

Etätyö maaseudulla kakkosasunnolla Töissä lomalla luonnon helmassa

Virpi Komulainen

MTT:n selvityksiä 136
94 s., 5 liitettä

Etätyö maaseudulla kakkosasunnolla

Töissä lomalla luonnon helmassa

Virpi Komulainen

ISBN 978-952-487-089-4 (Verkkójulkaisu)

ISSN 1458-5103 (Verkkójulkaisu)

www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts136.pdf

Copyright

MTT

Virpi Komulainen

Julkaisija ja kustantaja

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki

www.mtt.fi/mttl

Jakelu ja myynti

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki

Puhelin (09) 56 080, telekopio (09) 563 1164

sähköposti julkaisut@mtt.fi

Julkaisuvuosi

2007

Kannen kuva

Virpi Komulainen

Etätyö maaseudulla kakkosasunnolla

Töissä lomalla luonnon keskellä

Virpi Komulainen

MTT Taloustutkimus, 31600 Jokioinen, virpi.komulainen@helsinki.fi

Tiivistelmä

Työn tavoitteena oli tutkia, miksi ihmiset tekevät etätöitä kakkosasunnollaan maaseudulla ja miten työ sekä kesämökkielämä yhdistyvät. Lisäksi selvitettiin etätöitä tekevien ympäristösuhdetta ja etätyöntekijöiden ympäristökysymyksille antamia merkityksiä mökkielämään liittyen. Etätyöntekijän elämäntapaa ja fyysisen paikan sekä työn merkitystä tutkittiin yksilön hyvinvoinnin ja kakkosasumisen näkökulmasta suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa teollisuusyhteiskunnan työn aikaan sekä paikkaan liittyvät rakenteet ja informaatioteknologian keksinnöt ovat samanaikaisesti läsnä.

Tutkimuksessa etätyö on työn toteuttamista etäällä normaalista työpaikasta. Mökkietätyöllä tarkoitetaan kakkosasunnolla tai kesämökillä tehtävää etätöitä. Kesämökkeilyä lähestytään ansiotyön näkökulmasta, ja tutkimuksen teoriatausta on monitieteinen. Siinä ovat mukana työelämän ja elämäntavan tutkimus sekä yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus.

Pääaineiston muodostavat 12 teemahaastattelua, jotka tehtiin 39–59-vuotiaille kakkosasunnolla osa-aikaisesti työskenteleville tietotyöntekijöille syksyllä 2004. Aineistoa käsiteltiin ATLAS.ti-tietokoneohjelmalla, joka on analyysin apuväline. Tutkimuksen aineistoanalyysi on laadullinen ja perustuu koodaukseen. Aluksi aineistoa luettiin faktanäkökulmasta, ja analyysin edetessä tutkittiin tutkimushenkilöiden asioille antamia merkityksiä.

Tutkimuksen mukaan mökkietätyö nostaa hyvinvointia. Kakkosasunnolla tapahtuvan etätöiden merkittävimmät hyödyt verrattuna perinteisesti järjestettyyn ansiotyöhön ovat elämänlaadun koheneminen, parantunut työrauha ja -teho sekä suhde ympäristöön ja asumiseen liittyvät hyödyt. Kakkosasunto on tutkimushenkilöille paras mahdollinen paikka, mielipaikka, jossa oleminen auttaa jaksamaan ja jatkamaan työelämässä. Mökkietätyöstä koituvia haittoja mainittiin vähän. Lähinnä ne liittyivät ylitöiden tekemiseen, tiedonkulkuun ja tietoliikenteen tekniikkaan, työtehoon, taloudellisiin kustannuksiin ja kakkosasunnolle matkustamiseen.

Työn vieminen perinteiselle lomapaikalle ilmentää luovaa asennoitumista työhön. Mökki-etätyössä työn, kodin ja vapaa-ajan eläminen on osin samanaikaista ja rajatonta. Mökki-etätyöntekijät jakautuvat työasenteen pohjalta etätyösisseihin ja -tsillaajiin. Edellisille etätyö on keino tehostaa työntekoa, ja jälkimmäisille etätyö kakkosasunnolla on osa elämäntapaa.

Vain harvat mökkietätyöntekijät tavoittelivat kakkosasunnollaan kaupunkielämää ympäristömyötäisempää elämäntapaa, vaikka monet harjoittivat omavaraistaloutta ja kuluttivat vähemmän kuin kaupungissa. Luonnonläheisyyttä ja rauhallisuutta arvostettiin kakkosasumisessa eniten. Elämä kesämökillä oli luontokeskeisempää kuin kaupungissa niin työrytmin kuin harrastustenkin osalta.

Etätyöhön kesämökillä liittyy elämäntavan kaksoismorfologiaa, kun elämä jaetaan kaupunkiin ja maaseudulle. Elämä kakkosasunnolla on pysyvyyden tavoittelua ja juurtumista perinteiseen elämäntapaan tai jopa erakoitumista. Toisaalta mökkietätyö mahdollistaa monipaikkaisen, joustavan elämän, ja yksilöllä on vapaus vuorotella maaseutu- ja kaupunkielämää. Etätyö kakkosasunnolla murtaa, ylläpitää ja uudistaa kesämökkikulttuuria. Mökkielämään liittyy paljon perinteitä, mutta ansiotyön takia kesämökki ei muutu vain museoksi, vaan uudistuu esimerkiksi tietoliikenteen takia.

Asiasanat: etätyö, kakkosasunto, kesämökki, työ, vapaa-aika, ympäristösuhde, elämäntapa

Telework at second houses in the countryside

Virpi Komulainen

MTT Agrifood Research Finland, Economic Research, FI-31600 Jokioinen, Finland, virpi.komulainen@helsinki.fi

Abstract

The purpose of this study is to enquire into why people do telework at their second houses in the countryside and how work combines with life at the summer cottage. In addition, the environmental attitudes of teleworkers and the meanings they attribute to environmental issues in their summer cottages were studied. The teleworkers' life style and the meanings they attributed to physical places and work were studied from two viewpoints: that of individual well-being and that of life at second homes in the Finnish society, where industrial society's spatial and temporal structures are present alongside with the inventions of information technology.

Telework is defined as work that is done remotely in other places than the normal workplace. Cottage telework is telework that is done at the summer cottage or second house. The culture of summer cottages is approached from the point of view of paid work. The theoretical framework is multidisciplinary, combining work and life-style research with sociological environmental research.

The main data consists of thematic interviews, which were committed in the autumn of 2004 with twelve 39- to 59-year old white collar workers. The interviewees were all working part-time at their second houses. The computer programme ATLAS.ti, which is an analytical utility, was used for data analysis. The data analysis used in this study is qualitative and based on the principle of coding. First, the data was read from the point of view of facts, and as the analysis progressed, the meanings that the subjects gave to matters were studied.

According to this study, teleworking at the summer cottage benefits well-being. The most notable benefits of telework at second houses compared to traditional work are improved quality of life, more peaceful working conditions and better work efficiency as well as the relationship with the environment and benefits related to housing. For the research objects, the second house is the best place, a favorite spot which helps them cope in their work life. Few disadvantages of telework at the second house were mentioned. The disadvantages were mainly connected with overtime work, communications and ICT, work efficiency, economical costs and distance to the second house.

Taking work to places traditional holiday spots implies a creative attitude towards work. In summer cottage telework, work life, domestic life and leisure time are to some extent concurrent and intertwined. Summer cottage teleworkers are divided into two groups based on their work ethics. For one group, telework is a means of improving work efficiency. The other group sees telework at a second house as part of their life-style.

Only few of the teleworkers sought a more ecological life style than in the city at their summer cottages, but many were cultivating the land and were consuming less than in the city. The most appreciated things about life in the second homes were that it is close to nature and peaceful. Life at the summer cottage is more centered around nature than life in the city, both regarding work rhythm and hobbies.

Telework at summer cottages is connected to a dual morphology of life style; life is divided between the city and the countryside. Life at the second house is about stability and traditional life style, in some cases even retiring from the world. On the other hand, telework at the summer cottage facilitates a flexible life rooted in many places, and the teleworker himself can divide his life between country and city. Telework at the second home both maintains, renews and breaks with the culture of summer cottages. Many traditions are associated with cottage life, but telework makes the cottage something more than a "museum" and renews it for example as communications are improved.

Index words: telework, second house, summer cottage, work, leisure, relationship with nature, life-style

Alkusanat

Etätyö maaseudulla kakkosasunnolla -aiheeseen oli helppo tarttua. Maatilalla varttuneena olin kiinnostunut maaseudun nykyisyydestä ja tulevaisuudesta niin maanviljelyn, ympäristönsuojelun kuin aluepolitiikankin näkökulmasta. Tiesin ihmisiä, jotka olivat lähteneet kotikylältäni pois töiden perässä. Osa heistä palasi lomallaan synnyinseudulleen Toivakon kylälle meidän paikallisten arkea vilkastuttamaan, ja niistä perheistä löytyi lapsuuden leikki-tovereitakin. Ehkä joku näistä lomalaisista unelmoi etätyöstä entisellä kotipaikalla tai kesämökillä. Myöhemmin omat päivittäiset siteeni maalla elämiseen rapsahelivat poikki opiskelun myötä Helsingissä, ja minusta tuli kahden kunnan asukki, paikkaidentiteetiltäni mutantti. Vaikken harrasta kesämöккеilyä, luulen jakavani joitain asioita tyypillisen kesämöккеilijän kanssa kotipaikkakunnalleni palatessani, kun kaipaen oman pihan kiireettömään ilmapiiriin ennalta arvattaviin luonnonmaisemiin.

Ajatus tutkia etätyötä kakkosasunnolla tuli Helsingin yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitoksen professorilta Ilmo Massalta. Työharjoittelun myötä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa pro gradu -tutkielma nivoutui osaksi MTT:n maaseutututkimuksen ohjelmaa, jonka yhtenä tavoitteena on tutkia maaseudun hajautettuja ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia teknisiä ja sosiaalisia innovaatioita. Kesämökit lisäävät vuorovaikutusta kaupungin ja maaseudun välillä, ja etätyö kesämökillä tasoittaa kaupunki- ja maaseutuelämän eristyneisyyttä.

Kiitos ohjaajilleni professori Ilmo Massalle sekä MTT:n tutkijoille Katriina Soinille ja Anja Yli-Viikarille. Lopuksi kiitos tuesta perheelleni.

”toinen jalka navetassa, toinen tenniskentällä

toinen käsi utareella, toinen kaukosäätimellä”

- Ismo Alanko

Sisällysluettelo

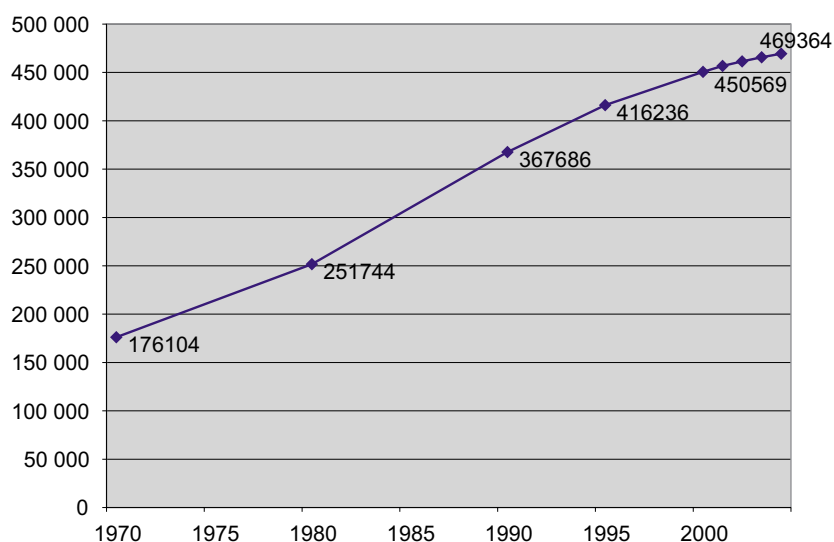
1	Johdanto	7
1.1	Maaseutu tarvitsee asukkaita – kaupunkilainen haluaa mökin.....	7
1.2	Tutkimuksen rakenne.....	9
1.3	Aikaisempi tutkimus.....	9
1.4	Keskeiset käsitteet	14
1.5	Tutkimuskysymykset.....	18
2	Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	19
2.1	Työelämän muutos tietoyhteiskunnassa	19
2.2	Elämäntapa ja elämän kokonaisuus	22
2.3	Ympäristöasenteet ja -käyttäytyminen	23
3	Aineisto ja menetelmät.....	26
3.1	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	26
3.2	Tutkimushenkilöiden valinta ja kuvaus	27
3.3	Haastattelujen toteutus ja haastatteluaineisto	30
3.4	Tutkimusmenetelmä ja analyysi	31
3.5	Tutkimusmenetelmien luotettavuus ja tutkimuseettiset kysymykset	33
3.6	Sivuaineistot	35
4	Mökkietäytyön paikka ja aika	35
4.1	Etätyön fyysiset puitteet	35
4.2	Etätyön määrä ja jaksotus kakkosasunnolla	39
5	Ansiotyönteko kakkosasunnolla.....	42
5.1	Mökkietäytyön hyödyt ja haitat verrattuna perinteisesti järjestettyyn työhön	42
5.2	Etätyösissi ja -tsillaaja	45
5.3	Suhde työhön uudistuu	47
6	Ympäristön merkitys kakkosasunnolla	51
6.1	Ympäristöasenteet ja -käyttäytyminen – Etätyön ja maalla asumisen ekologinen yhtälö	51
6.2	Toimintaa, työtä ja rauhaa luonnossa – Etätyöntekijän luontosuhde.....	60
7	Etätyö kakkosasunnolla osana elämäntapaa.....	67
7.1	Moderni eskapismi ja uudelleen juurtuminen	67
7.2	Joustavan elämäntavan taiturit.....	73
7.3	Mielipaikkana mökki.....	77
8	Lopuksi	80
8.1	Johtopäätökset	80
8.2	Jatkotutkimusaiheita	86
	Kirjallisuus	87
	Liitteet	

1 Johdanto

1.1 Maaseutu tarvitsee asukkaita – kaupunkilainen haluaa mökin

Yhteiskunnan aluekehitykselle on ollut tyypillistä teollistumisen ja kaupungistumisen aiheuttama keskittyminen. Suomessa kesämökkeily, kakkosasuminen ja maalle muuttaminen nähdään kaupungistumisen vastavoimina ja niihin on ladattu paljon toiveita maaseudun elävänä säilyttämisen sekä tasapainoisen aluekehityksen toivossa. Maaseudun tarve saada asukkaita todetaan muun muassa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa (Ympäristöministeriö 2001). Tiedotusvälineet uutisoivat parantuneista etätyömahdollisuuksista, ja esimerkiksi kunnat ja alueelliset hankkeet kampanjoivat maalle muuton puolesta. Pääministeri Matti Vanhasen mukaan kesämökkiläisten kaksoiskuntalaisuudella saataisiin mökkiläiset entistä paremmin sitoutettua mökkikuntiinsa (Vanhanen 2004). Puhe maallemuutosta vilahtelee niin poliitikkojen huulilla kuin erilaisilla internet-sivustoilla (esim. www.maallemuutto.info, www.onniasuumaalla.fi), joilta löytyy ohjeita maallemuuttoon ja tositariinoita maaseudun onnesta erilaisten ihmisten kertomina. Kuitenkin vain harvat muuttavat maalle, ja maaseutuvaltaisten alueiden muuttotappio oli esimerkiksi vuonna 1999 arviolta 10 000 asukasta (Virtanen 2003, s. 20).

Eurooppalaisen elinolotutkimuksen mukaan suomalaisilla on käytössään kakkosasunto huomattavasti yleisemmin kuin muiden EU-maiden kotitalouksilla (Reijo & Junto 2002, s. 64; Reijo 2002, s. 20). Tilastokeskuksen (2005) mukaan vuoden 2004 lopussa kesämökkejä oli 469 400, ja kesämökin omistaviin kotitalouksiin kuuluvia henkilöitä oli 804 000. Muutamissa kunnissa kesämökkejä on niin paljon, että loma-asukkaita on vakituksia asukkaita enemmän. Esimerkiksi Kustavin väkiluku nelinkertaistui, mikäli kesäasukkaat laskettaisiin väestöön. (Tilastokeskus 2005). Vaikka mökkien määrä on viisinkertaistunut 1960-luvulta 2000-luvulle tultaessa, ei valtaenemmistöllä ole edelleenkään omaa mökkiä.

Kuva 1. Kesämökkien määrä vuosina 1970–2004 (Tilastokeskus 2005. Kesämökit 2004. Asuminen 2005:7. Helsinki).

Mökkien varustetasossa ja käyttötavoissa on eroja, ja kesämökkiasuminen on saanut uusia muotoja mökillä vietetyn ajan lisääntyessä (Melasniemi-Uutela 2004, s. 150). Samalla mökkeilyn media-arvo on noussut, sillä viimeisen parin vuoden aikana mökkielämäntapaa sisustamisesta saunomiseen esittelevät aikakauslehdet ovat lisääntyneet ja mökkeilyn ympärille rakennetaan erilaisia tapahtumia. Asumismuodot sekoittuvat, ja etätyö mahdollistaa osaikaisen asumisen sekä työnteon eri paikkakunnilla.

Etätyössä vapaa-ajanasunnolla korostuvat yksilön motiivit ja mahdollisuudet elinympäristön valinnassa. Ilmiö liittyy läheisesti työn ja vapaa-ajan välisen rajan liudentumiseen (ks. Antila 2005) sekä monipaikkaiseen asumiseen. Elämäntavat moninaistuvat, jolloin asuminen on keino tyydyttää pikemminkin haluja kuin tarpeita. Kakkosasunnolla työskentelevät ovat yhteiskunnan nomadeja, jotka yhdistelevät maaseudulla ja kaupungissa asumista. Toisaalta etätyö kesämökillä voi olla ”kihlautuminen” maaseutuun, sillä osa etätyöntekijöistä saattaa muuttaa kakkosasunnon ykkösasunnoksi etenkin eläkkeelle siirtyessään. Kaupunkilaisten etätyöskentely maalla on marginaalinen ilmiö, jonka määrää on vaikea arvioida. Kesämökkibarometrin mukaan etätöitä tekeviä mökkitalouksia on 20 000, ja etätöitä tehtiin keskimäärin 23 työpäivää vuodessa. Tutkimuksessa etätyö määriteltiin väljästi, sillä etätyöksi laskettiin vähintään tunnin työskentely mökillä. Mökkiläisten oman määritelmän mukaan 29 prosenttia mökeistä sopii ympärivuotiseen käyttöön ja 51 prosenttia kevät-, kesä- ja syyskäyttöön. (Nieminen 2004a, s. 10 ja 12).

Kuten Löfgren (1999) kirjoittaa, mökkeilyn historiassa työkatgoriaa ei ollut olemassa, sillä työ oli vapaa-aikaa. Osa mökkiläisistä vietti suuren osan kesästä kunnostaen taloa, venettä tai puutarhaa, mutta se ei ollut sama asia kuin kaupunkityö. Kaupungissa työn rooli pysyi ennallaan mökillä tehtävän työn ollessa vapaa-aikaa, mistä syntyi keskiluokan aikaansaama vastakkainasettelu maaseutu- ja kaupunkielämän välille. (Löfgren 1999, s. 136). Kesäkauden aikana tehtävällä tutkimustyöllä huviloilla lienee pitkät perinteet. Vaikka mökillä tehtävä etätyö on teknisesti mahdollista, ja siihen on halukkuutta, asenteet eivät ole muuttuneet vieläkään etätyötä kannustaviksi (Nieminen 2004c, s. 25). Mökkietätyön jarruna lienee perinteisten etätyön esteiden lisäksi mökin kokeminen latautumispaiikkana ja vapaa-ajan saarekkeena. Toisaalta suomalaisten juuret eivät ole kovin syvällä kaupunkikulttuurissa ja suomalaiset kaupungit ovat säilyneet verrattain pieninä ja epäurbaaneina. Henkinen etäisyys maaseutuun asuin- ja työpaikkana on lyhyt.

Kesämökkitutkimus on ollut vähäistä, vaikka mökkielämä liittyy usean suomalaisen kokemusmaailmaan. Vasta viime vuosina on havahduttu mökkitutkimuksen kulttuurillissosiologisen näkökulman puutokseen, ja akateemisia kesämökkitutkimuksia käynnistyi vuosina 2003–2005.

Miksi ihmiset ottavat työt mukaansa mökille, joka on yleensä pyhitetty vapaa-ajan vieton ja rentoutumiselle, yksityiselle elämälle? Tietoliikenteen ansiosta matka kaupungin ja maaseudun välillä lyhenee. Etätyöntekijä voi jättää kaupungin vilskeen ja saasteet jopa viikoittain mennäkseen luontoon latautumaan. Mökillä työskentelevät vuorottelevat mökkeilijä-

ryhmistä ehkä kaikkein eniten kaupunki- ja maaseutuelämää. Mitä tällainen kaksoiselämä merkitsee ympäristönsuojelun näkökulmasta? Yleisemmällä tasolla on huomionarvoista, miksi ilmiöstä puhutaan julkisuudessa. Kaipaavatko suomalaiset väljää luonnonläheistä asumista, vaikka muuttovirrat suuntaavat kasvukeskuksiin? Onko etätyö maaseudulla vain suurien ikäluokkien paluuta kotiseudulle?

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tässä luvussa käsitellään tutkimusaiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimus, käsitteet ja tutkimuskysymykset. Toisessa luvussa esitellään työn teoreettiset lähtökohdat. Kolmas luku on menetelmä- ja aineisto-osio, jossa on selvitetty haastateltavien valinta, analyysimenetelmä ja tutkimuksen kulku. Luvut 4–7 ovat tutkimuksen analyysiosa, joka samalla nojautuu tutkimuksen kannalta relevanttiin teoriaan. Neljäs luku käsittelee kakkosasunnolla tapahtuvan etätyön fyysisiä puitteita ja ajallista jaksottumista. Viidennessä luvussa kakkosasunnolla tehtävää etätyötä verrataan perinteisesti järjestettyyn työhön ja tuodaan esille mökkietäytyön hyötyjä sekä haittoja. Seuraavassa luvussa arvioidaan, mikä on lähiympäristön merkitys etätyöntekijöille ja miten he huomioivat ympäristöään kakkosasunnolla. Seitsemännessä luvussa tavoitetaan mökkietäytyöntekijän elämäntavan piirteitä. Viimeinen luku on yhteenvedo tuloksista, ja sisältää tutkimuksen johtopäätökset.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Mökkeily, maalla asuminen ja etätyö

Aiheeseen liittyvät aikaisemmat tutkimukset käsittelevät etenkin varsinaisen ja vapaa-ajan asumisen arvostuksia (Strandell 2005; Hirvonen 1992), maallemuuttajien mieltymyksiä (Pekkanen ym. 1997), haja-, loma- ja kakkosasumisen tulevaisuutta (Leinamo 2003; Mäntylä ym. 1998) sekä mielikuvia maallemuuttajista (Heikkinen ym. 2003).

Kakkosasunnolla tapahtuvaa etätyötä on tutkittu vähän. Tehdyt tutkimukset ovat keskittyneet suomalaisten mökkietäytyön määrään ja halukkuuteen työskennellä vapaa-ajanasunnolla (Nieminen 2004a; Pitkänen & Kokki 2005) tai pyrkineet edistämään matkailua, vapaa-ajan asuntojen käyttöä ja maallemuuttoa. Mökkietäytyöilmiön marginaalisuus on todettu muutamissa tutkimuksissa, joiden arviot etätyön määrästä vaihtelevat määritelmän mukaan (ks. Taulukko 1). Säännöllinen etätyö on suuruudeltaan parin prosentin luokkaa, ja suurin osa mökkietäytyöntekijöistä tekee etätyötä kakkosasunnolla satunnaisesti. Kesämökkibarometrin mukaan kesämökin sijainnin perusteella tarkasteltuna etätyö kesämökillä oli yleisintä Uudellamaalla, missä kymmenessä prosentissa kesämökeistä tehtiin etätöitä viimeisen 12 kuukauden aikana. Vähiten mökkietätöitä tehtiin Etelä-Karjalassa, Keski-Suomessa ja Kainuussa (Nieminen 2004a, s. 11–12).

Mökkietäytyöpotentiaali on runsaasti suurempi. Viidesosa (Nieminen 2004a, s. 11) tai jopa kolmasosa mökinomistajista on kiinnostunut tekemään etätöitä mökillä (Pitkänen & Kokki

Taulukko 1. Mökkiläisten tekemä ansiotyö mökillä ja mökiltä Suomessa (Nieminen 2004a; s. 10–11, 2004b ja Pitkänen & Kokki 2005, s. 54).

	Etätyöntekijöiden osuus mökkiläisistä				Mökiltä töissä käyneiden osuus mökkiläisistä	
Valtakunnallinen kesämökki-barometri	2 %	mökkiläinen määritteli itse etätyön	5 %	etätyöksi laskettiin vähintään tunnin työskentely viimeisen 12 kk aikana	17 %	kävi mökiltä ansiotyössä viimeisen 12 kk aikana
Mennäänkö mökille? -tutkimus	1,5 %	tekee säännöllisesti etätyötä	19,8 %	tekee satunnaisesti etätyötä	-	

2005, s. 54–55). Mökkietätyöpotentiaaliin on syytä suhtautua varovasti, sillä osalla mökkiläisistä etätyön edellytyksenä on vapaa-ajan asunnon varustetason ja tietoliikenneyhteyksien parantaminen, työnantajan suostumus sekä työtehtävien mukauttaminen. Yhä valtaosa ihmisistä ei ole kiinnostunut etätyöstä kesämökillä, mihin yksi merkittävä syy on halu pitää työ ja vapaa-aika erillään (Pitkänen & Kokki, s. 55). Varsinkin eläkeiän lähestyessä uuden työmuodon järjestely voi tuntua hankalalta etätyölupaneuvottelujen, työtehtävien mukauttamisen ja käytännön järjestelyjen takia. Monilla mahdollisuus lisätä mökin käyttöä toteutuu vasta eläkkeellä ollessa (mt., s. 59).

Pääkaupunkilaisten näkökulmia vapaa-ajan asumisesta Järvi-Suomessa kartoittaneen Mennäänkö mökille? -tutkimuksen mukaan etätyöllä oli pieni vaikutus lomakausien ulkopuoliseen tai talvikausien käyttöön. Etätyö oli etupäässä keino pidentää oleskelua vapaa-ajan asunnon tyypillisimpänä käyttöaikana (Pitkänen & Kokki 2005). Pitkänen ja Kokki (2005) liittävät mökkiläisiä profiloissaan mökkietätyön maaseutusieluisiin ja mökkeilyharrastajiin. Molemmat ryhmät koostuvat tyypillisesti työssäkäyvistä hyvä- tai keskituloisista lapsiperheistä tai pariskunnista, joiden lapset ovat muuttaneet pois kotoa. Ryhmille mökkipäiviä kertyy noin 70 vuodessa ja mökkimatkoja tehdään toisinaan talvisinkin. Maaseutusieluiset mökkeilevät aktiivisesti ympäri vuoden panostaen vapaa-ajan asumiseen ja heidän mielenmaisemassaan vapaa-ajan asunto on paras elinpaikka. Tämä juuriltaan maalainen ryhmä asennoituu mökkietätyöhön positiivisimmin ja osa ryhmään kuuluvista on tehnyt kesämökillä etätyötä satunnaisesti. Mökkeilyharrastajat tekevät jonkin verran etätöitä ja he olisivat valmiita lisäämään etätyöskentelyä vapaa-ajanasunnolla, mutta heille mökkeily on lähinnä harrastus. Kesälomalaisten etätyöpotentiaali on pieni, sillä he ovat kiinnostuneita rentoutumisesta kesämökillä vain loma-aikana. (Pitkänen & Kokki 2005, s. 150–160).

Myös mökkeilyn historiaa sekä kulttuurista ja sosiaalista merkitystä koskeva tutkimus on ollut vähäistä. Tästä poikkeus on Venäläisen pro gradu -työ (1989), joka kuvaa mökkeilyyn liittyvien mielikuvien ristiriitoja ja kesämökkeilyä osana suomalaista elämäntapaa. Venäläinen (1989) ja samoin Hirvonen (1992, s. 65) toteavat luonnonrauhan sekä yhteyden luontoon olevan useimmille suomalaisille ensiarvoisen tärkeä motiivi vapaa-ajan asunnon käytössä. Molempien tutkijoiden mukaan kesämökin ympäristöön liittyy symbolisia ja

myyttisiä merkityksiä. Hirvonen (1992, s. 6–7) on lähestynyt vapaa-ajan ja asumisen välistä yhteyttä tarpeiden näkökulmasta. Hyvinvoinnin kontekstissa suomalaisen vapaa-aika liittyy elämänlaatuun aineellisten tarpeiden jäädessä taka-alalle. Hirvonen nimeää seuraavat viisi elämänlaadun tekijää vapaa-ajan asumisen motiiveiksi: (1) luontokontakti ja luonnonrauhasta nauttiminen, (2) yhteisyyssuhteet; etenkin perhesuhteet, (3) itsensä toteuttaminen ja vapaa-ajan toiminta, (4) jatkuvuuden kokeminen ja (5) ympäristönvaihdoksen tarve. Kurri (2004, s. 133) on vapaa-ajan asumista kulttuurisena ilmiönä käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan jakanut mökkeilijät kotiseutu- ja mielikuvasidonnaisiin. Edelliselle ryhmälle kesämökkeily tarkoittaa paluuta vanhaan tuttuun maisemaan, ja jälkimmäiselle ryhmälle loma kesämökillä merkitsee mielikuvallista sitoutumista uuteen paikkaan.

Katsaus kesämökkikulttuurin historiaan löytyy ruotsalaisen etnologin Orvar Löfgrenin (1999) loman historiaa käsittelevästä teoksesta *On Holiday*. Teos kuvailee, miten kesämökkikulttuuri on syntynyt, ja minkälaisia merkityksiä siihen liittyy suhteessa kaupunkielämään sekä vapaa-aikaan. Mökkikulttuurin suosiota Löfgren selittää niiden luomilla turvallisuuden utopioilla, joiden avulla ihmiset voivat tutkia itseään ja suhdettaan muihin tai luontoon. (Löfgren 1999, s. 151). Jo vuoden 1900 aikoihin pidettiin Skandinaviassa itsestään selvyytenä, että porvaristo lähti kesällä maalle pois kaupungista (mt., s. 120). Pian loma-asunto ei ollut enää eliitin yksinoikeus, sillä 1970-luvulla Ruotsissa oli puoli miljoonaa loma-asuntoa (mt., s. 124), ja kesämökkeily ilmiönä keskiluokkaistui.

Kakkosasumisen johdosta ilmiö liittyy maalla asumisen motiiveihin. Asukasbarometrissä havaittiin, että maaseutuasumistoiveita on eniten 40–59-vuotiailla, lapsettomilla pariskunnilla ja lapsiperheillä (Strandell 2005, s. 126). Pekkasen ym. (1997) mukaan maaseudun vetovoimaisuus liittyy sen kaupunkien tarjoamaan omakotitaloalueita laadukkaampaan asuinympäristöön, jolloin maaseudulla on annettavaa muillekin kuin edulliseen omakotitaloasumiseen tähtääville lapsiperheille ja paluumuuttajille. Tutkimuksen mukaan lieve- ja kyläalueiden asuminen on riittävän luonnonläheistä ja väljää, jolloin syrjäseuduille lähdsyy on jokin muu kuin luonto, esimerkiksi kotiseutu tai jopa vanhat rakennukset. (Pekkanen ym. 1997, s. 106). Tällaisia tekijöitä, perinteiseen maaseudun kulttuurimaisemaan liittyviä arvoja, ranta-asumista, sosiaaliseen ympäristöön liittyviä merkityksiä, kyläkouluja, kotieläinten pitoon tarvittavia maatilarakennuksia ja yrittäjien tilatarpeita, Heikkinen ym. (2003, s. 127) kutsuu maaseutuasumisen ”erityisiksi laatutekijöiksi”. Maaseutuasumisen luonnonläheisyys ja väljyys ovat ”yleisiä tekijöitä”.

Suomalaisten maaseutumielikuvia selvittäneessä artikkelissa Vesa Rouhiainen (2002) huomauttaa, että kolmasosalla suomalaisista on kaksoisidentiteetti eli he tuntevat olevansa sekä kaupunkilaisia että maalaisia. Maaseutu on osa suomalaisten kaupunkilaisuutta, sillä kahdella kolmesta kaksoisidentiteetin omaavista on maaseutuasumisen tausta ja kytkös maaseutuun kesämökkikulttuurin kautta, vaikka he asuvat useimmiten kaupungissa. (Rouhiainen 2002, s. 7). Suhde luontoon, asumisen ja elämisen väljyys sekä kulttuuri, joka on syntynyt kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksesta, ovat tärkeitä asioita suomalaisten hyvinvoinnin

kannalta. Suurimmalla osalla suomalaisista kaupunkilaisuus on ohutta eli se on kehittynyt vain yhden tai kahden sukupolven aikana. (Haliseva-Soila 1993, s. 119–120).

Vapaa-ajan asumisen ekologinen kestävyys

Niin mökkeilyn kuin kakkosasumisen sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia on pidetty positiivisina ja etätyötä kesämökillä on pyritty edistämään (Kotilainen 1998; Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2000; Saaristoasiain neuvottelukunta 2001). Monissa hankkeissa ja tutkimuksissa maalle muuton ekologiset vaikutukset on sivuutettu, koska maaseudun elävänä säilyttäminen on ollut tärkein lähtökohta. Maaseutuasumiseen kytkeytyy erilaisia ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden asteita ja potentiaaleja (Pekkanen ym. 1997, s. 188), joita etätyö kakkosasunnolla voi tapauskohtaisesti heikentää tai vahvistaa.

Hiltusen ja Pitkäsen (2005) mukaan sosiaalisesti, kulttuurillisesti ja taloudellisesti vapaa-ajan asuminen on lähes aukottoman kestävä. Sen sijaan loma-asuminen ei ole ongelmatonta kestävä kehityksen ekologisen ulottuvuuden osalta. Kun mökkiympäristö tarjoaa erilaisia luontokokemuksia, aiheutuu mökkeilystä samalla ympäristövaikutuksia, joista mittavimmat johtuvat rantarakentamisesta, mökkiliikenteestä (Hiltunen & Pitkänen 2005, s. 187–188) ja energiankulutuksesta. Jo 70 prosenttia mökeistä kuuluu verkkosähkön piiriin ja yli 80 prosentilla on jonkinlaiset sähköt (Nieminen 2004a, s. 12). Melasniemi-Uutelan (2004, s. 152) mukaan mökkien sähköistyminen ja etenkin sähkölämmityksen lisääntyminen ovat kasvattaneet mökkien sähkönkulutusta nopeasti. Suur-Savon Sähkö Oy:n alueen sähköistetyt mökkejä koskevan selvityksen mukaan energiankulutus jakautuu kesämökeillä hyvin epätasaisesti. Noin puolet mökkiläisistä kulutti sähköä alle 1 000 kWh vuodessa ja yhteensä 80 prosentilla kulutus oli korkeintaan 5 000 kWh. Loput 20 prosenttia mökeistä käytti valtaosan mökkien vuosisähkömäärästä. Yllättävää on, että kaikkein eniten kuluttavista mökeistä vain kaksi prosenttia vastasi viidenneksestä kaikkien mökkien yhteenlasketusta sähkön vuosikulutuksesta. Niiden sähkönkulutus oli yli 15 000 kWh vuodessa (mt., s. 154–155), mikä vastaa omakotitalokulutusta. Nelihenkisen perheen 120 m² suuruisen omakotitalon vuosisähkönkulutus lämmityksineen on arviolta noin 18 500 kWh vuodessa (Vattenfall 2006).

Todennäköisesti ajomatkat mökeille ovat pidentyneet vapaa-ajan asuntojen kysyntää vähäisemmän tarjonnan ja väestön keskittymisen vuoksi. Piipahtaminen mökille viikonlopuksi tai päiväksi on vaivatonta tiestön parantumisen ja henkilöautojen yleistymisen takia. Joukkoliikenneyhteydet kesämökeille ovat huonontuneet entisestään alueellisen rakennemuutoksen myötä. Mikäli kakkosasuntoa käytetään, koska se sijaitsee ykkösasuntoa lähempänä työpaikkaa, pienenee liikennesuorite huomattavasti (Helminen ym. 2003, s. 67). Tällaiset lähellä työpaikkaa sijaitsevat kakkosasunnot ovat lähinnä kaupunkiasuntoja, eivätkä kesämökkejä.

Helsingin yliopiston ympäristönsuojelun laitoksella havahduttiin kasvavaan kesämökkikantaan 1970-luvun lopussa ja tutkittiin vapaa-ajan asumisen luonnontaloudellisia vaikutuksia, joiden havaittiin olevan pieniä. Pekka Nuortevan johtaman työryhmän mukaan loma-

asutus sopeutui luonnontalouteen haja-asutuksen lailla. Varustetason alhaisuus edesauttoi luonnonmukaista toimintaa. (Loma-asutuksen tihenemisen aiheuttamat... 1980, s. 58).

Kesämökkien määrä on kuitenkin lähes kaksinkertaistunut viimeisen 25 vuoden kuluessa (Tilastokeskus 2005). Loma-asutuksen vesistökuormituksesta on olemassa vain arvioita, sillä haja-asutuksen jätevesitutkimukset koskevat ympärivuotista asumista tai loma-asutuksen kuormitusta ei eroteta muusta haja-asutuksesta. Kymmenen vuotta sitten loma-asutuksen ravinnekuormituksen arvioitiin olevan pieni haja-asutuksen kuormitukseen verrattuna (Rontu & Santala 1995, s. 10).¹ Yksittäisten kesämökkien vesistökuormitus vaihtelee nolla-kuormituksesta omakotitalon suuruiseen kuormitukseen. Kakkosasunnot sijaitsevat kuitenkin yleensä omakotitaloja lähempänä rantaa, jolloin paikallisesti kuormitus voi olla merkittävää.

Melasniemi-Uutelan (2004, s. 145) mukaan kaupunkilaisten kesämökkiasuminen maalla on hyvä käytäntö luonnonsuojelun kannalta, sillä se on sosiaalistanut ihmistä luonnon arvostamiseen ja ylläpitänyt ekologiaa käytäntöjä, kuten kompostointia, kalastusta, marjastusta ja sienestystä. Moni metsä on mahdollisesti välttynyt hakkuilta sijaitessaan kesämökkitalon tilla. Mökkiasutus runsastuttaa lintulajistoa metsäisten järvien rannoilla harvaan rakennetuilla kesämökkialueilla esimerkiksi ympäristön aukkoisuuden, sopivien pesäkolonien ja linnunpönttöjen ansiosta (Willamo 1988). Toisaalta kesämökkitalon tilla ei välttämättä siedetä lahoja puupötkelöitä, jotka ovat arvokkaita monille lintu- ja hyönteislajeille. Saaristoasiain neuvottelukunnan (2003) mukaan mökkeilyn negatiiviset ympäristö- ja yhteiskunnalliset vaikutukset ovat kohtuullisia ilmiön laajuuteen ja maaseudun elävöittämisvaikutukseen nähden. Vaihtoehtoinen vapaa-ajan vietto, kuten ulkomaan matkailu tai kakkosasunnon hankkiminen ulkomailta, saattaisivat merkitä suurempia ympäristöhaittoja. (Saaristoasiain neuvottelukunta 2003). Kuitenkin juuri mökin omistavat taloudet tekevät keskimäärin enemmän ulkomaanlomamatkoja kuin taloudet, joilla ei ole mökkiä (Melasniemi-Uutela, s. 157). Mökkeilyn taloudellinen arvo on suuri, sillä kesämökkibarometrin mukaan suomalaiset käyttävät mökkeilyyn 2,9 miljardia euroa vuodessa (Nieminen 2004a, s. 18).

Kesämökkien kulttuurisen ja symbolisen merkityksen takia kesämökkikiinnostuksen vähentäminen on vaikeaa. Kuitenkin lisääntynyt vapaa-ajan vietto viikonloppuisin asuinalueella kesämökin sijaan olisi mahdollista, jos sinne saataisiin lisäpalveluja. (Hirvonen 1992, s. 65–66). Tämä voisi vähentää energiankulutusta, sillä suuri osa mökkeilyn liikennesuoritteesta syntyy etenkin viikonloppumatkailusta kesämökille, ja ilmastonmuutoksen kannalta mökkimatkat ovat tällä hetkellä mökkien sähkönkulutusta suurempi ongelma. Vuonna 1999 mökki-

¹ Vuonna 1995 tehdyn arvion mukaan haja-asutusalueen miljoonan asukkaan kuormitus vesistöihin oli 395 t fosforia, 2 650 t typpeä ja 8 800 t orgaanista ainetta. Viemäriverkoston ulkopuolella olevien loma-asuntojen vesistökuormitus oli vastaavasti 20 t fosforia, 50 t typpeä ja 700 t orgaanista ainetta vuodessa (Rontu & Santala 1995, s. 26). Uudet loma-asunnot, joissa on vesikäymälä, on viimeisen kymmenen vuoden aikana varustettu joko umpisäiliöllä tai tehokkaalla puhdistamolla, joskin niiden hoidossa voi olla puutteita (Santala 2005).

matkat tuottivat arviolta 0,4 miljoonaa tonnia hiilidioksidipäästöjä², kun sähkönkäytön arvioitu hiilidioksidikuorma oli 0,1–0,2 miljoonaa tonnia. (Melasniemi-Uutela, s. 156).

1.4 Keskeiset käsitteet

Etätyö

Etätyö on työskentelyä perinteisen toimiston ulkopuolella teknologiaa apuna käyttäen (Dimitrova 2002, s. 11). Käsitteellisesti etätyö (telework, telecommuting, distance work, e-work) on laaja-alainen ja kontekstistaan riippuvainen termi, joka sisältää työn organisoinnin erilaisia muotoja. Suomen kielen *etätyö*, *joustotyö*, *e-työ*, *teletyö*, *lähityö*, *kannettava työ*, *liikkuva työ*, *elektroninen nomadityö*, *verkostotyö* ja *virtuaalityö* ovat painotukseltaan erilaisia käsitteitä ja osittain päällekkäisiä toistensa kanssa (Heinonen 1998b, s. 11). Etätyötä voidaan lähestyä yksilön, yrityksen tai yhteiskunnan näkökulmasta (mt., s. 21). Etätyö on liitetty muun muassa aluepolitiikan, maaseudun elinvoimaisuuden tukemisen, työelämän kehittämisen, elämänlaadun parantamisen, tasa-arvon ja työmatkaliikenteen vähentämisen teemoihin (Heinonen 2004).

Työn organisoinnin tapa, työnteon paikka, sopimusjärjestelyt ja käytettävä tekniikka ovat etätyön määritelmään liittyviä tekijöitä (Heinonen 1998b, s. 13). Yrittäjiä ja freelancereita ei ole laskettu läheskään kaikissa tutkimuksissa etätyöntekijöiksi, koska nämä työmuodot ovat sinänsä melko vapaita edellä mainituista tekijöistä. Sen sijaan Euroopan komission teettämässä eurooppalaisen tietoyhteiskunnan toteutumista tarkastelevassa survey-tutkimuksessa etätyö on käsitteellistetty kolmiosaisesti kotoa tehtävään, liikkuvaan ja yrittäjyyteen perustuvaan etätyöhön (SIBIS 2003; Hanhike 2004, s. 20). Tällöin perinteinen etätyö liitetään e-työn alle, joka on osa tietoyhteiskunnan laajempaa kehitystä. E-työn ”e” viittaa elektroniiseen tiedonsiirtoon tietoverkkojen välityksellä. Tiina Hanhiken mukaan näkökulma siirtyy työntekijän paikan tarkastelusta työhön liittyvien prosessien ja tietojen sijainnin tarkasteluun, kun käytetään e-työn käsitettä etätyön, joustotyön ja liikkuvan työn sijaan (Hanhike 2004, s. 15).

Etätyön oletetaan ennakoivan työn tulevaisuutta ja se on mielletty yhdeksi tietoyhteiskunnan työnorganisointimalliksi. Työelämässä on runsaasti institutionaalisia ja kulttuurisia jatkuvuuksia, minkä vuoksi arvot, asenteet ja normit muuttuvat hitaasti. Etätyön tulevaisuus riippuu muun muassa työnantajien halukkuudesta tarjota mahdollisuuksia, työntekijöiden innokkuudesta tätä työmuotoa kohtaan, ammattiyhdistysliikkeiden kannasta ja teknologiasta (Heinonen 1998b, s. 20). Viime kädessä etätyön toteutuminen on riippuvainen organisaation johtamiskulttuurista, sillä tekniset edellytykset etätyölle ovat yleensä olemassa (Hanhike 2004, s. 11). Etätyöstä ei ole muodostunut yhtenäistä työnorganisoinnin tapaa vaan mosaikki (Dimitrova 2002, s. 6), jota yhteiskunnalliset, taloudelliset ja organisationaaliset trendit

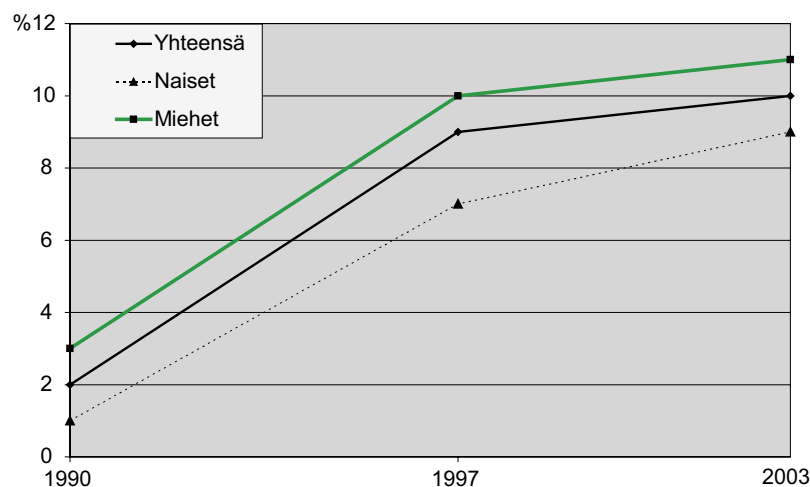
² Yksityisten henkilöautojen hiilidioksidipäästöt olivat vuonna 1999 arviolta noin 6,3 miljoonaa tonnia (Tilastokeskus 2000, s. 41).

ohjailevat. Pekkolan (2002) mukaan etätyön konsepti liittyy niin virtuaaliseen kuin myös fyysiseen, sosiaaliseen ja henkiseen työympäristöön. Etätyön arviointiin on sovellettu vähän aikaa ja paikkaa koskevia filosofisia tai sosiologisia näkökulmia. (Pekkola 2002, s. 222–223).

Arvioihin etätyöntekijöiden määrästä vaikuttavat luonnollisesti etätyön määritelmät. Mikäli henkilön tulee määritellä itsensä etätyöntekijäksi, on positiivisten vastausten määrä pienempi kuin jos arvio tehdään ulkopuolelta esimerkiksi tarkastellen, tapahtuuko työ ”tavanomaisen” työpaikan ulkopuolella tieto- tai tietoliikennetekniikkaa käyttäen (Pekkola 2002, s. 57). Laajan etätyön määritelmän mukaan vuoden 2002 aineistoon pohjautuvassa tutkimuksessa Suomi ja Tanska, molemmat 22 prosentilla, ovat Hollannin (26 %) jälkeen EU:n etätyöntensiivisimpiä maita (SIBIS 2003). Etätyön määritelmään on edellä mainitussa tutkimuksessa sisällytetty kotoa joskus työskentelevät, liikkuvaa etätyötä tekevät, yrittäjinä kotitoimistossa ja freelancereina työskentelevät. Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistutkimuksen mukaan etätyötä tekee säännöllisesti tai satunnaisesti oman käsityksensä mukaan noin viisi prosenttia työllisistä (Helminen ym. 2003, s. 67).

Suomalaisen etätyöpotentiaalin suuruudeksi on arvioitu jopa 20–40 prosenttia työssäkävivistä (Heinonen 1998b, s. 66–67). Suomessa etätyö on lisääntynyt hitaasti 1990-luvun jälkeen (Lehto & Sutela 2004, s. 72) (Kuva 2). Yritysten kiinnostus toiminnan hajasijoittamiseen maaseudulle on vähäistä. Paradoksaalisesti 40 prosenttia etätyöstä tehdään pääkaupunkiseudulla, ja etätyön määrä on pieni kauempana kasvukeskuksista (Helminen ym. 2003, s. 51–52), vaikka etätyö voisi tukea tasaisempaa aluekehitystä.

Etätyö nousi ensimmäisen kerran esille 1970-luvulla, kun öljykriisiin etsittiin ratkaisua liikenteen kulutusta pienentämällä. Etätyön on uskottu purkavan ruuhka- ja jarruttavan kasvavaa liikenteen määrää, ja sitä on esitetty yhdeksi ratkaisuksi kestävä kehityksen

Kuva 2. Etätyötä tekevät Suomessa. Sopineet ainakin osittaisesta kotona työskentelystä työnantajan kanssa ja käyttävät tietotekniikkaa. Työolotutkimukset 1990, 1997 ja 2003 (Lehto & Sutela 2004, s. 72–73).

Taulukko 2. Etätyön YVA -ympäristövaikutusten arvioinnin tekijät (Heinonen ym. 2004, s. 36).

Arvioinnin kohde	Arvioitavat asiat
Työmatka	« pituus « kulkutapa « etätyön frekvenssi « vaikutukset kimppakyyti ym. järjestelyihin
Muu matkustaminen	« miten työjärjestely vaikuttaa muuhun liikkumiseen ja matkojen ketjuttamiseen? « miten työjärjestely vaikuttaa muun perheen liikkumiseen?
Työtila/asunto	« säästyikö työpaikalla tilaa? « tarvitaanko kotona enemmän tilaa/isompi asunto? « muuttuuko asuinpaikka kauemmas työpaikasta? vaikuttaako tämä työmatkojen kulkutapaan?
Resurssien kulutus	« muodostuuko laitteiden ja tilojen käytön tuplavarustusta (työpaikka ja etätyötila)? « miten vaikuttaa paperinkulutukseen?

mukaiselle alue- ja yhteiskuntarakenteelle (Heinonen ym. 2004). Työmatkaan käytetyn ajan ja kustannusten säästöt on yleisin etätyökeskustelussa esillä ollut hyöty, mutta Suomessa kotona tai mökillä tehtävä etätyö vähentää alle 150 kilometrin työmatkojen suoritetta kuitenkin vain 0,7 prosenttia eli 1,3 miljoonaa kilometriä. Tämä johtuu muun muassa siitä, että kokonaisia etätyöpäiviä tekeviä on vähän (Helminen ym. 2003, s. 66–67).

Suomalaisen tutkimuksen mukaan etätyön liikenteelliset ja ympäristölliset edut maksimoituvat, jos etätyön edistäminen voidaan kohdistaa pitkää työmatkaa henkilöautolla tekeviin ihmisiin (Heinonen 2000). Ekohallitun etätyön mahdollisuuksia on tutkittu yhdyskuntien asuin- ja työympäristöissä tietoyhteiskunnan kontekstissa (Heinonen ym. 2004). Tutkimuksen mukaan ekohallitun etätyön käsite on sosio-tekninen innovaatio, joka edistää ihmisten, yhdyskuntien ja ympäristön hyvinvointia. Tutkimus sisältää etätyön ympäristövaikutusten arvioinnin YVA-kehikon ja antaa toimenpidesuosituksia työntekijöille, työnantajille ja viranomaisille ekohallitun etätyön toteuttamiseksi (Taulukko 2). (Heinonen ym. 2004, s. 35–37).

Kesämökki ja kakkosasunto

Orvar Löfgren määrittelee **kesämökin** (summer cottage) Euroopan ja Pohjois-Amerikan maaseudulla sijaitseviksi kakkosasunnoksi. Kesämökkien kirjo on valtava, ja Löfgrenin mukaan kesämökki voi olla minkäläinen tahansa, kuten maatalo, viktoriaaninen villa, metsästysmaja, funktionalistinen mökki tai pieni elementtitalo (Löfgren 1999, s. 131). Kesämökki-

Kuva 3. Matti Suurosen 1960-luvulla suunnittelema Futuro-talo "tulevaisuuden olotila", jota ajateltiin käytettävän kesämökinä tai hiihtomajana (Kuva: Suomen rakennustaiteen museo).

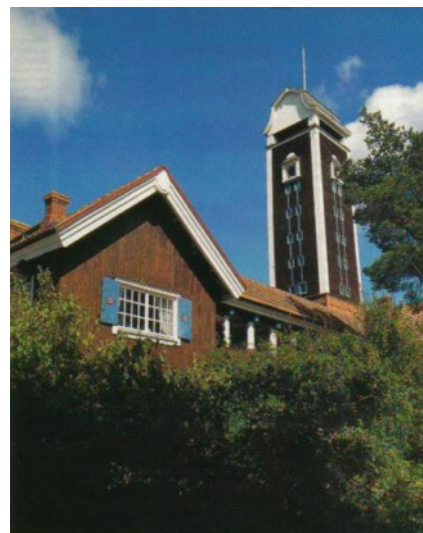
ilmiö on laajalle levinnyt, ja sen vastineita ovat esimerkiksi ruotsalaisten *stuga*, norjalaisten *hytte*, venäläisten *datja* ja kanadalaisten *cottage*. Norjalaisten vapaa-ajan asuntojen symbolista merkitystä selvittäneessä artikkelissa Gösta Rosander (1990, s. 246) on kategorisoinut vapaa-ajan asunnot huviloihin (villa), mökkeihin (hytte), majoihin (koja) ja sekundäärisiin mökkeihin, jotka on rakennustarkoituksesta poiketen myöhemmin muunnettu mökeiksi.

Müllerin mukaan mökki viittaa rakennustyyppiin ja **kakkosasunto** rakennuksen käyttötapaan sekä merkitykseen (Müller 1999, s. 10). Eurostatin koordinoimassa eurooppalaisessa elinolotutkimuksessa ECHP:ssa kotitaloudet ovat itse määritelleet kakkosasunnon (second house, second home). Se voi olla erillinen asuinrakennus kuten kesämökki, joita valtaosa suomalaisten kakkosasunnoista on, tai asuinhuoneisto pari-, rivi- tai kerrostalossa. Kakkosasunnot voivat olla ympärivuotiseen tai kausittaiseen asumiseen sopivia. (Reijo 2004, s. 26 ja 2002, s. 21).

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielineuvonnan mukaan kakkosasunto on yleiskielen sana, joka tarkoittaa perheen toista, pienempää asuntoa (henkilökohtainen tiedonanto 28.6.2005). Käsitteen käyttö on yleistynyt loma-asunnon, vapaa-ajan asunnon, kesämökin ja huvilan rinnalle. Kesämökki-termi on suomen kielessä erittäin yleinen, mutta se viittaa kausiasumiseen ja sisältää konnotaation vaatimattomasta asumistasosta. Kakkosasunto ei ole kausisidonnainen käsite, ja merkitykseltään se on mielestäni kesämökkiä lähempänä vakituista asumista. Toisaalta se on kattokäsite niin perinteiselle kesämökille kuin ympärivuotisesti käytettävälle omakotitalolle. Kakkosasunto on siihen liittyvien toimintojen suhteen neutraali käsite, kun vapaa-ajan asunto, huvila ja kesämökki viittaavat lomailuun.

Kakkosasunnoille on ominaista dynaamisuus, mahdollinen muutos ykkösasunnosta kakkosasunnoksi ja päinvastoin. Mikä tahansa rakennus voi olla kakkosasunto tai kesämökki, kun sitä sellaisena käytetään. (Kurri 2004, s. 8). Kakkosasuntojen ulkonäkö vaihtelee huomattavasti eri maissa. Kakkosasuntojen kansainvälinen vertailu on vaikeaa erilaisten kansallisten määritelmien takia, sillä kakkosasuntoihin saatetaan lukea myös liikuteltavia koteja ja kerrostaloasuntoja (Müller 1999, s. 9).

Kakkosasuntoon liittyvät kakkosasumisen, osa-aika-asumisen ja moniasumisen käsitteet, joilla tarkoitetaan asumista useammassa kuin yhdessä asunnossa tai yhdellä paikkakunnalla.

Kuva 4. Lars Sonckin 1920-luvulla suunnittelema Sarvilinnan huvila Kustavissa (Kuva: Timo Sarvilinna).

1.5 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tarkastellaan etätyöntekijöiden osa-aikaista asumista ja etenkin etätyön tekemistä maaseudulla 2000-luvun alussa. Tutkimus keskittyy käsittelemään etätyötä pääasiallisesti kakkosasunnolla, joka on erillinen asuinrakennus, useimmiten kesämökki. Tutkimuksessa on mukana yksi tapaus, jossa etätyötä tehdään ykkösasunnolla maaseudulla, mutta samalla säilytetään kakkosasunto kaupungissa. Lisäksi on yksi haastateltava, joka pyrki edellä kuvatun kaltaiseen järjestelyyn eli vakinaistamaan kakkosasumistaan ykkösasumiseksi. Kakkosasunnon dynaamisuuden vuoksi tutkimus käsittelee etätyötä jonkin verran ykkösasunnolla, mikä voi olla jatkumo kakkosasumisen käytännölle.

Jatkossa käytetään kakkosasunnon ja kesämökin käsitteitä. Ensimmäistä termiä käytetään sen monipuolisuuden vuoksi. Jälkimmäinen käsite on yleinen asiateksteissä ja julkisuu- den keskustelussa. Tutkimuksessa etätyö on työn toteuttamista tarkoituksenmukaisimmalla tavalla etäällä normaalista työpaikasta hyödyntäen tietotekniikkaa siinä määrin kuin se on mahdollista ja tarpeen. Mökkietätyöllä tarkoitetaan kakkosasunnolla tai kesämökillä tehtävää etätyötä.

Etätyötä lähestytään yksilön elämäntavan ja hyvinvoinnin näkökulmasta tarkastellen, miten kesämökkielämän ja työn yhteensovittaminen tapahtuu. Tutkitaan, mitkä tekijät edistävät ja rajoittavat kaupungissa asuvien etätyöntekoa maaseudulla. Lisäksi selvitetään, minkälainen motivaatiotekijä kakkosasunnon ympäristö on maaseudulla tapahtuvan etätyön kannalta ja minkälaisia piirteitä mökkietätyöntekijän ympäristösuhde sisältää.

Tutkimuskysymykset:

- Miksi ihmiset tekevät etätöitä maaseudulla kakkosasunnollaan?
- Mikä on kakkosasunnon ja sen lähiympäristön merkitys etätyöntekijälle ansiotyön sekä hyvinvoinnin näkökulmasta?
- Mikä on ympäristön rooli etätyöntekijän arjessa kakkosasunnolla?

Tutkimuksessa ei arvioida kakkosasunnolla työskentelevien ympäristövaikutusta, vaan kuvataan heidän ympäristösuhdetta ja ympäristökysymyksille antamia merkityksiä. Tavoitteena on esitellä, miksi työ viedään pois perinteisestä toimistoympäristöstä maaseudulle ja miten työ, asuminen ja vapaa-aika lomittuvat etätyöntekijän arjessa kakkosasunnolla.

2 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Pro gradu -työtä aloitettaessa kesämökkeilyä ja kakkosasumista koskeva tutkimus oli valtakunnallisesti vähäistä. Tutkimuksen teoriatausta onkin monitieteinen. Ensimmäisenä siinä painotetaan työelämän tutkimusta eli työhön asennoitumista sekä työn ajan ja paikan muutosta suhteessa elämänkokonaisuuteen. Toisena on lyhyesti luotu katsaus suomalaisen elämäntavan tutkimukseen ja kolmantena esitellään ympäristöasenteita ja -käyttäytymistä koskevaa yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta. Tarkoituksena on hahmottaa tietotyöntekijän elämäntapaa ja fyysisen paikan sekä työn merkitystä yksilön hyvinvoinnin näkökulmasta suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa teollisuusyhteiskunnan rakenteet ja informaatioteknologian keksinnöt ovat samanaikaisesti läsnä.

2.1 Työelämän muutos tietoyhteiskunnassa

Tietotyö yleistyy. Se on ei-rutiininomaista asiantuntijatyötä, jossa käytetään tietotekniikkaa (Pyöriä 2001a, s. 28). Tietotyöstä ja työelämän muutoksesta on keskusteltu paljon työhyvinvoinnin, perhe-elämän, taloudellisen menestyksen, työetiikan ja yhteiskunnan rakenteiden näkökulmasta (Blom ym. 2001; Castells & Himanen 2001; Hakanen 2002; Julkunen ym. 2004; Sennett 2002; Seppänen 2004). Heikkoja merkkejä työetiikan muutoksesta on nähtävissä, kun esimerkiksi työn harrastusmaista motivaatiota korostetaan. Työelämän vahva trendi on kuitenkin työmarkkinoiden lisääntyvä epävarmuus, arvojen koveneminen ja tehokkuuden tavoittelu. Palkkatyöntekijöiden työ on kehittynyt itsenäisemmäksi, mutta tästä huolimatta työn rajoitukset eivät ole vähentyneet, ja riippuvaisuus työvälaineistä on kasvanut (Pyöriä 2001b, s. 114–115). Tietoyhteiskunnassa aikasidonnaisuudesta vapautuminen lienee merkinnyt monille kiireen lisääntymistä ja riittämättömyyden tunnetta niin työssä kuin yksityiselämässä. Seuraavassa esitellään työn merkitystä sekä työn aikaa ja paikkaa koskevaa teoreettista keskustelua.

Suhde työhön tietoyhteiskunnassa

Yhteiskunnan ajalliset, alueelliset ja kulttuuriset olosuhteet määrittävät, miten erilaiset aktiviteetit jaetaan työhön ja vapaa-aikaan. Työn määritelmät symboloivat kulttuuria ja valtaa. Keith Grintin (1998) mukaan työn diskurssit ovat symbolisia representaatioita, joiden avulla yhteiskunnalliset pyrkimykset rakentuvat ja välittyvät. Työlle annetut merkitykset eivät siis ole synnynnäisessä yhteydessä työn käytäntöön, vaan työ ja vapaa-aika määrittyvät varsinaisesta toiminnosta riippumattomasti. Esimerkiksi kodin toiminnot ovat saaneet historiassa erilaisia merkityksiä raadannasta vapaa-aikaan. Tietenkin toimintojen sisällöt muuttuvat kuten myös käsitykset niistä, mistä johtuen emme voi ”nähdä” toimintoja samoin. Kehittyneissä teollisuusmaissa työtä pidetään vapaa-ajan vastakohtana. Työtä on tehtävä, toisinaan siihen on vaikea tarttua ja yleensä siitä maksetaan. (Grint 1998, s. 6–10).

Työn ja vapaa-ajan erottelu alkoi teollistumisen johdosta ja se on ominainen nyky-yhteiskunnalle. Kapitalistisessa yhteiskunnassa ihminen myy työpanoksensa, minkä jälkeen jäl-

jelle jäävä aika on vapaa-aikaa (Selänniemi 1996, s. 208). Työ tarkoittaa Suomen kielen perussanakirjan (1994) mukaan ihmisen tietoisesti jonkin tehtävän suorittamiseen tähtäävää toimintaa, työntekoa ja työskentelyä. Työn ja vapaa-ajan sekoittumiseen liittyy uudenlaisia ongelmia, jotka heijastuvat työhyvinvointiin sekä työ- ja perhe-elämän yhdistämiseen (Blom 2001b). Työ- ja vapaa-ajan rajattomuuden positiiviset ja negatiiviset vaikutukset riippuvat kuitenkin työpaikkojen käytännöistä (Antila 2005). Toisaalta 1980-luvulla palkkatyön mukainen elämän paloittelu kotiin, työhön ja vapaa-aikaan oli osittain kielteinen ilmiö (Ellei meille suoda aikaa... 1983).

Max Weberin klassikkoteos *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki* (julkaistu 1904–1905) käsittelee protestanttisen etiikan ja teollisen ajan kapitalismin suhdetta. Protestanttisen etiikan mukainen suhde työhön on moraalinen velvollisuus, joka on tehtävä parhaalla mahdollisella tavalla ja josta koituva kärsimys on jaloa. Väsymätön ammattityö oli paras keino haihduttaa uskonnolliset epävarmuudet ja saada varmuus uskonnollisesta armontilasta. (Weber 1980). Vaikka Weberin työtä on kritisoitu paljon, Grintin mukaan se tuo esille kulttuuristen tekijöiden roolin työkäytäntöjen muotoutumisessa (Grint 1998, s. 107). Kuten Grint toteaa, länsimaisissa yhteiskunnissa ei ole olemassa konsensusta työn merkityksestä tai siitä mitä työ tavallisesti työntekijöille merkitsee, vaikka se on mielivaltaisesti nostettu muiden toimintojen yläpuolelle (mt., s. 24).

Suurin osa tietotyöntekijöistä samaistuu keskiluokkaan (Blom 2001a, s. 203). Julkusen ym. (2004) tutkimuksen mukaan keskiluokan työajat ovat keskimäärin lähellä normaalia työaikaa, toisin kuin julkisen keskustelun perusteella voi olettaa. Keskiluokka osoittautuu vastuulliseksi suhteessaan työhön, mutta vapaaehtoinen työhulluus on tutkimusjoukossa harvinaisuus. Elämän mahdollisuudet ja tietoisuus niistä ovat laajentuneet, jolloin keskiluokan dilemmaksi muodostuu työn merkitys. Tutkimuksen mukaan työ on keskiluokalle harvoin elämän tärkein asia, mutta kuitenkin se on merkittävä niin toimeentulolle kuin sosiaaliselle ja persoonalliselle identiteetille. Keskiluokan elämässä ei olekaan kysymys vain mahdollisuuksista, vaan normatiivisista odotuksista. Elämän on oltava monipuolista. (Julkunen ym. 2004, s. 220–222 ja s. 234–235).

Seppäsen mukaan nyky-yhteiskunnassa välinpitämätön asenne omaan työhön tuomitaan (Seppänen 2004, s. 144). Työllä on suuri merkitys suomalaisen elämäntavan yhteisenä nimittäjänä. Manuel Castellsin ja Pekka Himasen (2001) mukaan tiukka työasenne on ollut ilmeinen suomalaisen perinteiselle suhtautumiselle työhön, ja osittain sen avulla Suomi on pystynyt muuttamaan nopeasti agraariyhteiskunnasta teolliseksi ja edelleen tietoyhteiskunnaksi. Protestanttiseen etiikkaan perustunut vanha suomalainen identiteetti on väistymässä, ja tilalle rakentuu uusi rennompia asenne työhön ja elämään. (Castells & Himanen 2001, s. 146–148). Hakkerietiikka on alun perin Himasen käsite, joka kuvaa luovuutta ja nautinnollisuutta arvostavaa asennetta työhön (Himanen 2001). Työn luonteen muuttuessa itsenäisemmäksi työn sisällölliset tekijät korostuvat (Pyöriä 2001b, s. 114).

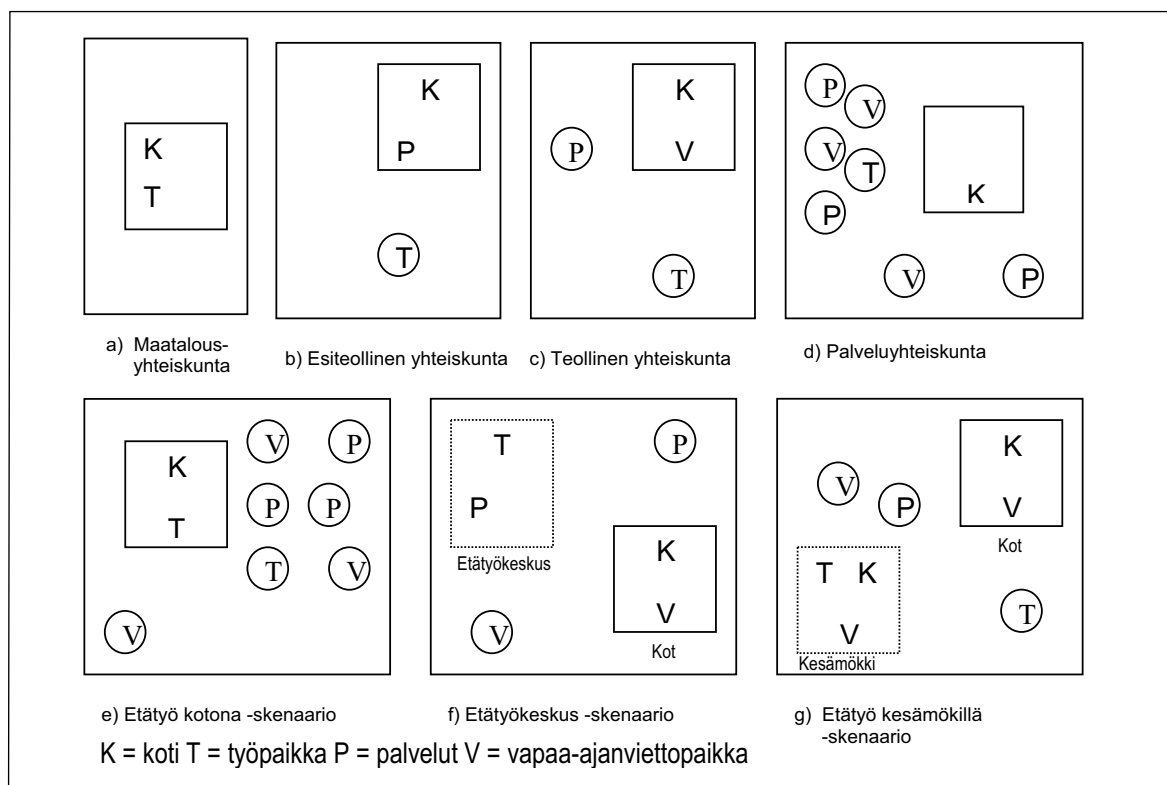
Suurien ikäluokkien ja työn suhdetta käsittelevässä artikkelissa Tommi Hoikkala (1999, s. 422) toteaa, että palkkatöin lunastettu kulutuskulttuuri, jonka airuena suuret ikäluokat (1945–1957 syntyneet) ovat sattuneet olemaan, on tuonut mukanaan kepeyden ja kepeyteen liittyvän hallitun nautinnollisuuden, jotka suunnattuna työeetokseen aiheuttavat sen kevenemisen. Suurten ikäluokkien lapsuus oli traditionaalista ja työhön oppiminen oli tärkeää (Karisto 2005, s. 37). Työteliäisyys ja työhulluus olivat ominaista etenkin suurten ikäluokkien vanhemmille ja isovanhemmille, eikä suurten ikäluokkien historia ole pelkästään kovaa ja vaikeaa (Hoikkala 1999, s. 422). Kariston (2005, s. 40) mukaan suuret ikäluokat ovatkin muutossukupolvi, sillä he ovat viimeisiä, joilla on kokemus sekä nyky-yhteiskunnan että maatalousyhteiskunnan elämänmenosta.

Työn aika ja paikka

Sodanjälkeisessä Suomessa puolella työllisistä työpaikka oli kotona maatilalla ja toinen puoli oli töissä kotikunnan tehtaassa, osuuskaupassa, koulussa tai rakennustyömailla. Vuonna 1960 vain kymmenesosa suomalaisista työllistyi asuinkunnan ulkopuolelle. Nykyisin kodin ja työpaikan välillä pendelöi, eli liikkuu kahden eri kunnan välillä, kolmannes työllisistä. (Myrskylä 2004, s. 34). Väestön ajankäyttö muuttuu hitaasti, eikä muutoksia ajan jakautumisessa nukkumiseen, ruokailuun, ansiotyöhön, kotityöhön ja varsinaiseen vapaa-aikaan ole tapahtunut kovin paljon viimeisen 20 vuoden aikana. Toisaalta muutokset yksilön elämäkaareissa voivat olla rajuja verrattuna koko väestön arkielämän muutoksiin vuosikymmenestä toiseen. (Niemi & Pääkkönen 2001).

Standardityöajat ja yhteiskunnan alueelliset rakenteet ovat löystyneet työelämän joustojen sekä tieto- ja informaatiotekniikan ansiosta. Kuva 5 (ks. s. 22) on Höjerin mallinnus kodin, työn, palvelujen ja vapaa-ajanviettopaikkojen suhteista aikaisemmissa ja nykyisessä yhteiskunnassa sekä kahdessa tulevaisuuden yhteiskunnassa (Höjer 1998, Arnfalkin 1999, s. 73–74 mukaan). Maatalousyhteiskunnassa toiminnot sijoituivat maatilalle, mutta teollistumisen myötä työ toimintona irtautui fyysisesti asuinpaikasta, ja pian myös palveluja haettiin kodin ulkopuolelta. Palveluyhteiskunnassa työn ja palvelujen lisäksi vapaa-ajanviettopaikka siirtyy asunnon ulkopuolelle. Tulevaisuuden skenaarioissa työ sijoittuu uudelleen kotiin ja etätyökeskukseen sekä hajautuu useisiin paikkoihin. Etätyön mahdollistamana toimintojen sijainti lähenee tietoyhteiskunnassa perinteistä agraarimallia muistuttavaksi, kun työn, vapaa-ajan ja kodin fyysinen sijoittuminen kotiympäristöön on mahdollista (Heinonen ym. 2004, s. 20).

Työn prosessimaisuuden korostuessa työn aika ja paikka menettävät merkitystään. Pekkolan (2002, s. 225–227) mukaan työajan pituus, mosaiikkimaisuus ja jouston laatu ovat henkilökohtaisen ja organisatorisen hallinnan kysymyksiä. Samoin työnteon tila ja työn monipaikkaisuus riippuvat organisaatiokulttuurista ja työntekijän motivaatiosta, vaikkakin yhteyksien lisääntyessä työ siirtyy perinteisestä fyysisestä ympäristöstä aikaisempaa laajempiin sosiaalisiin ympäristöihin ja virtuaalisiin tiloihin. Vaikka etätyön käsitettä on arvosteltu sen luomien negatiivisten etäällä olemiseen liittyvien konnotaatioiden takia, voidaan etä-alkuiset

Kuva 5. Toimintojen sijoittuminen menneissä, nykyisessä ja tulevaisuuden yhteiskunnissa (Höjer 1998, Arnfalkin 1999, s. 74 mukaan). Kuvaa on täydennetty etätö kesämökillä -skenaariolla.

käsitteet ymmärtää positiivisesti paikka- ja aikasidonaisuuksien häviämisenä (Heinonen 1998a, s. 20) sekä mahdollisuutena *etäläsnäöloon* (telepresence). Termi tarkoittaa sitä, että ihminen on fyysisestä etäisyydestä huolimatta läsnä (Heinonen 1998b, s. 15). Etäläsnäölossa ei sinänsä ole mitään uutta, sillä ihminen on voinut matkustaa ajatuksissaan eripuolille maapalloa ja sen ulkopuolellakin läpi historian. Tietotekniikan avulla vuorovaikutus on mahdollista, ja modernin tietoyhteiskunnan etäläsnäölo on nimenomaan virtuaalista läsnäoloa, joka toteutuu erilaisten etätoimintojen kautta (Heinonen 1998a, s. 17). Maantieteellisen paikan ohella tajuntaamme vaikuttaa virtuaalipaikka uudenlaisine paikan käsitteineen (mt., s. 18).

2.2 Elämäntapa ja elämän kokonaisuus

Suomalaisessa sosiologiassa ryhdyttiin 1970–80-luvuilla käyttämään elämäntavan käsitettä, joka viittaa ihmisen elämän kokonaisuuteen. Käsite syntyi aikana, jolloin tutkimus oli keskittynyt erillisiin yksittäisiin ilmiöihin. Elämäntavalle on ominaista arkielämän kuvaus, arkielämän kokonaisuus sekä tämän kokonaisuuden liitokset yhteiskunnan rakenteeseen ja kokonaisuuteen. (Allardt 1983, s. 86–87). Elämäntapa muodostaa elämän näkyvän rungon. Roosin (1988) mukaan elämäntapa on viesti, mutta myös väline ilmaista itseä muille. Elämäntapa ilmentää kulttuuria, koska elämän jäsentäminen tapahtuu suhteessa kulttuuriin. Elämäntapa-käsitteen avulla tutkijan kiinnostus on arkielämässä, miten ihmiset hahmottavat elämäänsä ja mitä esimerkiksi kapakoissa käynti merkitsee. (Roos 1988, s. 14–16).

Yhteiskuntatieteellisessä elämäntavan tutkimuksessa ihmisten elinoloja tutkitaan kokonaisuutena, mutta käytännössä tutkimuksessa joudutaan painottamaan joitakin kokonaisuuden osia tai valitsemaan jokin erityinen näkökulma. Elämäntapatutkimus keskittyy kulloinkin esimerkiksi sosiaalisten ryhmien, yhteiskuntaluokkien tai kansakunnan elämäntavan tutkimiseen. (Karisto ym. 1998, s. 127–128). Elämäntapatutkimus voi kattaa ihmisen elämän pitkäikäisyyssuunnassa, jolloin tutkimus kohdistuu koko elämänskaareen tai poikittaissuunnassa, jolloin esimerkiksi ansio- ja kotityötä, kulutusta, vapaa-aikaa tai perhe-elämää tutkitaan tietynä ajanjaksona (Toivonen & Räsänen 2004, s. 235).

Suomalaisen elämäntavan eri puolia on tutkittu runsaasti, mutta suomalaisuutta edustavaa kesämökkielämää on tutkittu erittäin vähän elämäntavan näkökulmasta. Poikkeuksena on aiemmin mainittu Eija Venäläisen pro gradu -työ, joka lähestyy kesämökkielämää arkielämän perspektiivistä. Minna Salmi (1991) on tutkinut kotona tehtävää ansiotyötä, niin tietotekniikan avulla tehtävää etätyötä kuin muuta kotona tapahtuvaa palkka- tai yritysmuotoista työtä arkielämän näkökulmasta. Tutkimuksessa todetaan, että ihmisen elämän kokonaistilanne määrää kotona työskentelyssä saatuja kokemuksia enemmän kuin työn luonne. Ihmisen vaikutusmahdollisuus oman elämänskokonaisuuden muovaamisessa määrittää sitä, muotoutuuko kotiansiotyöstä toiveuni vai painajainen. (Salmi 1991, s. 148). Kotona työskentelyn positiiviset piirteet ovat työaikojen vapaan valinnan lisäksi koko arkipäivän toimintarakenteen vapaampi muovaaminen kaikkien eri toimintojen osalta (mt., s. 156). Alvin Toffler (1980) liittää etätyön teoksessaan *The Third Wave* visioihin tulevaisuuden yhteiskunnasta, jossa työajan joustot sekä kotiin siirretty työ aiheuttavat kodin ja perheen uudelleen syntymisen. Tämä lisäisi yhteisöllisyyttä ja kiinnostumisen mahdollisuutta asuinpaikkakunnalla, kun työ voitaisiin tehdä kotoa käsin ja työpaikan vaihtuminen ei edellyttäisi muuttamaan fyysisistä asuinpaikkaa. (Toffler 1980, s. 220 ja 264).

2.3 Ympäristöasenteet ja -käyttäytyminen

Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset eivät ole kovin huolestuneita ympäristön tilasta (Tanskanen 1997), minkä on tulkittu johtuvan siitä, että lähiympäristön koetaan vaurioituneen suhteellisen vähän. Fyysisesti lähellä olevien paikallisten ympäristöasioiden sijasta ollaan huolestuneita ympäristöasioista yleensä eli maailmanlaajuisista ja omaa maata koskevista ongelmista (Konttinen 1998, s. 286; Tulokas & Laaksonen 2002, s. 18). Tosin oman lähiympäristön saastuminen voi saada kuitenkin edes ajattelemaan ympäristöasioita sekä nostaa ympäristötietoutta, vaikka suhtautuminen ympäristön pilaantumiseen olisikin nöyrä ja sopeutuva, kuten Oitin vesijohtoveden saastumisen jälkeen kävi (Lahti 1996, s. 96 ja 136). Ympäristön yhteiskunnallinen arvo on heilahdellut. Esimerkiksi viime vuosikymmeninä maatalousympäristön perinnebiotooppeja ja luonnon monimuotoisuutta turvaamaan on kehitetty erilaisia suojelutoimenpiteitä (Konttinen ym. 2004, s. 293) tehomaatalouden muovatessa maaseutuympäristöä.

Fyysinen ympäristö koostuu sekä rakennetuista ympäristöistä että luonnonympäristöistä, joita on vertailtu esimerkiksi psykologian, ympäristösuunnittelun ja ympäristönsuojelun lähtökohdista. Lähes 30 vuotta sitten ympäristöpsykologian tutkimuksessa todettiin, että puistomaiset luontoympäristöt elvyttävät niin fysiologisesti kuin mielialaa kohentaen (Ulrich 1984), ja luonto auttaa ihmistä latautumaan sekä ylläpitämään sisäistä tasapainoa (Aura ym. 1997, s. 97). Kaplanien (1989) mukaan mahdollisuus päästä luontoon työpaikalla liittyy alhaisempaan työpaineeseen ja korkeampaan työhyvinvointiin.

Ympäristön välittömään havaitsemiseen liittyy tuntemuksia ja fysiologista reagointia, mutta niiden eteneminen mielialaksi, käyttäytymiseksi tai käsitteelliseksi arvioksi riippuu kulttuurista, oppimishistoriasta ja ihmisen tavoitteista. Korpelan mukaan ympäristön evoluutio-naarista ja kulttuurista vaikutusta korostavat näkemykset voidaan ajatella samanaikaisesti tosiksi. (Korpela 2001b, s. 172). Suomalaisessa kulttuurissa luontoa on opittu arvostamaan, mutta toisaalta kaupunkirakentamisen kenties 10000-vuotinen historia on vasta silmänräpäys (Korpela 1995, s. 23).

Ympäristöarvot, -käsitykset, -asenteet ja -tietoisuus ovat yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen käsitteitä, joiden avulla tutkitaan ihmisen suhdetta luontoon ja ympäristöön. Ihmisten ympäristökäyttäytymistä on ympäristösosiologiassa selitetty asenne-käyttäytymisen -mallilla (Massa & Haverinen 2001, s. 24), jonka mukaan ihmisten tietoiset valinnat ohjaavat ympäristökäyttäytymistä. Mallia on kritisoitu runsaasti muun muassa siksi, etteivät ihmiset suuntaa toimintaansa tietoisesti, vaan toiminta ohjautuu arkipäivän rutiinien mukaisesti (mt., s. 25). Ympäristönsuojelu ja hyvä ympäristön laatu ovat rinnakkaisia tarpeita elintason kanssa (Tulokas & Laaksonen 2002, s. 13). Jo noin kymmenen vuotta sitten havaittiin, että suomalaisilla on korkea ekologinen minäkuva eli suomalaisista 71 % koki toimivansa oikein ympäristön kannalta, vaikka siitä syntyi taloudellisia kuluja ja se vei aikaa. Samalla 75 % mielestä luonnonsuojelu edellyttää elämäntavallisia muutoksia. (Sairinen 1996, s. 140). Asennetutkimuksissa havaittu suomalaisten läheinen suhde luontoon (Lankinen & Sairinen 2000) ei siis selitä ihmisten ympäristökäyttäytymistä. Kuten Antti Karisto (2006, s. 124) toteaa, nykypäivänä ihminen ei koe asenteiden ja käyttäytymisen ristiriitaa omantunnon kysymykseksi, mikä pätee niin terveys- ja ympäristökäyttäytymiseen kuin kesämökkielämäänkin.

Ympäristökäsityksellä tarkoitetaan yksilön mielikuvaa, jonka hän on muodostanut ihmisen ja ympäristön välisestä suhteesta. Ympäristökäsitys ei ole välttämättä yhtenäinen, vaan muotoutuu erilaiseksi eri elämänalueilla ja eri rooleissa (Konttinen 1998, s. 279). Esimerkiksi suomalaisten kesämökkielämään liittyy emotionaalisia ja myyttisiä luontokokemuksia, kun heidän urbaani elämä taas muotoutuu välineellisesti suhteessa luontoon. Tätä ristiriitaista ilmiötä Massa kuvaa luontokokemuksen kaksoismorfologian käsitteellä. (Massa & Haverinen 2001, s. 14–15). Samaa asiaa, elämän kaksitahoisuutta, selittää aiemmin mainittu kaksoisidentiteetin käsite (ks. s. 11).

Ympäristökäyttäytymistä voidaan lähestyä suhteessa elämäntapaan. Voidaan puhua arjen ympäristöpolitiikasta, jolla tarkoitetaan arkielämän järjestämistä ympäristön laatua parantavalla tai sen heikentämistä ehkäisevällä tavalla. Elämäntapaa siis lähestytään yksittäisen kansalaisen tai kuluttajan politiikkana ympäristönsuojelun näkökulmasta. (Massa & Haverinen 2001, s. 5). Karisto (2006, s. 124) rinnastaa arjen ympäristöpoliittisuuden naistutkimuksen käyttämään arjen poliittisuutteen, kun arkikäyttäytymisellä on vaikutusta ympäristöön, vaikkei toimintaan liittyisikään pyrkimyksiä.

Kulutus on nykypäivänä tärkeä osa elämäntapaa. Äärimmillään voidaan puhua kulutuksesta keskeisimpänä arkielämän toimintona, jonka kautta ihmiset osallistuvat yhteiskuntaelämään ja jonka kautta arkikokemus syntyy (Toivonen & Räsänen 2004, s. 237). Päivittäiseen arkeen kuuluvat käynnit marketeissa ja ostoskeskuksissa, sillä työn merkityksen pienentymisen johdosta vapaa-aikaa ja aikaa kuluttaa on enemmän (mt., s. 238). Yksilön arjen ympäristöpolitiikka niveltyy yhteiskunnan ympäristöpolitiikkaan kulutuksessa ja kotitalouden tasolla (Massa & Haverinen 2001). Arjen ympäristöpolitiikka on yksilöiden ja kotitalouksien tietoisia tai harkitsemattomia valintoja. Esimerkiksi nöyrä, valtiota ympäristöongelmien ratkojana pitävä suhtautuminen (vrt. Lahti 1996, s. 135) on vastakohta ympäristömyötäiselle, aktiivisesti arjen ympäristöongelmia ratkovaan ajattelulle.

Itsensä paikallistamisella ja fyysisellä paikalla on merkitystä alueellisen murroksen aikakautena, vaikka työ voidaan tehdä virtuaalisessa tilassa. Työn ollessa joustavampaa ja osin fyysisesti siirrettävissä asumisarvostukset saattavat konkretisoitua. Toisaalta fyysinen elinympäristö, kaupunki- tai luonnonympäristö, vaikuttaa yksilön hyvinvointiin ja työkykyyn.

Paikkojen hahmottaminen, jonkin tilan muuttuminen merkitykselliseksi paikaksi, on monimutkainen, loppumaton ja vastavuoroinen prosessi (Casey 1996, s. 19), kuten Feld kuvaa: ”as place is sensed, senses are placed; as place makes sense, senses make place” (Feld 1996, s. 91). Paikoista kotiseutu tai koti saanee yleensä erityisen merkityksen. Identiteetti ja tunne paikkaan kuulumisesta voivat kiinnittyä kuitenkin monenlaisiin paikkoihin riippumatta vakinaisesta asuinpaikasta tai siitä, mitä kutsutaan kodiksi.

Globalisaation aikana myös lokalisaatio, paikallisuus ja alueellisuus korostuvat, vaikka paikkasidonaisuus on murtunut (Heinonen 1998a, s. 16; Heinonen 2004). Globalisaatio on maailmanlaajuistumisen lisäksi paikallisten kulttuurien yhteen kokoontumista ja toistensa kohtaamista. Roland Robertsonin (1995) mukaan kulttuurisessa globalisaatiossa on kysymys glocalisaatiosta. Se on samanaikaista globalisoitumista ja lokalisoitumista. Glocalisaation käsite yhdistää ajasta ja paikasta riippumattomuuden sekä paikan identiteetin, johon kiinnittyy yhteisesti koettua symboliikkaa ja merkityksiä. Globalisaatiota käsittelevässä teoksessaan Beck (1999) täsmentää ihmisen elämän olevan glokaalisuuden paikka, jolloin oma elämä ei ole enää paikkaan sidottua, paikallaan pysyvää elämää. Kuvainnollisesti ja suorassa

merkityksessä elämä on ”matkalla” olemista. Beck havainnollistaa glocalisaatiota seuraavasti: ”Samassa paikassa eläminen ei tarkoita yhdessä elämistä, eikä yhdessä eläminen tarkoita enää samassa paikassa elämistä.”. (Beck 1999, s. 136–137).

Pekkolan (2002) mukaan etätyön keinoin on mahdollista työskennellä aikaisempaa useammassa fyysisissä ja sosiaalisissa tiloissa, mihin työn tehokkuus ja työelämän laatu perustuvat. Etätyö on läsnäoloa fyysisissä, sosiaalisissa, henkisissä ja teknis-sosiaalisin keinoin tuetuissa virtuaalisissa tiloissa. Työssä henkinen tila ja läsnäolo ovat ykkösiä, sillä vain tietoisuudessa syntyy ajatuksia ja innovaatioita (Pekkola 2002, s. 228–229).

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Käytin teemahaastattelumenetelmää. Teemahaastattelussa käydään läpi ennalta määrätyt aihepiirit, mutta kysymysten tarkka muoto, järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen (Eskola & Suoranta 1999, s. 87). Teemahaastattelu on strukturoidun, lomaketta apuna käyttävän haastattelun ja tavallista keskustelua lähellä olevan avoimen haastattelun välimuoto.

Yhteiskuntatutkijan tavoite on päästä käsiksi tutkittavien maailmaan. Kuten Rahkonen ja Roos (1990) toteavat, joudumme aina ilmaisemaan itseämme jotenkin välittyneesti, kulttuurin ja kulloistenkin ilmaisutekniikoiden määräämällä tavalla. Raakaa, autenttista haastatteluaineistoa ei ole olemassa, vaan se on aina sekä tilanteeseen sidottu, kontekstuaalinen, että kirjaimen sidottu, tekstuaalinen. (Rahkonen & Roos 1990, s. 235–236). Yhdyn kuitenkin Rahkosen ja Roosin kantaan siitä, ettei elämäkerran kirjoittaja tai haastateltava, ainakaan haastattelun hyvin sujuessa, pelaa kielipeliä, vaan pyrkii kertomaan elämästään sellaisena kuin se hänestä tuntuu.

Kvalen mukaan tutkimushaastattelu muistuttaa keskustelua, mutta se ei ole tasa-arvoinen tilanne kuten tavallinen keskustelu, sillä tutkija määrittelee ja kontrolloi tilannetta. Tutkimushaastattelu on herkkä haastattelijan ja haastateltavan keskinäiselle vuorovaikutukselle, minkä vuoksi haastattelijan taidoilla, tiedoilla ja eläytymiskyvyllä on merkitystä. (Kvale 1996, s. 285–289).

Käsitän tutkimuksessa haastatteluaineiston dokumenttina todellisesta vuorovaikutuksesta, jossa tutkittavan ilmiön tietyt piirteet teemahaastattelun rungon ja haastattelutilanteen vuoksi korostuvat toisten jäädessä pimentoon. Tarkastelen aineistoani siis kontekstisidonnaisena tekstimassana. Haastatteluaineisto oli luonteva valinta, koska olin kiinnostunut mökkietätyön sisällöstä ja siihen liittyvistä käsityksistä. Toisaalta riittävän suuren tutkimusjoukon tavoittaminen edustavan kvantitatiivisen aineiston saamiseksi olisi tässä tutkimuksessa ollut erittäin työlästä.

3.2 Tutkimushenkilöiden valinta ja kuvaus

Aineiston muodostavat 12 haastattelua, jotka tein kesämökillä, kakkosasunnolla tai varsinaisessa asunnossa etätöitä tekeville henkilöille. Tutkimuksen alkuvaiheessa oletin haastateltavien tavoittamisen olevan kohtuullisen helppoa osan etätyöntekijöistä työskennellessä myös kesämökillä.

Etsin haastateltavia suosittujen kesämökkikuntien välityksellä, koska mökkiläisten suhteellisen määrän ollessa suuri, ajattelin etätyöntekijöitä olevan paljon, ja levitin tiedotetta tutkimuksesta (Liite 1). Tein yhteydenottoja yrityksiin ja julkishallinnon laitoksiin, joissa arvelin tai tiesin tehtävän runsaasti etätöitä. Otin yhteyttä erilaisiin maaseudunkehittämissyhteistyksiin ja -hankkeisiin sekä kuntien alueellisiin yhdistyksiin. Haastateltavien löytämiseksi laitoin Meidän Mökki -lehteen ilmoituksen (Liite 2). Lisäksi osallistuin E-työ ja maalemmuutto -työryhmän kahteen kokoontumiseen keväällä 2004 (E-työn uudet mahdollisuudet Ylä-Savossa, Kiuruveden kaupunki). Muutama haastateltavista löytyi Helsingin yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitoksen kautta.

Aluksi etsin henkilöitä, jotka tekevät etätöitä kakkosasunnolla mahdollisimman paljon, jolloin etätyöllä on suuri jalansija ihmisen arjessa. Toisena kriteerinä oli etätyöpaikka, jonka ajattelin suppeasti perinteiseksi kesämökiksi. Kolmantena tavoitteena oli löytää haastateltavia kahdelta etätyön näkökulmasta erilaiselta työssäkäyntialueelta: Helsingin sekä Kainuun ja Pohjois-Savon alueelta. Potentiaalisia haastateltavia löytyi hitaasti, minkä arvelin johtuvan kakkosasunnolla työskentelevien pienestä määrästä ja kenties siitä, etteivät työelämän joustoa käyttävät välttämättä miellä itseään etätyöntekijöiksi. Koska mahdollisia haastateltavia oli valtakunnallisella tasolla vähän, luovuin mökkietätyön alueellisesta vertailusta ja päädyin ottamaan haastateltaviksi eripuolilta Suomea erilaisia etätyöntekijöitä. Heitä yhdisti etätyö maaseudulla: kesämökillä, kakkosasunnolla (esim. vapaa-ajan asunto, vanha mummola, entinen kansakoulu tai synnyinkoti) tai ykkösasunnolla. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen haastattelin yhtä henkilöä, joka teki etätöitä tämänhetkisellä varsinaisella asunnollaan, joka oli huvila maaseudulla. Tällä haastateltavalla oli käytössään toinen asunto kaupungissa, jota hän käytti viikoittain. Lisäksi haastattelin etätyöntekijää, joka oli vastikään siirtänyt kirjansa kaupungista synnyinpaikkakunnalleen ja pyrki jatkossa asumaan yli puolet vuodesta maaseudulla.

Haastateltavien etätyöjärjestelyjen kirjavuus kuvaa etätyön joustavaa luonnetta. Etätyöolosuhteet vaihtelivat, ja selvää rajaa ykkös- ja kakkosasumisen välille on joissain tapauksissa vaikea tehdä (ks. s. 17). Tutkimuskysymyksen kannalta olennaiseksi muotoutui etätyö maaseudulla varsin erilaisin asumisjärjestelyin. Maalla tehdyn työn määrä vaihteli todella paljon, jolloin haastateltaviksi valitsin henkilöt, jotka työskentelivät yhteensä vähintään muutaman viikon vuodessa kakkosasunnollaan.

Haastatelluista nuorin oli 39-vuotias ja vanhin 59-vuotias, jolloin keski-ikäksi tuli 51 vuotta. Seitsemän tutkimushenkilöistä oli miehiä ja loput kuusi olivat naisia. Kaikki haastatellut

olivat korkeakoulutettuja. Yli puolet haastatelluista oli palkkatyössä ja loput olivat freelanceita tai yrittäjiä (Taulukko 3). Suurin osa Suomen etätyöntekijöistä on ylempiä toimihenkilöitä. Heidän koulutus- ja tulotasonsa on keskimääräistä huomattavasti korkeampi. Etätyöhön valikoituvat useimmin miehet. Vuoden 2000 työolobarometrin mukaan jopa ¾ etätyöntekijöistä on miehiä ja ¼ naisia. Etätyöntekijöitä on lähes kaikissa ikäryhmissä ikäluokan osuutta työmarkkinoilla vastaava määrä. (Pekkola 2002, s. 60–61). Tutkimushenkilöt olivat lähellä tyypillisen etätyöntekijän profiilia ammatin ja koulutuksen osalta.

Haastateltavien elämäntilanne oli perheen osalta melko yhtäläinen, sillä yhdelläkään haastatelluista ei ollut pieniä alle 10-vuotiaita lapsia ja kuudella haastatelluista ei ollut lapsia lainkaan. Yhdellä miehellä oli kaksi vähän yli 10-vuotiasta lasta. Kolmella haastateltavalla oli yksi 15–17-vuotias lapsi ja lisäksi yksi tai useampi täysi-ikäinen lapsi. Kolmen tutkimushenkilön kaikki lapset olivat reilusti täysi-ikäisiä. Etätyöntekijöiden perhetilanne salli yksin tai etätöitä tekevän puolison kanssa kakkosasunnolla olemisen etäällä vakituisesta asuinpaikasta. Haastatellut eivät ottaneet yleensä lapsia tai puolisoa, mikäli tämä ei ollut etätyöntekijä, mukaansa etätyöpäiviensä ajaksi vapaa-ajanasunnolle.

Koska olin kiinnostunut työnteon paikasta työntekijän näkökulmasta pikemminkin kuin työn sopimusjärjestelyistä työnantajan sekä työorganisaation näkökulmasta, otin haastatteluihin mukaan yrittäjiä ja freelanceita. Heidän tapauksessaan kakkosasunnolla tehtävä etätyö korvasi varsinaisella työpaikalla eli kotona tai asiakkaan tiloissa tehdyn työn. Muiden haastateltavien ammatit olivat perinteisiä etätyöammatteja, joissa työn prosessimaisuus korostuu. Etätyöhön soveltuvatkin parhaiten tietoammatit kuten tutkimus-, ohjelmointi-, media- ja rahoitusalan ammatit (Heinonen 1998b, s. 51). Haastateltavien mukaan työssä työn tulokset olivat ratkaisevia, jolloin luottamus ja lupa tehdä etätyötä saavutettiin hoitamalla työkokonaisuuksia, esimerkiksi tutkimusraportti, käänös tai uusien asiakkaiden hankinta, ajoissa kiitettävästi.

Taulukko 3. Tutkimushenkilöt.

Ikäluokat	Sukupuoli	Ammatti ja työpaikka
39–44-vuotiaat	nainen	freelance-kääntäjä
	mies	myyntipäällikkö, yksityinen sektori
45–49-vuotiaat	mies	freelance-kääntäjä
	mies	diplomi-insinööri, yksityinen sektori
50–54-vuotiaat	nainen	freelance-tietokirjailija/toimittaja
	nainen	kääntäjä, valtionhallinto (ministeriö)
	mies	erikoistutkija, yliopisto
55–59-vuotiaat	nainen	henkilöstökonsultti, oma yritys
	nainen	toimittaja/tuottaja, oma yritys
	nainen	projektityöntekijä, yliopisto
	mies	toimittaja/tuottaja, oma yritys
	mies	ylivohtaja, valtion tutkimuslaitos
	mies	henkilöstösuunnittelija, kaupunki

Lähes kaikkien haastateltavien varsinainen tai toinen asuinpaikka oli pääkaupunkiseudulla tai kuului Suomen kymmenen suurimman kaupungin joukkoon. Kaksi tutkimushenkilöä oli siirtynyt kaupungista pienen kunnan vakituiseksi asukkaaksi. Haastateltavat asuivat osittain kasvukeskuksissa, joissa etätyöpotentiaali on suurempi kuin pienissä ja keskisuurissa kaupungeissa tai haja-asutusalueella (Helminen 2003 ym.; Heinonen 1998b). Maaseutuasunnon sijainti vaihteli Etelä-Lapista Turun saaristoon. Etäisyys kahden asunnon välillä oli 70–800 kilometriä, mikä merkitsi ajallisesti vähimmillään yhden tunnin ja enimmillään lähes puolen vuorokauden pituista matkaa. Viiden haastatellun kakkosasunto oli saarella, joista neljälle matka omalla veneellä kesti korkeintaan parikymmentä minuuttia ja joista yksi sijaitsi julkisen liikenteen yhteysaluksen reitillä.

Etätyötä on sovellettu ammattitaitoisimman sekä lojaaleimman henkilöstön keskuudessa (Pekkola 2002, s. 23), ja sen lähtökohta voi olla yksilöllinen tai organisatorinen. Haastateltavista vain yhden työpaikalla oli ollut etätyön kokeiluhanke, ja loput olivat omaaloitteisesti hakeutuneet työskentelemään maaseudulle. Etätyöhistorian pituus maaseudulla vaihteli yli kymmenestä vuodesta pariin kuukauteen. Tein haastattelut ajankohtana, jolloin lähes kaikki haastateltavat (11) olivat aktiivisia etätyöntekijöitä tai he (2) olivat tehneet töitä kakkosasunnollaan lähihistoriassa, jolloin suunnitelmissa oli jatkaa kakkosasunnolla työskentelyä tulevaisuudessa.

Haastateltavien työelämän tarinat olivat erilaisia ja eripituisia. Yrittäjät olivat työskennelleet aiemmin palkkatyössä, josta he olivat päätyneet yrittäjiksi ja myöhemmin työskentelemään osittain vapaa-ajan asunnolle. Pari freelanceria oli työskennellyt koko työelämänsä ajan pääsääntöisesti kotona, josta he nykyisin välillä siirtyivät asumaan ja tekemään töitä kakkosasunnolle. Tutkimushenkilöt olivat pyrkineet etätyöhön muun muassa hakeutumalla etätyömyönteisten johtajien alaisiksi tai etätyöhön soveltuviin tehtäviin. Yksi haastatelluista totesi, ettei todennäköisesti olisi päätenyt maalle etätöihin, jollei olisi tavannut nykyistä miestään.

Tutkimukseen valikoitui todennäköisesti henkilöitä, jotka pitivät osa-aikaista etätyötä kakkosasunnolla onnistuneena elämänmuotona ja lisäksi monet haastatelluista olivat kiinnostuneita aihepiiristä sekä muiden etätyöntekijöiden kokemuksista. Ei löytynyt yhtään haastateltavaa, joka olisi pettynyt työntekoon kakkosasunnolla ja luopunut siitä. Aineisto kuvanee vain osaa kakkosasunnolla työskentelevistä, ja siitä ovat karsiutuneet henkilöt, joille työmuoto ei sovi työmoraalin, taloudellisten kustannusten, elämäntilanteen tai jonkin muun syyn takia. Valikoitunut haastatteluaineisto ei ole kattava mittari ilmiöstä. Aineiston perusteella tarkoitukseni ei ollutkaan tehdä yleistyksiä, vaan kuvailla ilmiötä. Käytetyt sivuaineistot auttoivat kokonaiskuvan piirtämisessä etätyöstä kakkosasunnolla (ks. s. 35).

3.3 Haastattelujen toteutus ja haastatteluaineisto

Tein lähes kaikki haastattelut 3.8.–10.9.2004, ja viimeinen haastattelu oli joulukuussa 2004. Valtaosa haastatteluista suoritettiin loppukesästä, jolloin arvelin maalla tehtävän etätyön määrän olevan vuositasolla suurimmillaan. Puolet haastatteluista tapahtui etätyöntekijöiden kakkosasunnolla, jolloin minulle tarjoutui mahdollisuus havainnoida ilmiötä. Loput haastattelut olivat haastateltavien työpaikoilla tai yliopiston tiloissa. Käynnit kakkosasunnoilla auttoivat hahmottamaan tutkimusaihetta kokonaisuutena, sillä vierailujen aikana pääsin kiinni etätyönteon ilmapiiriin ja mökkietäytyöntekijän elämäntapaan aidossa ympäristössä. Sain konkreettisen käsityksen mökkietäytyön fyysisistä oloista sekä matkustamisesta ykkös- ja kakkosasunnon välillä. Etenkin haastateltavien luona tapahtuneet haastattelut olivat epävirallisia. Kohtasin haastateltavat opinnäytetyöntekijänä, mikä mielestäni loi haastatteluihin rennon tunnelman. Tein aineiston keruun osana harjoitteluani Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa. Tutkimuslaitos kustansi aineistonkeruusta aiheutuneet matka- ja yhteydenottokulut, mitä ilman tutkimuksen toteuttaminen ei olisi ollut mahdollista.

Haastattelut noudattivat melko tarkasti haastattelurunkoa (Liite 3). Kaikissa haastatteluissa jokainen aihealue käsiteltiin ainakin lyhyesti, mutta painotukset vaihtelivat eri haastattelujen välillä. Haastattelun teemoiksi valitsin aihepiirit, jotka olivat mielestäni ilmiöstä muodostamani esiyymmärryksen kannalta olennaisia. Haastattelujen lopussa oli luettelo kesämökillä tapahtuvan etätyön hyödyistä ja haitoista (Liite 4), mikä oli haastattelun strukturoidumpi osa. Siinä haastateltavia pyydettiin nimeämään kolme merkittävintä mökkietäytyön hyötyä ja kolme haittaa. Yhtenäisen listan avulla pyrin saamaan vertailtavuutta etätyöntekijöiden välille. Testasin haastattelurunkoa etätöitä kotona tekevällä henkilöllä ennen varsinaisia haastatteluja, minkä jälkeen tein muutamia parannuksia haastattelulta saamieni kommenttien ja haastattelun aikana tekemiäni havaintojen perusteella.

Seuraavaksi esittelen lyhyesti haastattelun aiheet. Ensimmäisenä oli mökkietäytyön historia yksilön näkökulmasta. Seuraava aihe käsitteli mökkietäytyön määrää ja etätyöolosuhteita kesämökillä. Kolmannen aiheen, etätyöpäivä kesämökillä, avulla pyrin saamaan tietoa siitä, mitä etätyöpäivään kuuluu ja ovatko haastateltavat tyytyväisiä etätyöpäiviinsä. Mökkietäytyön motiivi ja tulevaisuus -aihe sisälsi kysymyksiä, jotka liittyivät etätyön syihin, kesämökin käyttöön etätyöpaikkana ja tulevaisuuden etätyövisioihin. Viides teema oli mökkietäytyötä koskevat käsitykset. Minkälaista palautetta etätyöntekijät olivat saaneet muilta ihmisiltä mökkietäytyöhön liittyen? Kuudes aihealue yhdisti etätyön ympäristöteemaan, ja siinä kysyin työympäristön merkityksestä ja mökkietäytyön ympäristövaikutuksista. Viimeinen osa kehotti vertailemaan mökkietäytyötä perinteisesti järjestettyyn työhön sekä summaamaan kakkosasunnolla tapahtuvan etätyön hyödyt ja haitat.

Yhtä pariskuntahaastattelua lukuun ottamatta kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Haastattelujen pituus vaihteli 50 minuutista kahteen tuntiin. Nauhoitin kaikki haastattelut ja yhteensä äänitettä kertyi noin 15 tuntia, joka oli litteroituna 200 sivua tekstiä. Litteroin haas-

tattelut sanatarkasti. Kaikkea toistoa ja epäselviä sanoja en kirjannut, koska se tuntui tarpeettomalta tämän tutkimuksen kannalta. Litteroinnissa säilytin kuitenkin puhekielen muodon.

3.4 Tutkimusmenetelmä ja analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa yleistettävyyteen pyritään ottamalla analyysiin mukaan useita samaa ilmiötä kuvaavia ”tasalaatuisia” havaintoyksiköitä. Tätä tavoitellaan abstraktitasoa nostamalla, eikä keskivertoa etsimällä, jolloin havaintojen yhdistäminen on keskeisessä asemassa. Tekstiaineistoa tarkastellaan yleensä vain tietyistä teoreettis-metodologisesti määritellyistä näkökulmista. (Alasuutari 1999, s. 50–51).

Erityistä laadullisen tutkimuksen teoriaa tai paradigmaa ei ole olemassa, ja hyvin erilaisen teoreettisten paradigmojen edustajat käyttävät laadullisia menetelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tarkoitus on vastata kysymyksiin siitä, millainen ilmiö on, miten se on kehittynyt ja millaisia ovat sen pääasialliset syyt. Kvalitatiivinen analyysi tuottaa pehmeiden aineistojen pohjalta eritasoisia teorioita, jotka eivät ole, eivätkä voi olla aineistosta mekaanisten päättelysääntöjen ”tulkintakoneen” avulla johdettuja yleistyksiä. (Rahkonen & Roos 1990, s. 230–232). Ihmistieteissä todellisuus on vahvasti tulkitsijasta riippuvainen, ja vuorovaikutus tutkijan sekä tutkimuskohteen välillä korostuu (Paavola 2003, s. 36). Kvantitatiivisessa analyysissä argumentit perustuvat lukujen välisiin tilastollisiin yhteyksiin. Siinä etsitään tutkimusyksiköiden välisiä eroja ja säännönmukaisuuksia muuttujien suhteen (Alasuutari 1999, s. 34 ja 37). Kvantitatiivinen paradigma on perinteisesti korostanut oikeuttamisen kontekstia, kun taas kvalitatiivinen paradigma pitää keksimistä tärkeänä, Paavola toteaa. Toisaalta minkä tahansa tutkimuksen kokonaisuuteen kuuluvat sekä keksiminen että oikeuttaminen. Ja molempien paradigmojen tavoitteena on esittää, miten teoreettisuus rakentuu tutkimuksessa. (Paavola 2003, s. 49–50).

Kvalitatiivisen analyysin etenemisestä on olemassa erilaisia ohjeita. Puhutaan esimerkiksi tekstimassan luokittelusta ja koodauksesta sekä tekstisegmenttien, koodien ja kategorioiden muodostamisesta (Strauss & Corbin 1990; Tesch 1990). Grounded theoryn johdosta yleistyneen koodaamisen käsitteen Strauss ja Corbin (1990, s. 57 ja 61) määrittelevät tiedon analyysiprosessiksi, jossa tietoa pilkotaan, käsitteellistetään ja järjestetään uudella tavalla. Taylorin ja Bogdanin mukaan tutkimuksen analyysi on dynaaminen ja luova prosessi, jossa tutkija pyrkii ymmärtämään kohdettaan paremmin ja samalla jatkuvasti jalostaa tulkintojaan (Taylor & Bogdan 1984, s. 130).

Analyysitapa

Analyysin alkuvaiheessa luin aineistoa faktanäkökulmasta, jolle on ominaista kapea käsitys tiedosta. Se käyttää vain niitä väitteitä, joiden uskotaan heijastavan totuutta maailmasta. Faktanäkökulmassa ei pyritä tulkitsemaan, minkälaisia merkityksiä haastateltavien puhe sisältää tai minkälaiseksi tutkimuskohte muotoutuu heidän puheessaan. (Alasuutari 1999, s. 91 ja 93). Haastateltavien puhe on faktanäkökulman mukaan todellisuuden kuvaamisen

väline: kuinka paljon haastatellut tekevät etätöitä kakkosasunnolla tai minkälainen varustetaso heillä on kakkosasunnolla etätöiden tekemistä varten. Faktanäkökulmaa käytettäessä vastaukset otetaan vastaan ikään kuin totuuksina. Analyysin edetessä tutkimuksen kohteena olivat haastateltavien kuvaukset ja asioille antamat merkitykset. Joissain kohdissa aineiston kvantifiointi toimi tulkintojen teon apuvälineenä. Etenin analyysissä yksittäisten ihmisten etätöiden ja kakkosasumisen käytännöistä kohti tulkintoja elämäntavan piirteistä ja kakkosasunnolla tapahtuvan etätöiden kulttuurisesta sisällöstä.

Tutkimuksen analyysi pohjautui koodaamisen ideaan. Ensimmäisessä vaiheessa jaoin tekstin paloihin, jotka ovat itsenäisinä ymmärrettäviä (vrt. Lincoln & Guba 1985). Annoin tekstipaloille niitä kuvaavat nimet. Tämän jälkeen poimin tekstimassasta toistuvat aiheet eli toisiinsa läheisesti liittyvät koodit, joista muodostin alustavat 84 kategoriaa. Tässä vaiheessa kategoriat nojasivat lähinnä haastattelurungon sisältämiin aiheisiin ja jaotteluun. Analyysin ensimmäinen osuus vastasi osin grounded theoryn avointa koodausta (Strauss & Corbin 1990, s. 61–62).

Seuraavaksi arvioin kategorioita itsenäisinä. Yhdistelin kategorioita ja poistin päällekkäisyydet. Tarkastelin kategorioita suhteessa aineistoon sekä kirjallisuuteen ja valitsin niistä tutkimuksen kannalta tärkeimmät lähempään tarkasteluun (Flick 1998, s. 183–184). Jätin tarkastelun ulkopuolelle aineistoa, joka liittyi esimerkiksi yleisesti etätöihin. Päällekkäisyyksien poistamisen ja uusien aiheiden löytämisen jälkeen kategorioita oli 63 kappaletta (Liite 5). Toisella koodaamiskierroksella tarkastin kategorioiden johdonmukaisuuden ja luin tekstipalojen muodostamia kategoriakkestejä. Koodaaminen on kaksisuuntainen prosessi, jossa deduktio ja induktio vuorottelevat. Säännönmukaisuuksien löytämiseen pohjautuvaa analyysia kuvaillessaan Tesch (1990, s. 91) toteaa, että kategorioiden pohjalta voidaan tehdä esimerkiksi systemaattisia kuvailuja, typologioita, uusia käsitteitä, työhypoteeseja tai väittämiä. Arvioin, mitkä kategorioista olivat riittävän mielenkiintoisia tarkempaa analyysiä varten ja muodostin kategorioita yhdistämällä suurempia kokonaisuuksia.

Glaserin mukaan grounded theory -menetelmän tarkoituksena on luoda teoria (Glaser 1992), ja hän edustaa menetelmää aineistolähtöisimmillään. Tutkimuksessa analyysi ei ollut puhtaasti aineistolähtöistä. Grounded theoryn periaatteita seurattiin vain osin. Analyysin ohessa luin kirjallisuutta, minkä avulla on mahdollista kiinnittää huomiota aineiston puoliin, jotka muuten saattaisivat jäädä huomaamatta. Analyysi ei ollut siis vain aineiston ehdoilla tapahtuva, sillä myös teoreettiset lähtökohdat ohjasivat ja täydensivät työtä. Raportoinnin tapa tuo kuitenkin aineiston runsaana esiin.

Aineiston tematisointi

Tulkinta kietoutuu koko analyysiprosessiin, joten analyysiä on vaikea paloitella selvärajaisiin osiin. Analyysin pohjalta muodostin teemoja, joista osa oli tiiviimmin yhteydessä haastatteluaineistoon ja analyysiin sekä teemoja, joita tulkinta suhteessa teoreettiseen kontekstiin on ohjannut enemmän.

Aineiston analyysi nivoutuu yhteen pääteemaan: kiinnostukseen tehdä töitä kakkosasunnolla maaseudulla etätyöntekijöiden näkökulmasta ja siihen, miten yksilö soveltaa etätyön tekemisen maaseutuasumiseen. Etsin perusteluja etätyölle kesämökillä, mikä vaatii niin psykisiä, fyysisiä kuin taloudellisia voimavaroja. Mökkietätyöntekijä pitää yllä kahta taloutta, liikkuu kohtalaisen paljon, ratkaisee työhön ja tietotekniikkaan liittyvät ongelmatilanteet lähtökohtaisesti itse ja kohtaa työkavereiden sekä esimiehen joustavan työmuodon myötä mahdollisesti syntyneet paineet.

Analyysi alkaa faktanäkökulmasta. Selvitän, mitkä ovat etätyön fyysiset olosuhteet ja miten etätyöntekijät jaksottavat työtään. Tämän jälkeen vertaan kakkosasunnolla tehtävää etätyötä perinteisesti järjestettyyn työhön. Seuraavaksi etsin haastateltavien näkemyksiä siitä, mikälaisessa vuorovaikutuksessa he ovat kakkosasunnon ympäristön kanssa ja miten nämä asiat nivoutuvat ansiotyön tekemiseen. Lopuksi esittelen kakkosasunnolla tehtävän etätyön piirteitä elämän kokonaisuuden näkökulmasta aineistosta muodostettujen teemojen, moderni eskapismi ja uudelleen juurtuminen sekä joustavan elämäntavan taiturit, alla päätyen kuvaamaan kakkosasuntoa lähiympäristöineen mielipaikkana. Tulkintojen ohessa esittelen aihepiiriin liittyviä käsitteitä ja tutkimuksia. Tarkastelussa korostuvat yksilön hyvinvoinnin osatekijät ja niiden yhteys arvoihin ja asenteisiin, jotka suuntaavat elinympäristön valintaa.

Analyysin apuvälineenä käytin ATLAS.ti-tietokoneohjelmaa, joka toimii kehittyneen tekstinkäsittelyohjelman tavoin tekstimassan käsittelyä nopeuttaen. ATLAS.ti on koodausorientoitunut eli analyysi pohjautuu koodaukseen ja aineiston uudelleen hakemiseen. Ohjelma on rakennettu grounded theoryn viitekehyksen pohjalta (Moilanen & Roponen 1994), ja sen avulla voi käsitellä strukturoimatonta aineistoa.

3.5 Tutkimusmenetelmien luotettavuus ja tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta arvioidaan yleisesti kahden käsitteen, reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Reliabiliteetti viittaa tutkimuksen luotettavuuteen eli siihen, ettei menetelmä anna sattumanvaraisia tuloksia, vaan tutkimustulokset vastaavat mahdollisimman hyvin tutkittavaa todellisuutta. Validiteetti on alun perin kvantitatiivisen tutkimuksen käsite, joka tarkoittaa menetelmien pätevyyttä eli kykyä kertoa totuus siitä, mitä tutkittiin.

Reliabiliteetin takaamiseksi on tärkeää, että kaikki haastateltavat ymmärtävät kysymykset samalla tavalla (Silverman 2001, s. 229). Pyrin varmistamaan haastattelujen reliabiliteetin koehaastattelulla ja käyttämällä jokaisessa haastattelussa temahaastattelun lisäksi strukturoitua listaa kakkosasunnolla tapahtuvan etätyön hyödyistä ja haitoista. Haastattelussa oli muutamia kysymyksiä, joita jouduin muotoilemaan uudelleen, kun haastateltavat eivät niitä ymmärtäneet. Tällaiset väärinymmärrykset liittyivät usein siihen, että kysyttävä asia oli haastateltavalle itsestään selvä ja kysymys tuntui siksi oudolta. Epäselvyyksien ilmetessä toistin kysymyksen ja tarkensin sitä. Ilmaus ”ympäristön tila” kysymyksessä ”onko kesä-

mökkiympäristön tilalla vaikutusta etätyöolosuhteisiin?” oli ilmeisesti liian abstrakti, sillä pari haastateltavaa ei ymmärtänyt sitä. Tällöin tähdensin kysymällä: ”onko sillä vaikutusta, että ympäristö on puhdas tai saasteeton kesämökillä työskentelyyn” tai ”vaikuttaako kesämökkiympäristö etätyöskentelyyn?”.

Kuten Silverman (2001) summaa, tutkimuksen validiteetin kannalta on arvioitava tutkijan vaikutusta tutkimusasetelmaan, tutkijan arvoja ja käsitystä totuudesta suhteessa haastateltaviin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa validiteetin voidaan pyrkiä aineisto- ja menetelmätriangulaatiolla, jolloin tutkimuskohdetta lähestytään käyttämällä ja edelleen vertailemalla esimerkiksi kvalitatiivista ja kvantitatiivista aineistoa. (Silverman 2001, s. 233). Haastatteluaineistoa täydentävinä aineistoina käytin saatavilla olevia kvantitatiivisia aineistoja.

Valtaosa analyysistä oli puheen tulkintaa eli olin kiinnostunut haastateltavien puheen sisällöstä ja jäsenyyksestä. Esittelemällä haastateltavien puhetta ja ajatuskulkujani olen pyrkinyt analyysin avoimuuteen, jotta lukijan olisi mahdollista arvioida tulkintojeni johdonmukaisuutta. Ilmiö oli minulle henkilökohtaisesti vieras, sillä en ole kesämökkeilijä ja työelämän tuntemus rajoittuu noin viiteen ansiotyövuoteen.

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy olennaisesti aineiston luotettavuus. Haastattelut koskivat etätyöntekijöiden elämää ja näkemyksiä kakkosasunnolla työskentelystä. Analyysin kannalta on tärkeää, että haastateltavat puhuvat rehellisesti. Aineiston vahvuus ovat kakkosasunnoilla tehdyt haastattelut, jolloin haastattelutilanne oli rento autenttisen mökkietätyöympäristön takia. Etätyö kesämökillä on marginaalinen ilmiö. Ainakin palkkatyötä tekevät mökkietätyöntekijät ovat etuoikeutettuja etätyöoikeuden ja maaseudulla työskentelymahdollisuuden takia. On mahdollista, että kakkosasunnolla työskentelevät kaunistelivat elämäänsä sen erottautumisvoiman takia. Distinktio eli erottautuminen on Pierre Bourdieuin kehittämä käsite, joka liittyy yhteiskunnassa käytävään symboliseen kamppailuun vallasta. Sosiaalisessa toiminnassa ihmiset pyrkivät kulttuurin merkitysrakenteita hyväksikäyttäen aktiivisesti erottautumaan muista, minkä johdosta syntyy uusia kulutustottumuksia. Kun taloudellisesti ja koulutuksellisesti heikommat ryhmät jäljittelevät eliitin kulutustottumuksia, menettävät ne erottautumisvoimansa. (Sulkunen 1999, s. 73 ja 301). Kesämökkiasuminen on menettänyt erottautumisvoimansa vuosikymmeniä sitten, mutta mökkietätyö on vasta harvoille mahdollista. Kuitenkin on vaikea löytää syitä, miksi kakkosasunnollaan työskentelevät olisivat vääristäneet mielipiteitään koskien elämäntapaansa. Etätyössä työntekijä ottaa itsenäisen vastuun työtehtävistään. Koska etätyö kakkosasunnolla on yksilön oma työelämän ratkaisu, siinä koetuista epäonnistumisista olisi oletettavasti ollut vaikea kertoa. Aineistoa olisi rikastuttanut entisen mökkietätyöntekijän haastattelu.

Anonyymiuden takaamiseksi haastattelusitaattien yhteydessä on ainoastaan kirjainkoodeja A:sta L:ään. Yhteen haastatteluun osallistui pariskunta, jonka koodit ovat L_1 ja L_2 . Vaihdoin tai poistin osan sitaateissa esiintyvistä henkilöiden sekä paikkakuntien nimistä henkilöiden tunnistamattomuuden takaamiseksi. Haastateltavien tarkkoja ikäiä ei ilmoiteta, vaan haastateltavat on jaettu ikäluokkiin.

3.6 Sivuaineistot

Kakkosasumisesta ja etenkin etätyöstä on olemassa tilastoitua tietoa, joka antaa johtolankoja kakkosasunnolla tapahtuvan etätyön julkisivusta. Taustoittavana aineistona käytin Tilastokeskuksen vuosittain ilmestyvää Kesämökit-tilastoa (Tilastokeskus 2005) ja Tilastokeskuksen ensimmäistä Kesämökkibarometriä (Nieminen 2004a, 2004b). Kesämökkibarometri antaa valtakunnallista taustatietoa vapaa-ajan asuntojen käytöstä ja varustetasosta sekä mökkeilyn taloudellisesta merkityksestä. Kesämökkibarometri sisältää arvion mökkietätyön määrästä, mutta vähäisen havaintomäärän vuoksi Tilastokeskuksen aineistosta ei voitu tehdä tarkempia hakuja koskien etätyöntekijöiden mökkeilyä. Hyödyllisiä olivat Melasniemi-Uutelan (2004) artikkeli vapaa-ajan asumisen kulutuksesta ja Pitkäsen & Kokin (2005) pääkaupunkilaisten vapaa-ajan asumista Järvi-Suomessa käsittelevä teos.

4 Mökkietätyön paikka ja aika

4.1 Etätyön fyysiset puitteet

Suomalaisen kesämökkeilyn ja kakkosasumisen kulttuurillisesta tai arkkitehtonisesta historiasta ei ole olemassa yhtenäistä teosta. Kurrin (2004) pro gradu -tutkielmassa todetaan sotien jälkeisessä vapaa-ajan asumisessa olleen kaksi linjaa, huvila-asuminen ja uusi vapaa-ajan asuminen. Edellinen oli porvariston pysyvää asumista maaseudulla kesäkauden aikana. Jälkimmäinen erosi tästä käyttötavasta selvästi, sillä uusilla viikonloppumajoilla ja kesämökeillä vapaa-ajanviettotarpeet tyydytettiin hetkellisesti, minkä jälkeen palattiin kaupunki-asunnolle. (Kurri 2004, s. 130). Kesämökkien rakentamista ja käyttöä on tutkinut kattavimmin Tilastokeskus vuosittaisessa Kesämökit-tilastossa ja vuoden 2003 Kesämökkibarometrissä (Nieminen 2004a). Kesämökkibarometrin mukaan mökkien pinta-alan keskiarvo on 50 m² (Nieminen 2004b). Mökkiarkkitehtuuri on vaihdellut 1800-luvulta alkaen pitsihuviloista kansallisromanttisiin hirsirakennuksiin ja funktionalistisista aluksista traditionaaliseen talonpoikaisestetiikkaan (Periäinen 1999, s. 19), minkä vuoksi suomalainen kesämökkikanta on kirjava. Tiedotusvälineiden mukaan askeettisten kesämökkien sijaan kuluttajat ovat nykyisin kiinnostuneita trendikkäistä huviloista (Weckström 2005, s. 8–9), joista löytyy kaikki mukavuudet: sähköt, verkkoyhteydet ja pesukoneet (Haaso 2005, s. 5). Rakentamisen ja varustelun jatkuessa yksinkertaiset mökit saattavat jopa hävitä.

Tein noin puolet haastatteluista haastateltavien kakkosasunnolla, mikä mahdollisti rakennusten havainnoinnin. Näin rintamamiestalon, kesämökin, historiallisen puutalon, vapaa-ajan asunnon ja huvilan. Rakennusten ikä, koko, eristys, varustetaso, estetiikka, lähiympäristö ja vuosittainen käyttö vaihtelivat melkoisesti. Samoin haastateltavat käyttivät kakkosasunnostaan erilaisia nimiä: mökki, huvila, mummola, koti, kakkoskoti ja sivukonttori. Esimerkiksi mahdollisille haastateltaville lähettämässäni tiedotteessa käyttämäni kesämökki-termi tuntui tutkielman edetessä kahlitsevalta ottaen huomioon etätyöntekijöiden asuntojen

moninaisuuden ja haastateltavien niille antamat erilaiset merkitykset. Useimmissa tapauksissa kakkosasuntoa ei ollut hankittu käyttöön aktiivisesti etätöitä varten, vaan se oli hallussa tai käytössä oleva paikka, jonne oli mahdollista mennä tekemään töitä työhön liittyvän vapauden takia. Eräs haastateltavista oli haaveillut jo pitkään muuttavansa haja-asutusalueelle kotipaikalleen työskentelemään, ja toiselle etätö oli itsestäänselvyys uutta mökkiä hankittaessa, jolloin se hankittiin mahdollisimman läheltä vakituista asuinpaikkaa.

Kaikkien haastateltujen kakkosasunnoissa oli jonkinlaiset sähköt, suurimmalla osalla oli myös sähkölämmitys ja juokseva vesi. Muutamat eivät voineet kuvitella tekevänsä töitä pienellä kesämökillä, jossa on puulämmitys ja vesi täytyy kantaa kaivosta. Osalla haastateltavista oli myös arkkitehtuuriltaan omakotitaloa vastaava kakkosasunto.

Tääl on sähkö, sähkölämmitys ja tietyst televisioantenni, televisio, sisäveessa, keskuspölynimuri, et' kyl' tää on ihan viimesen päälle omakotitalovarustus. (D)

Monille haastateltaville oli yhteistä, että he kunnostivat kakkosasuntoa etätöön ja lisääntyneen oleskelun vuoksi, jolloin kesämökki läheni omakotitalon asumismukavuuksia eristyksen, lämmityksen, sähköistyksen, juoksevan veden ja varustetason parantuessa. Työnteko edellytti asunnon toimivuutta ja erilaisia mukavuuksia kuin lomailu. Vesihuoltoon ja lämmittämiseen useimmat eivät halunneet käyttää paljon aikaa.

Siitä on tullu kakkoskoti, että tehään suunnitelmia, minkälainen se on. Sitä muuttaa enemmän kotimaisemmaksi, että siellä on järkevää, hyllyä, säilytystilaa, työpistettä ja sinne on hankittu lisää kaikennäköst vedenkeitintä ja tilpehööryä, et' siel' on helpompaa toimia. Sehän on ihan hauskaa, jos piipahtaa, niin tehä kaikki hirveen hankalasti todella vanhanaikaisella tavalla, mutta jos on siellä kolme kuukautta, niin kyl' hommien pitää toimia, että siel' koko ajan kunnostat. Siitä tehään enemmän talomaista. (E)

Alla oleva lainaus osoittaa, ettei satunnainen etätö välttämättä vaadi teknisesti korkeaa asumistasoa ainakaan kesäkauden aikana.

Saareen eli mökille ei ole sähköä, ei puhelinta, eikä vesijohtoja, eikä viemäreitä. Tässä suhteessa se on hyvin alkukantainen. Se on verrattain uusi. Koostuu useasta rakennuksesta, joista päärakennus on hirsinen ja näistä infrastruktuuripuutteista huolimatta yritetty rakentaa se mahdollisimman toimivaksi. Meillä on siellä jonkunmoinen kirjasto ja työtilat kirjoitus- tai tutkimustarkotukseen. Kaikki yhteydenpito tapahtuu moottori-veneellä. (...) Sinne ei ole sähköä, mutta meillä on aurinkosähköjärjestelmä ja pakon sanelemana useampi aggregaatti ja latureita, kun aurinkosähkö ei jaksa pyörittää syksyllä ja talvella järjestelmää. Meillä on likimain kaupunkimainen valojärjestelmä ja sähkö, joka sallii kannettavan tietokoneen käytön normaalitapaan. (F)

Valtaosalla haastatelluista oli käytössään tilavat kakkosasunnot. Pysyvällä asuinpaikalla haastateltavista noin puolet asui omakoti- tai rivitalossa ja loput asuivat kerrostalossa. Vaikkei haastatteluissa systemaattisesti pyydetty kuvailemaan ykkösasuntoa ja sen ympäristöä, kävi haastatteluista ilmi, että kontrasti ykkös- ja kakkosasunnon ympäristön sekä muutamassa tapauksessa myös asumistason välillä oli melko suuri. Joidenkin haastatelta-

vien kakkosasunto oli mukavuuksiltaan ykkösasuntoa parempi, koska se tarjosi lisäneliöitä ahtaampaan kaupunkiasumiseen. Vaikka monien haastateltavien kakkosasunnot olivat lähes tai täysin ykkösasunnon veroisia, eivät kakkosasunnot olleet ykkösasuntojen kopioita. Kakkosasuntojen omakotitalomaisuudessa oli suuria eroja, ja niihin liittyi keskenään hyvin erilaista symboliikkaa. Asumista tärkeämpää vaikutti kuitenkin olevan kakkosasunnon ympäristö, jota käsitellään tarkemmin mökkietäytyön motiivien yhteydessä.

Muutamit henkilöt eivät ole tyytyväisiä työpisteen ergonomiaan esimerkiksi keittiönpöydän ääressä, ja osa on järjestänyt itselleen erillisen työtilan vaikkapa entisestä renkituvasta. Pari haastateltavaa unelmoi, että paikkakunnalle järjestyisi yhteisiä työtiloja. Kakkosasuntojen infrastruktuurissa havaitut puutteet liittyivät lähinnä tieto- ja tietoliikennetekniikkaan, ja toisaalta jotkin epämukavuudet olivat erään haastateltavan mukaan tervetulleita.

Siellä on kaikki mukavuudet sähkö ja vesi ja kaikki laitettu nyt viimeaikoina. Talvella vetää kovasti kylmää, mutta sehän on vaan mukavaa. (C)

Tieto- ja tietoliikenneteknologia kakkosasunnolla

Yleisemmällä tasolla etätyön historia maaseudulla liittyy tieto- ja tietoliikenneteknologian kehitykseen, koska se on helpottanut yksittäisten työntekijöiden työtä esimerkiksi kesämökillä fyysisen työpaikan merkityksen pienentyttyä. Eräs tutkimushenkilö muisteli tietotekniikan kehittymistä mökkietäytyön aloittamisesta kysyttäessä.

On siitä monia vuosia. Heti kun se oli teknisesti mahdollista... Kannettavat tietokoneet tuli. (...) Toi homma vaatii kaikkenekösiä ohjelmistoja, niin ensimmäinen kone, johon voi pistää vähän monimutkasempia asioita, tuli 1994 ja siitä lähtien se on ollu säännöllistä. (G)

Kaikki haastateltavat tarvitsivatkin työssään vähintään jonkin verran tieto- ja tietoliikenneteknologiaa. Laajakaistan kuluttajahinnat ovat laskeneet nopeasti. Suomen laajakaistastrategian mukaan vuoden 2005 loppuun mennessä kaikilla kansalaisilla olisi pitänyt olla saatavillaan nopeat ja kohtuuhintaiset tietoliikennetyhteydet. Alueilla, joille ei synny riittävää kaupallista laajakaistakysyntää, hallitus suorittaa erityistoimenpiteitä (Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta laajakaistastrategiasta 29.1.2004). Kuitenkin laajakaistatyöryhmän mukaan vajaa viisi prosenttia kotitalouksista oli syyskuussa 2005 kiinteän laajakaistaverkon peittoalueen ulkopuolella. Toisaalta vain 40 prosenttia kotitalouksista oli hankkinut käyttöönsä laajakaistayhteyden. (Laajakaistatyöryhmä 2005).

Etätyöntekijöillä oli käytössään laajakaistayhteys tai matkaviestinverkon kautta toimiva GPRS (General Packet Radio Service). Kolmella haastatelluista ei ollut kakkosasunnollaan internetiä. Muutamit käyttivät paikallisen nettituvan, kirjaston tai matkatoimiston internetpalveluja, ja jotkut lähettivät tiedostoja jopa perinteisenä postina. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tieto- ja tietoliikennetekniikan kehitys on ollut merkitsevää myös maaseudulla, ja muutamien haastateltavien tietoliikennetyhteyksissä oli tapahtunut viimeisen vuoden aikana

parannuksia tai niitä oli mahdollisesti luvassa lähitulevaisuudessa. Etätyötä tekevä pariskunta muisteli mökkietäytyön vaiheita.

Tietoyhteydet on tyypilliset. Sillon kun me tultiin tänne [1990-luvun alussa], niin ei ees kaukopuhelut välttämättä toiminu täysin. Me alettiin ensimmäisenä käyttää sitä Tietosampoo vai helkatti? (L₂)

Telesampo! Semmonen, mihin laatikkoon lähetettiin tiedostoja hirveen hitaasti, ja siitä toinen sai ottaa. Modeemiyhteyksiä piti ensin varmistaa, et' molemmilla on modeemi auki ja sitte lähettää. Eikä ne toiminu kunnolla. Kun se kerran pätöks, niin silloin se koko siirto meni plöriinäksi. (L₁)

Postin varassa joutu toimimaan, et' levykkeellä lähettään, että ei se käytännös toiminu. Mut' siit' on aikaa varmaan vähän yli kymmenen vuotta. Et' ne on parantunu tasasesti. (...) Nyt meillä on laajakaistayhteydet täällä. Ne on hinnoiltaankin kilpailukykyiset. (L₂)

Haastatellut, joilla ei ollut laajakaistaa käytössään tai jotka toimivat GPRS:n varassa, toivoivat pääsevänsä laajakaistan peittoalueelle mahdollisimman pian tai odottivat hintojen laskemista. Monet haastateltavista asuivat saarella, jonne laajakaistayhteyden saaminen oli vaikeaa. Turunmaan saaristoon rakennetaan ensimmäisenä Suomessa langatonta Wimax-tekniikkaan perustuvaa laajakaistaverkkoa, joka takaa nopeat internet-yhteydet myös syrjäisillä saarilla vuoden 2006 loppuun mennessä. Palvelun keskeinen kohderyhmä ovat saariston kakkosasukkaat. (Ojanperä 2005).

Tehokas työskentely kärsi puutteellisen internet-yhteyden takia, ja yllättävän usein etätyöntekijät matkustivat jopa satoja kilometrejä hoitaakseen jonkin asian, joka nykyajan teknikalla teoriassa olisi hoidettavissa kakkosasunnolta.

Se on tehokkaampaa ja ammattimaisempaa toistaseksi täällä kaupungissa, kun mä käytän paljo enemmän koko ajan nettii ja teen alusta loppuun hirveen tehokkaasti työn. Et' tuolla jos mä joudun selvittää jonkun jutun, niin sithän mun pitää lähtee kirkolle selvittää, soittaa Helsinkiin jollekkii tai tehä erillinen kirjastomatka. (E)

Tietoliikenneyhteydet ovat tärkein palvelu kakkosasunnolla työskentelevälle, ja yksi etätyöntekijä peräänkuulutti toimivia tietoliikenneyhteyksiä tiestön kunnostuksen sijaan. Laajakaistayhteyksien tuleminen haja-asutusalueelle ei ollut itsestäänselvyys, ja eräs pitkäaikainen etätyöntekijä oli yhä huolissaan tietoliikenteen saatavuudesta maaseudulla tulevaisuudessa.

Joku päivä taas keksitään jotain. Me pelättiin hirveesti just tietoliikenneyhteydes, kun laajakaistaa ei Suomes valtiovalta ruennu rakentamaan ja eikä yksityisistä mikään ruennu tännekään rakentaa. Vastaavasti UMTS, langattomat nopeat yhteydet niin niitähän ei rakenneta maaseudulle ikinä, et' ne tulee taas suurkaupunkeihin ja nekin on pari vuotta jäljes. Me pelättiin, että me ei yksinkertaisesti koht enää pystytä tekee töitä, että ei oo mitään mahollisuutta. Me ei saada kun postin kautta lähetetty tiedostoina. Meidän pitäis jatkuvasti pystyy tietokeelle, sähköpostille, mut' kyllä näytti käyvän hyvin, ihan mainiosti. (L₂)

Yhteenvetona etätö kesämökillä liittyy ratkaisevasti työn joustavuuteen, useimmiten kehittyneeseen tieto- ja tietoliikenneteknologiaan sekä jonkin verran tasokkaaseen kakkosasumiin, kuten alla olevassa lainauksessa kuvaillaan.

Jos ois viis kertaa viis metriä oleva mökki, niin siinä ois vähän vaikeeta sovittaa sisälle työskentelyä. Siinä on oma erillinen työhuone, niin tuo sen oman rauhansa. Ja toinen on tietysti, että tämä tietoliikenne on kehittynyt sellaiseks, että yhteydet on varmoja ja ne on helppoja käyttää ja kolmas asia on, että työn luonne on sellanen, että se ei välttämättä vaadi jokapäiväistä olemista täällä [työpaikalla]. (A)

Tätä tutkimusta tehtäessä kattavat laajakaistayhteydet olivat vasta tulossa syrjäiselle maaseudulle sekä kesämökeille. Useat haastateltavat odottivat toimivampaa tietoliikenneyhteyttä, jolloin fyysinen liikkuminen vähenisi huomattavasti, etätö olisi tehokkaampaa, eikä etätö-päiviä tarvitsisi etukäteen suunnitella.

4.2 Etätöön määrä ja jaksotus kakkosasunnolla

Mökkeilyn alkuaikoina maalle mentiin koko kesäksi, mutta autoilu ja viisipäiväinen työviikko ovat muuntaneet monista mökeistä viikonloppumökkejä (Löfgren 1999, s. 136). Suomalaisten ajankäyttöä kartoittavan tutkimuksen mukaan mökki on pääasiallisesti ns. kesämökki, vaikkakaan mökilläoloaika ei ole kasvanut kesällä kuin kymmenen prosenttia 1980-luvun lopulta vuosituhatteen vaihteeseen tultaessa. Mökkeily keväällä, syksyllä ja talvella on lisääntynyt sen sijaan huomattavasti (62–83 %). Mökit ovat siis yhä enemmän ympärivuotisessa käytössä. Viikonpäivistä vietetään lauantaisin eniten aikaa mökillä, mutta selvimmin mökkeily on lisääntynyt arkipäivinä (Pääkkönen & Niemi 2002, s. 54–55). Määritelmästä riippuen etätöitä tehdään ainakin toisinaan noin 2–5 prosentilla Suomen kesämökeistä. Kuitenkin puolet etätöitä tehneistä mökkiläisistä työskenteli mökillä yhteensä seitsemän päivää tai vähemmän viimeksi kuluneen vuoden aikana (Nieminen 2004a, s. 10; 2004b).

Haastateltavien yhteenlaskettu työmäärä maalla vaihteli yhdestä työviikosta vuodessa jopa yli puoleen koko vuoden työpanoksesta. Tutkimushenkilöt voidaan jakaa ympärivuotisesti, kausittain tai periodeittain kakkosasunnolle *pendelöiviin* sekä kakkosasunnolle *muuttaviin* etätöntekijöihin. Osalla ympärivuotisesti kakkosasunnollaan työskentelevillä etätö ankuroitui viikonloppuun.

Jos mä kuukaudessa teen kolme päivää, niin se vois olla se, kun mä en oo koskaan ihan kunnolla sitä laskenu. Tänäänkin mä oon tehny töitä, sitten mä oon välil pesty pyykkiä, käyny tos pihalla ja taas tehny töitä. Huomen mä voin tehdä töitä täällä, kun viikonloppu on vähän niin kun sitä työn tekoo, voi olla. (D)

Kaksi haastateltavaa taas työskenteli ykkösasunnoksi muuttuneella huvilalla säännöllisesti, yksi joka toisen viikon ja toinen puolet jokaisesta viikosta. Kausittain työskentelevät käyttivät vapaa-ajan asuntoaan töntekoon parhaimpien kesäkuukausien aikana tai jopa maaliskuuhuhtikuusta aina loka-marraskuuhun saakka. Muutamat taas työskentelivät periodeittain sil-

loin, kun työssä on etätyöhön soveltuva vaihe menossa. Kakkosasunnolle muuttavat siirtyivät pysyvästi kesäkauden ajaksi toiselle paikkakunnalle ja kävivät kaupungissa vain satunnaisesti lähinnä työasioilla. Haastateltavien etätyö poikkeaa osittain tyypillisestä etätyöstä, joka on lyhytaikaista ja satunnaista. Työskentely vaatii suunnitelmallisuutta siirtymien ja kahden kotitalouden ylläpidon takia. Haastattelujen perusteella kakkosasunnolla tehtävään etätyöhön liittyy kokeiluvaihe, jonka jälkeen työ mahdollisesti siirtyy yhä enemmän pois työpaikalta.

Viikkorytmi ja loma

Osa tutkimushenkilöistä halusi pitää viikonloput tai yhden viikonpäivän erillään työpäivistä, ja osa teki töitä joustavammin esimerkiksi työmotivaation perusteella. Muutamat etätyöntekijät mukautuivat agraariyhteiskunnalle tyypillisiin ehtoihin, kun työtä rytmitettiin esimerkiksi sään tai marjastus- ja sienestyskauden mukaan.

Ei me pidetä viikonloppui lomina, et' me toimitaan enemmän ilmojen mukaan. Joskus me yritettiin, että lauantapäivä pidettäs vapaat', koska viikonloppu on yleensä siit' hyvä, että silloin ei puhelinkaan soi oikeestaan. Nyt me tehdään vielä enemmän ilmojen mukaan. Jos pitää marjoja kerätä johonkin aikaan, niin kerätään marjoja. (L₂)

Osalla haastatelluista työ ja vapaa-aika sekoittuvat, jolloin edes vuosilomaa ei enää mielletty erilliseksi, kuten eräs kokopäiväistä etätyötä tekevä henkilö totesi loma- ja työajan erotte- lusta kysyttäessä.

Multa kysyttiin [töistä] lomaa pidettäväksi tänä vuonna. Minä sanoin: en minä tiedä. Laittakaa sinne vaikka heinäkuulle pidetyksi lomaa. En mä oo sitä osannu ajatella tolla tavalla, mut' mä tiedän et' se pitää merkitä ja he ovat merkinneet sinne pidetyks kaks vai kolme viikkoo. Loput on odottamassa jotain muuta merkintää. (I)

Toisilla ero lomailun ja työajan välille muotoutui teolliselle aikakaudelle tyypillisen rytmin mukaan. Perheelliset välttivät työskentelyä perheenjäsenten ollessa paikalla, jolloin perheen läsnäolo määritteli loma- ja työajan mökillä. Työt tehtiin ”pois alta” ennen perheen tai vieraiden saapumista. Muutamat haastatellut nostivat esille mahdollisuuden säädellä vapaa-aikaa ansioiden määrällä.

Etätyöpäivä

Tutkimusta suunnitellessani harkitsin ajankäyttölomakkeen jakamista haastateltaville. Koska työn ja vapaa-ajan raja on hämärtynyt jälkiteollisen aikajärjestyksen oloissa, ei ajankäyt- tötutkimuksilla voida mitata työn ja vapaa-ajan määrää luotettavasti (Julkunen ym. 2004). Ajankäytön mittaaminen tuntui keinotekoiselta ottaen huomioon etätyön joustavuuden ja tutkimusintressini. Tässä kappaleessa esitellään, minkälainen on mökkietätyöpäivän kulku suhteessa perinteiseen toimistotyöhön.

Työaikojen pituus ja rytmittyminen päivittäin verrattuna varsinaisella työpaikalla työskenteleyn vaihteli runsaasti haastateltavien välillä. Muutamat etätyöntekijät noudattivat säännöllistä toimistotyöaikaa, jolloin työpäivää ei keskeytetty kovin usein muilla asioilla ja tauoista saatettiin jopa tinkiä.

Mä oon yrittäny, että puol yheksän viimeistään päätteen ääressä. Jos kalastaa, niin kalastukset on tehty ennen sitä. Noustaan sitten kuudelta tai puol seittemän vanhan tavan mukaan hoitamaan ne hommat. Sitten normaali työpäivä ja sitten vaikka laiturin rakentamiseen kiinni. (C)

Mä pidän hirveen tarkkaan kiinni siitä rytmistä, et' se on ehkä tää kasvatuski luterilainen. (H)

Hieman tyypillisempää oli suunnitelmaton, luova tai kellonajoista vapaa ajankäyttö, jota ohjasi työtilanne ja erilaiset mökkiaskareet. Valtaosalla etätyöntekijöistä oli selvä päivittäinen tai viikoittainen työtavoite.

Mut' kun tässä tehdään, niin silloin ei tarviikkaan välttämättä lähtee kaheksalta. Vaan yheksältä ruetaan miettimään, että keitetäänkös aamukahvit ja pelataanko erä jatsia. Sit' haetaan lehet ja katotaan, mitä ruetaan tekemään. Ja voi olla, että mä lopetan kahen aikaan yöllä sen. Eilen illalla oli niin mahottoman lämmin ja hyvä ilima, niin mä läksin kalaan ja kävin hakemassa kolomen kilon hauen, että tuli tälle päivälle meille ruoka. Työn kaari on hirveen erilainen. Tuolla se pitää olla valmis, niin siihen ne pitää valmistua. Mut' ei niin ikkään et' sä teet 4 tuntii, 4 tuntii, 4 tuntii, tai 8 tuntii, 8 tuntii, 8 tuntii. (J)

Työympäristönä kakkosasunto oli toimistoympäristöä paljon sallivampi työtehtävien ulkopuolisten toimintojen suhteen. Kaikilla etätyöntekijöillä sekoittui ansiotyörupeamien väliin työn ulkopuolisia askareita, esimerkiksi sienestystä, halonhakkuuta ja uimista. Parin tutkimushenkilön työ oli suunnittelua, jolloin työpäivälle oli luonteenomaista pätkiytyminen, koska useita tunteja jatkuva keskeytyksetön työnteko ei välttämättä edesauttanut työn etenemistä. Kakkosasunnolla taukojen täyttäminen oli vaivatonta, kun oli mahdollisuus mielekkääseen toimintaan. Toiminnallisia elämyksiä kuvataan tarkemmin kuudennessa luvussa (ks. s. 60). Osa etätyöntekijöistä nautti työn kulkemisesta mukana ja siitä, että ”kaikki aika oli työaikaa”, mutta muutamat kuvasivat jättävänsä työn työhuoneen oven sulkeutuessa. Kuvaillessaan mökkietätyöpäiväänsä valtaosa haastateltavista luetteli kellonaikoja ja tuntimääriä. Toimistotyössä opittu rytmi ei täysin karise työn paikkasidonnaisuuden katoamisen johdosta, vaan tilalle syntyy omaehtoisempia rutiineja ja aikatauluja.

5 Ansiotyönteko kakkosasunnolla

Ajankuvaan sopivaa on, ettei Venäläisen pro gradu -tutkielmassa, joka käsitteli mökkeilyä osana suomalaista elämäntapaa 1980-luvun lopussa, puhuta etätyöstä. Päinvastoin tutkielman kuvaama opettajapariskunta, joka muuten teki töitä kotonaan, ei Venäläisen mukaan missään nimessä ottanut ansiotöitä mökilleen (Venäläinen 1989). Ansiotyö kakkosasunnolla maaseudulla tutkimus- ja taideammattaja lukuun ottamatta on todennäköisesti 1990-luvulla yleistynyt joskin yhä harvinainen ilmiö. Tässä luvussa mökkietäytyön piirteitä peilataan perinteisesti järjestettyyn työhön ja arvioidaan ansiotyön merkitystä sekä suhdetta työhön kakkosasunnolla maaseudulla.

5.1 Mökkietäytyön hyödyt ja haitat verrattuna perinteisesti järjestettyyn työhön

Haastattelun loppupuolella tutkimushenkilöitä pyydettiin vertaamaan mökkietäytyötä perinteisesti järjestettyyn työhön ja valitsemaan merkittävimmät kolme hyötyä sekä haittaa 28-kohtaisesta listasta (ks. Liite 4). Haastateltavia kehoitettiin perustelemaan valintansa. Lista tehtiin aiempien ansiotyötä kotona ja etätyötä koskevien tutkimusten avulla (Salmi 1991; Hanhike ym. 1998).

Työntekijän motiivit etätyön soveltamisessa vaihtelevat. Tässä tutkimuksessa etätyö kytetään kakkosasumiseen, jolloin hyödyt ja haitat liittyvät haastateltavien elämänkokonaisuuteen: työhön, asumiseen, vapaa-aikaan ja liikkumiseen. Haastateltaessa painotettiin kysymyksenasettelua *etätyö kesämökillä*, jolloin tutkimuskohde on kombinaatio, eikä pelkkä etätyö tai asuminen. Henkilöstä riippuen puhe painottui hieman enemmän joko joustavaan työhön tai maalla asumiseen, mikä kertoo yksilön tärkeimmiksi kokemista asioista, suhteesta työhön ja asuinympäristöön.

Taulukossa 4 (ks. s. 43) ovat mökkietäytyön hyödyt ja haitat jaoteltuina viiteen eri yläluokkaan. Suluissa oleva numero ilmaisee, kuinka monta haastateltavista valitsi kyseisen tekijän. Luokittelu ja luvut ovat suuntaa-antavia, sillä esimerkiksi työrauha liittyy sekä työhön että etätyöntekijän hyvinvointiin ja toisaalta eri haastateltavat antoivat samalle asialle erilaisia merkityksiä. Esimerkiksi yhdelle kohta *työkuormitus ja ylityöt* tarkoitti vaikeutta hallita työpäivän pituutta ja toiselle sama kohta merkitsi ylitöitä mökkietäytyöjakson jälkeen varsinaisella työpaikalla.

Kaikki haastateltavat nimesivät kolme mökkietäytyön hyötyä. Tärkeimmiksi hyödyiksi osoitautuivat hyvinvointiin liittyvät *elämänlaatu* ja *henkilökohtainen vapaus* sekä *työnteon tehokkuus*, jotka kukin olivat hyötyjä seitsemän haastateltavan mielestä. Muita työhön liittyviä hyötyjä olivat *työrauhan* paraneminen, työn autonomisuuden aiheuttama *ammattillinen kasvu* ja hyvä *työn laatu*. Vain yksi nimesi *perheen* yhdeksi kolmesta tärkeimmästä hyödystä, ja ajallisten tai taloudellisten resurssien säästöä ei tässä kohdassa mainittu muuten kuin työn tehokkuutena ulkoisten häiriötekijöiden puuttuessa. Ympäristöön ja asumiseen liittyviä hyö-

Taulukko 4. Mökkietätyön hyödyt ja haitat verrattuna perinteisesti järjestettyyn työhön.

	Hyödyt (39)	Haitat (29)
Työ ja työorientaatio Hyödyt (15) Haitat (13)	« työnteon tehokkuus (7) « työrauha (4) « ammatillinen kasvu (2) « työn laatu (2)	« työkuormitus ja ylityöt (4) « tiedonkulkua (3) « työnteon tehokkuus (3) « suhde työhön (2) « ammatillinen kasvu (1)
Henkilökohtainen hyvinvointi Hyödyt (17) Haitat (2)	« elämänlaatu (7) « henkilökohtainen vapaus (7) « arjen rutiinien välttäminen (1) « henkilökohtainen elämä yleensä (1) « vapaa-aika ja harrastukset (1)	« vapaa-aika ja harrastukset (2)
Ympäristö ja asuminen Hyödyt (6) Haitat (0)	« suhde ympäristöön ja luontoon (3) « suhde lähiympäristöön (2) « asumisolosuhteet (1)	
Sosiaaliset suhteet ja perhe Hyödyt (1) Haitat (5)	« perhe (1)	« suhde työkavereihin/esimieheen (2) « sosiaaliset suhteet (2) « muu: yhteisön tuoma humaani tieto (1)
Aika- ja talousresurssit Hyödyt (0) Haitat (9)		« ajankäyttö (3) « työmatkat (3) « taloudelliset kustannukset (2) « muu: etukäteisvalmistelut (1)

tyjä toi esille kuusi haastateltavaa. Näistä *suhde ympäristöön ja luontoon* oli olennainen kolmelle haastatelluista. Heitä luonnonläheisyys miellytti, ja yksi kertoi oman luontosuhteen ylläpitämisen olevan helpompaa osa-aikaisen maalla asumisen takia. Kaksi otti esille *suhteen lähiympäristöön*, mikä tarkoitti yhdelle läheistä suhdetta synnyinpaikkaan. Toinen kuvasi olevansa kakkosasunnolla osa niin sosiaalista kuin luonnon ympäristöä. Yksi henkilö nautti saadessaan käyttöön kokonaisen talon kesäisin, kun hän asui talvisin kaupunkiyksiossä.

Seitsemän tutkimushenkilöä nimesi kolme haittaa, kolme henkilöä löysi kaksi negatiivista asiaa, kaksi toi esille vain yhden haitan ja yhden mielestä mökkietätyössä ei ollut haittapuolia. Haastateltavat nimesivät haittoja hyötyjä hitaammin, ja yhden kehotuksen jälkeen haastateltavia ei painostettu nimeämään kolmea kohtaa. Monet toivat puheessaan esille, että haittoja on vaikea löytää tästä työmuodosta. Suurin osa mainituista haitoista liittyi työnteeseen. *Työkuormitus ja ylityöt* tarkoittaa tässä sitä, että muutamat tekivät kesämökillä liikaa töitä ja parille etätyön järjestäminen merkitsi ylitöitä ennen tai jälkeen kesämökillä työskenteilyä. Pari harmitteli *tiedonkulkua* ja kaipasi työpaikan ”hiljaista tietoa”, joidenkin mielestä *työnteon tehokkuus* laski teknisten puutteiden sekä erilaisten houkutusten takia ja kahden mielestä *suhde työhön* muuttui. Seuraavaksi eniten haittoja liittyi aika- ja talousresursseihin. Erään tutkimushenkilön mielestä *ajankäyttö* ei ollut riittävän suunnitelmallista kesämökillä, kolmen haastateltavan mukaan aikaa kului liikaa *työmatkoihin* ja kaksi valitteli ylimääräisiä *taloudellisia kustannuksia*. Riittävän pitkän etätyöjakson järjestäminen oli vaikeaa yhden mielestä ja samoin yksi harmitteli työläitä etukäteisvalmisteluja. Sosiaaliin suhteisiin liittyviä negatiivisia mainintoja oli kaikkiaan viisi. Yksi haastateltava kaipasi toisinaan työ-

yhteisöä ja toinen pelkäsi *suhteiden esimieheen ja työkaveriin* huononevan, jos etätyötä ei hyväksytä. Vain kaksi mainitsi vähäiset *sosiaaliset kontaktit*. Kaksi henkilöä toi esille *vapaa-ajan ja harrastukset* haittana. Heistä toisen mielestä harrastuksia oli vaikea pitää yllä kahden eri asuinpaikan takia ja toinen harmitteli sitä, että kesämökillä vapaa-aikaa käyttää helposti töiden tekemiseen. Kaupungissa tämä oli hänen mielestään luontevaa, mutta kesämökillä vapaata aikaa kuuluisi olla. Muista henkilökohtaiseen hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavista asioista, esimerkiksi ympäristöön ja asumiseen liittyvistä seikoista, eivät haastateltavat puhuneet tässä kohdassa.

Etätyössä aika ja paikka järjestetään inhimillisten ja organisatoristen tarpeiden mukaisesti. Etätyöntekijät tekevät etätyötä esimerkiksi työn vaatimuksiin, ajan hallintaan ja tehokkuuteen sekä mielenkiintoon ja tuottavuuteen liittyvistä syistä (Pekkola 2002, s. 224). Yksilön kannalta tärkeimmiksi on usein mainittu työn sovittaminen henkilökohtaisiin intresseihin, työn ja perheen yhteensovittaminen sekä työn ja asuinpaikan joustava sijoittaminen, jotka kaikki vaikuttavat työtyytyväisyyteen. Etätyöntekijän näkökulmasta hyötyinä mainitut asiat voivat käytännössä muuttua haitoiksi. Tästä esimerkkinä Tiina Hanhike (2004, s. 13) mainitsee vastaparit: työrauha vs. eristyneisyys, työajan joustavuus vs. työ ja vapaa-ajan sekoittuminen sekä työn ja perheen joustavampi yhdistäminen vs. etätyötilanne vaatii sopeutumista koko perheeltä.

Yksilön näkökulmasta etätyö kesämökillä on kerätyn aineiston perusteella hyvä käytäntö elämän kokonaisuuden kannalta. Haastateltavasta riippuen elämänlaadun sisältö poikkesi.

Elämänlaatu on siinä, kun voi vaikuttaa omaan tekemiseensä, siihen missä on ja missä aikataulussa tekee. Etätyö mun kohalta parantaa kokonaisuutena elämänlaatua tai se mahdollisuus tehdä työtä täällä. (L)

Ja elämänlaatu niin kyl' mä nautin luonnosta niin paljon, että mun mielestä se on ihanaa nähdä luonto ympärillä joka päivä ja et' voi käydä metsässä ja saa sielt marjoja ja muuta tämmöstä, et' se on kyllä. (H)

Mökkietätyön haitat liittyvät työn itsenäiseen hallitsemiseen ja työn merkitykseen. Muita haittoja ovat lähinnä käytännön järjestelyihin liittyvät tiedonkulku, ajankäyttö, pidentyneet työmatkat ja taloudelliset kustannukset. Perinteiselle etätyölle käänteisesti mökkietätyö pidentää työmatkoja ja jossain määrin myös johtaa tehottomampaan ajankäyttöön. Sosiaaliset suhteet nähtiin tässä kohdassa jonkin verran haitallisina, mikä todetaan usein etätyön koetinkiveksi.

Mökkietätyön hyödyt ja haitat jakautuivat melko yhtenäisesti, kun haastateltavia pyydettiin vertaamaan etätyötä perinteisesti järjestettyyn työhön. Ainoastaan työnteon tehokkuus, ammatillinen kasvu sekä vapaa-aika ja harrastukset esiintyivät sekä hyötyinä että haittoina. Osalle työhön orientoituminen oli helpompaa itselle tärkeässä ympäristössä, kun joillekin ympäristö oli liian puoleensavetävä, jolloin työhön oli vaikeaa tarttua. Toisen kokiessa itsenäisen työmuodon kehittäväksi toinen harmitteli poisjäämistä työpaikan koulutuksista.

Vapaa-ajan ja harrastusten kokeminen sekä hyötynä että haittana liittyy työorientaatioon ja työn merkitykseen elämässä. Onnistuessaan etätö tasapainottaa työn ja vapaa-ajan, mutta kääntöpuolena saattaa olla harrastuksista tinkiminen ja pahimmillaan työnarkomania.

Yhteenvedona voisi todeta, että kakkosasunnolla tehtävään etätöön liittyy työn kannalta runsaasti positiivisia ja jonkin verran negatiivisia piirteitä, jotka selittyvät yksilöiden erilaisilla työjärjestelyillä ja -tehtävillä sekä työorientaatiolla. Valtaosa haastateltavista toi esille yhden tai useamman mökkietätöön haittapuolen, mutta mökkietätöön hyötyjä korostettiin. Pekkola (2002) on havainnut 1990-luvun työolobarometrejä tulkitessaan, että etätö korreloi pääsääntöisesti positiivisesti työelämän laatuun. Työntekijän kannalta etätö liittyy itsenäisyyteen ja mahdollisuuksiin organisoida työtä. Lisäksi henkilöstöryhmä ja työmarkkina-asema vaikuttavat työelämän laatuun, jolloin etätöön analysointi on edellä mainittujen tekijöiden kautta yhteydessä myös työmarkkinaympäristöön, suhdannevaihteluihin ja henkilöstöpolitiikkaan. (Pekkola 2002, s. 77–82). Haastateltavien työmarkkina-asema oli yleisesti melko vakaa, jolloin etätöön hakeutuminen oli kohtuullisen helppoa. Kakkosasunnolla työskentelevät ovat ilmiön marginaalisuuden vuoksi yhteiskunnallisesti erityisasemassa, ja heillä on erottautumisvoimaa muihin ryhmiin nähden. Ehkäpä etuoikeutetun aseman tiedostaminen esti jonkin verran kakkosasunnolla tapahtuvan etätöön haitoista puhumista.

5.2 Etätöissä ja -tsillaaja

Hanhike (1997) on Siemensin osa-aikaiseen etätökokeiluun liittyvässä tutkimuksessa erottellut neljä etätöntyöntekijätyyppiä etätöön merkityksen ja motiivin sekä työtehtävien luonteen perusteella. Tyypit ovat: (1) työntehostaja; jolle etätö on lisä muun työskentelyn ohessa, (2) joustava liikkuja; jolle etätö on ollut olemassa oleva työmuoto ennen etätökokeilua, (3) työmatkan välttjä; jolle etätö on työolosuhteiden parantamista ja (4) työrauhan tavoittelija; jolle etätö takaa työrauhan. Kaksi ensimmäistä tyyppiä liittyvät työn tehostamiseen ja kahden jälkimmäisen tyyppin motiivina on työolosuhteiden parantaminen. (Hanhike 1997, s. 71–76).

Mökkietätöön motiivit liittyvät kaikkien tutkimushenkilöiden osalta varsinkin työympäristöön. Mökkietätöön merkityksen pohjalta muodostui kaksi päälinjaa, joita kärjistäen kutsun *etätösisseiksi* ja *etätötsillaajiksi*. Etätösisit kokivat tehostavansa työntekoa mökkietätöillä esimerkiksi työrauhan, pitempien työpäivien ja luovan ympäristön ansiosta. Heille työ oli yksi tärkeimmistä elämän osa-alueista ja kakkosasunnolla työskentely oli mielekästä erityisesti keskittymisrauhan takia.

Yleensä pääkaupunkiloissa normaaliaamuna painees tulee vähän pakokauhunen olo, et' herra jumala tähän ei ehi määrääikaan mennessä valmiiks ollenkaan, niin sillon mielessä on ja on toistaseks toiminukki se, että jos pystyy vaan raivaamaan viime hetkeks tilaa, nii jos pääsee etätööhön. Nyt on se kysymys tiettenkin, et' miks mä en tee sitä kotona Helsingis samaa hommaa, koska siel' on tyhjä asunto koko päivän. Ja niin mä teen tiettenkin, mut' ei se oo sama. (F)

Etätyötsillaajille etätyö kakkosasunnolla oli edellistä ryhmää suurempi osa elämäntapaa, jolloin se liittyy työorientaation ohella vahvasti muuhun elämään. Muutama haastateltava oli mukauttanut työtehtäviään, jotta ei olisi sidoksissa pääkaupunkiseutuun, vaan voisi asua osan vuodesta itselleen mieluisassa ympäristössä maaseudulla. Etätyö ei ollut vain keino parantaa työolosuhteita, vaan koko elinympäristöä mielekkääksi, mikä kohensi hyvinvointia.

Mun elämänlaatu on parantunu huomattavasti, et' minä olen tasapainosempi ja rauhallisempi vaikka oon stressaantunut välillä, mut' sen pystyy jotenkin purkamaan. Voi vaikka lämmittää saunan ja tämmöstä. (H)

Tsillaa tarkoittaa Stadin slangin suursanakirjan mukaan olla, oleilla tai oleskella (Paunonen 2001). Etätyötsillaajat suhtautuivat työhönsä *tsillisti* eli rauhallisesti (mt.) lomittaen työtä sekä vapaa-aikaa työtilanteen ja -motivaation, sään, kausisidonnaisten harrastusten ja sosiaalisen kanssakäymisen mukaan. Tsillaajat eivät ole työn karttaji, vaan heidän suhtautumisen työhön on luovaa ja nautinnollistakin. Etätyö kakkosasunnolla ilmentää työetiikkaa, jossa työn aika sekä paikka sijoitetaan luovasti ja työn sekä vapaa-ajan erottelu nähdään tarpeettomana.

Enemmän ja enemmän menee siihen, että aina kun ei oo mitään tekemistä, niin sitten menee tekemään olipa viikonloppu, ilta tai mitä tahansa ja kyllä sellasta oireilua on nyt jo ollu, jos on joku mielenkiintoinen juttu. Ei se oo sidottu, mut' sehän on oikeestaan hienoa. (C)

Toisaalta yksi työorientoitunut mökkietätyöntekijä kertoi erotelleensa toisinaan vapaa-aikaa ja pitäneensä kakkosasunnolla selkeitä tyky-päiviä, joita työpaikoilla järjestetään työkyvyn ylläpitämiseksi. Etätyöpäivien ajankäyttö vaihteli toimistotyöajasta spontaaniin ajankäyttöön (ks. s. 40). Etätyösissä asennoituminen työhön oli ajallisesti strukturoitua, jolloin vapaa-aika ja työ erottuivat toisistaan. Kun etätyösissä haluaa pitää työn ja vapaa-ajan erillään, etätyötsillaaja järjestää elämäntapaansa luovasti.

Etätyösissä suhtautuvat työhönsä melko perinteisesti velvollisuutena, vaikka olisivat kiinnostuneita tehtävistään ja nauttivat työstään. Enemmän he nauttivat kenties vapaa-ajastaan ja mökkilomastaan. Etätyötsillaajien suhde työhön ja vapaa-aikaan on ilottelevampi. Pekka Himasen (2001) käsite hakkerietiikka, jonka vanhempana esikuvana akateemista maailmaa voidaan pitää, tarkoittaa intohimoista ja luovaa asennetta työhön. Hakkerietiikka suhteutetaan usein uutena kehityskulkuna kauan vallinneeseen ja yhä vallitsevaan protestanttiseen etiikkaan, jonka mukaan työ on velvollisuus ja itseisarvo (ks. s. 20). Hakkerina oleminen ei ole vain leikittelyä, vaan siihen kuuluu totista tekemistä (mt., s. 31). Etätyötsillaajakin tekee työtä kunnianhimoisesti, mutta suhde työhön on luova. Ajallisesti työ ohjautui itsenäisemmin ja inspiraation mukaan. Tällainen suhde työhön voi olla niin tietokonehakkerilla kuin käsityöläisellä, taiteilijalla tai informaatioammattilaisella. Hakkerikulttuuri voi ilmetä myös elämäntyylin leikittelevyytenä (mt., s. 21–22). Mökkietätyö yleensä ja etenkin etätyötsillaajien elämäntapa muistuttaa hakkerietiikkaa, kun työtä tehdään vapaa-ajanasunnolla.

Etätyösisä osaa myös tsillata, mutta hän säätelee aikaansa tarkemmin. Etätyötsillaaja ei voi aina ottaa rauhallisesti, sillä työaikataulut ja muutamassa tapauksessa toimeentulo määräävät ajankäyttöä. Työtehtävien innostavuus riippuu aina työtilanteesta. Edellä kuvatut ryhmät ovatkin osin erottamattomia.

5.3 Suhde työhön uudistuu

Edellisessä kappaleessa mökkietätyöntekijät profiloitiin työorientoituneisiin sisseihin ja parempaa elämänlaatua tavoitteleviin tsillaajiin. Jotta olisi mahdollista vastata kysymyksen, miksi etätyötä tehdään kakkosasunnolla, on selvitettävä tarkemmin, minkälainen on etätyöntekijöiden suhde työhön ja muuttuuko työn merkitys mökkietätyössä.

Useimpien tutkittavien henkilöiden mukaan työhön ryhdyttyä työ vei mukanaan ja aikataulut määräisivät työtahdin. Kuten aiemmin mökkietätyön haittojen yhteydessä on todettu, joidenkin mielestä työhön tarttuminen kesämökillä oli raskaampaa kuin varsinaisella työpaikalla, koska paikka oli ollut olemassa lomailua varten. Vaikeus suhtautua työhön ilmeni niin henkilöillä, jotka tekivät työtään esimerkiksi perheen historiaan liittyvässä mökissä, kuin niillä, jotka olivat hankkineet kakkosasunnon lähihistoriassa. Ehkäpä kesämökkikulttuurimme suojaa kesämökkejä sekä kakkosasuntoja ansiotyöltä, ja etätyöntekijän uudelleen orientoituminen paikkaan on tärkeää.

Jos minä teen etätyötä kesämökillä, niin mun täytyy selkeesti tiedostaa, et' mä teen työtä kesämökillä. Kun kesämökki on lomapaikka, enkä minä mene sinne lomalle, jota minun työni häiritsee, vaan se on paikka, jossa minä teen työtä. (B)

Kuitenkaan haastateltavat eivät kutsuneet kakkosasuntoa työpaikaksi, mutta yksi henkilö käytti sanaa sivukonttori. Eräs haastateltava koki huonoa omaatuntoa tehdessään töitä maaseudulla poissa toimistoympäristöstä eli suhde työntekoon oli kakkosasunnolla ristiriitainen.

On niin tottunu menemään työpaikalle, niin tuntuu, ettei tää ole työpaikka, vaikka samoja asioita tekee täsmälleen, joskus tulee huono omatunto. (C)

Omaatuntoa kohennettiin tekemällä töitä, ja ylityöt todistivat työntekijälle, että hän oli etätyömahdollisuutensa ansainnut. Työhön ryhtymisen vastapuolena oli työn korostuminen arkielämässä. Muutamat myönsivät, että varsinkin mökkietätyöhön liittyy työuupumuksen mahdollisuus, mikä on yleinen etätyön haitta.

Melkein sain burn outin pari kolme vuotta sitten. Jouduin kolmeks kuukaudeks sairaalomalalle, kun tein liikaa töitä. Koska se työ oli koko ajan nenän alla, niin mähän tein silloin ihan hirveitä putkee. (L₁)

Eräs mökille kesäksi muuttava freelancer oli lieventänyt työn ja lomailun yhteensovittamisongelmaa tekemällä suhteellisesti enemmän töitä kevät- ja syyskauden aikana, jolloin työn osuus arjessa kutistui kesän ajaksi.

Se on ehdottomasti kaupungissa tasasempaa työrutiinia, että tehään joka päivä töitä ja enemmän tietenkin nähään kollegoita ja se on paljo suurempi osa elämää. Tuolla maalla se tehään siinä sivussa. (E)

Vaihtelu ja oleskelu kesken työpäivän kohensivat työhyvinvointia ollen tärkeä osa yleistä elämänlaatua.

Se toimii, että siellä tehdään hommia ja todetaan, että tolla tavalla se menee nopeemmin, niin rentoutuminen tulee just tästä, että ottaa tämmösen rytmin. Jos ajattelee mökkielämää, niin sehän on raakaa puurtamista, mut' se on vaihtelua. Se on erilaista ku töissä, et' se toimii eri ehdoilla, että sen takii se on rentouttavaa. (G)

Luonto tai miellyttävä ympäristö eivät hoida mökkietäytyöntekijää itsestään, ja osalle haastateltavista ajallisesti rajattu vapaa-aika oli olennaista työkierteen katkaisemisessa.

Työympäristöllä on merkitystä yksilöllisen ja yhteisöllisen ajatustoiminnan tehostamisessa (Pekkola 2002, s. 225). Kakkosasunnolla työskentelyn vaikutus työn merkitykseen ei ole yksiselitteinen. Jotkut tekivät pitempiä työpäiviä kesämökillä kuin varsinaisella työpaikalla ilman väsymyksen tunnetta, jolloin työn merkitys pysyi ennallaan tai jopa kohosi. Toisten mukaan työn merkitys muuttui muiden virikkeiden takia eli työn merkitys oli pienempi kuin työpaikalla.

Kesämökin mieltää vapaa-ajan paikaksi. Suhtautuminen työntekoon siellä voi olla tuottaa ongelmia joskus. Varsinkin, jos on pakottava tarve mukamas tehdä jotain muuta. Työn sisältö saa vähän eri merkityksen siellä. (A)

Vastakohtana työuupumukselle on kehitetty positiivisen työhyvinvoinnin käsite, työn imu (job engagement), joka on alun perin hollantilaisen Wilmar Schaufelin ja hänen tutkimusryhmänsä käsite (Hakanen 2002, 2004). Työn imu on tyydytystä tuottava mielentila, jolle on luonteenomaista tarmokkuus (vigor), omistautuminen (dedication) ja uppoutuminen (absorption) (Schaufeli ym. 2002). Työn imulle tyypillistä on, ettei työtä koeta kuormittavaksi (Hakanen 2002).

Työn imun käsite sopii kuvaamaan mökkietäytyöntekijöiden työtyytyväisyyttä, sillä monet haastateltavat puhuivat aikaansaamisen tunteesta, laadukkaasta työstä ja etätyöhön muutenkin liittyvästä oman vastuun kohoamisesta. Osa haastateltavista kertoi vievänsä mökille työkokonaisuuksia, jotka vaativat suurta keskittymistä, ja muutamat mainitsivat työn olevan erittäin tuloksellista, luovuutensa lisääntyvän tai ammatillisen itsetunnon kasvavan kakkosasunnolla.

Harvoin tulee työelämässä niin hyvää oloa kun vähän etäämpänä päivittäisistä juri-noista, ristipaineista ja huolista, niin ehkä se avainsana on aikaansaamisen tunne, kun nyt ei oo toistaseks ollu semmosta, että asiat ei oo edistyny ollenkaan maalla ollessa vaan tuppaa tulemaan tulostakin. (F)

Aineiston perusteella voidaan yleistää, että useimmat haastateltavat kokivat työn imua. Vaikka monilla työhön liittyi aikapaineita ja pakkotahtisia periodeja, lähes kukaan haastateltavista ei puhunut tämänhetkisestä vakavasta työuupumuksesta, kyynistymisestä tai ammatillisen itsetunnon laskemisesta. Vastaavasti muutamat raportoivat aiemmin työelämässä kokemistaan pitkäaikaisista stressioireista ja loppuunpalamisesta.

Ympäristöpsykologiassa käytetään käsitettä pohtiva tai mietiskelevä mielentila, joka liittyy ympäristön elvyttävän kokemuksen sopivuuden elementtiin eli siihen, että ihmisen tavoitteet ja ympäristön vaatimukset ovat yhtenäisiä. Äärimuodoissaan sopivuus on ykseyttä paikan kanssa ja mietiskelevään mielentilaan virittymistä. (Kaplan & Kaplan 1989, s. 145–146, 186 ja 200). Kakkosasunnolla on kenties mahdollista saavuttaa tällainen erityisen keskittynyt mielentila, joka lisää suunnittelu- ja ideointityössä tarvittavaa luovuutta.

Haastateltavien keski-ikä oli yli 50 vuotta, ja työn merkitys elämässä oli joillakin pienentynyt intensiivisten työvuosien jälkeen, jolloin työn tilalle haettiin muita asioita. Koska etätyön määrä vaihtelee aineistossa, työn merkityksen muuttumisesta ei voida tehdä yleistyksiä. Työn merkitys saattaa muuttua etätyössä kesämökillä kahteen suuntaan: elinympäristön tason paraneminen voi kohentaa työmotivaatiota tai mieluisa ympäristö vaihtoehtoisine aktiviteetteineen voi pienentää työn merkitystä. Etätyö maaseudulla voi esimerkiksi saada työorientoituneen miettimään muita elämänalueita ja luopumaan osasta palkkatuloa.

Etätyö on haitallist kaikkiaan Suomen kansantaloudelle siinäkin mielessä, että kun ihmiset on etätyössä, niin ne oppii huomaamaan, että ei työ oikeestaan niin merkittävää oookkaan. Sitä tekee vaan sen verran, että suht koht pysyy vaatteissa ja sit' lopettaa ja kansantalous ei kasva. (L₂)

Työn ajan ja paikan luova sijoittaminen ei ole sosiaalisesti suvaittua. Haastatteluissa ilmeni, ettei etätyöpaikkaa kannata paljastaa ainakaan asiakkailleen. Vaikka etätyötä edistetään ja työnteon paikka ollaan valmiita räjäyttämään tietoverkkoon, uskottavin työ syntyy yhä toimistoympäristössä. Muutamat tutkimushenkilöt joutuivat suojaamaan omaa ammattitaitoa vältyäkseen uskottavuusepäilyiltä. Yhden haastateltavan etätyö sisälsi näytelmällisiä kuviota, kun matkapuhelimeen puhuttaessa piti varoa, että asiakas ei kuule lintujen laulavan.

Asiakas ei tiedä. Jostain syystä mä en vaan haluu sitä kertoa. Ehkä se on uskottavuuskysymys, et' haluaa osottaa, et' tekee jostain steriilistä, fiksusta toimistosta töitä. Kuitenkin teen sen tason ihmisten kanssa, et' he ehkä olettaa semmosta. (D)

Yhteenvetona maaseudulla työskenteleminen uudisti suhdetta työhön auttaen jaksamaan ja jatkamaan työelämässä. Erään haastateltavan päätös tehdä työtä maaseudulla kaukana oman alan keskuksista oli tärkeä valinta siitä huolimatta, että työmuoto painosti ammatilliseen kasvuun.

Kun joutuu koko ajan kasvamaan itse näillä eväillä, näillä lehdenluvuilla, tv:n katselulla ja miehen kautta keskustelemalla (...) se ammatillinen kasvu vaatii kuusinkertaisen määrän, koska mun pitää äkkii kuroo kiinni se, minkä muut koko ajan saa isojen työpaikkojen mukana, kun niil' on työpaikkakoulutukset ja muut. (...) Vaikka mä sanoin leikilläni, että se on samalla pelottava ja kauhee, mut' se on plussa, koska se on mun elämän edellytys tai sen edellytys, että me voidaan olla täällä. (K)

Valtaosa kakkosasunnolla työskentelevistä hoitaneet työnsä mökkielämän ohessa tehden vain kiireisimmät ja pakolliset työtehtävät, mikä mahdollistaa kakkosasunnolla olemisen. Etätyö on keino pidentää oleskelua kesämökillä esimerkiksi kesäviikonloppuina tai loma-aikoina (Pitkänen & Kokki 2005, s. 58–59). Tämä aineisto antaa kuitenkin viitteitä kakkosasunnolla elämisen tulevaisuudesta, sillä monet haastateltavat olivat siirtäneet merkittävän osan työstä kakkosasunnolla tehtäväksi. Ansiotyönteko kakkosasunnolla on työhyvinvointia ja positiivista työn imua lisäävä käytäntö, vaikkakaan työmuoto ei estä työuupumuksen mahdollisuutta. Työn raskustekijät, ylityö ja kiire, saattavat laimentua ja niitä on helpompi kestää viihtyisän ympäristön ansiosta, mutteivät työpaineet häviä pelkän osa-aikaisen ympäristön vaihdoksen vuoksi.

Työn merkitys kakkosasunnolla voi korostua tai laskea yksilön työorientaation mukaisesti. Vaikka kakkosasunto lähiympäristöineen on työn resurssi ja ”kantaa” ansiotyötä, voi se myös saada yksilön arvottamaan elämänsä osa-alueita uudelleen.

6 Ympäristön merkitys kakkosasunnolla

6.1 Ympäristöasenteet ja -käyttäytyminen – Etätyön ja maalla asumisen ekologinen yhtälö

Maalle muutetaan asumisen edullisuuden takia ja maaseutua pidetään hyvänä asumisympäristönä lapsille. Lisäksi maaseutuasumista arvostetaan ympäristön rauhallisuuden ja luonnonläheisyyden takia. (Heikkinen ym. 2003, s. 57; Pekkanen ym. 1997, s. 103). Kakkosasumisessa tavoitellaan samankaltaisia asioita. Paradoksaalisesti vapaa-ajan asumisen ympäristökuoritus kasvaa muun muassa mökkimatkojen ja kakkosasuntojen lisääntyessä. Tässä kapaleessa esitellään, ovatko tutkimushenkilöt huolestuneita joistain ympäristöongelmista kakkosasunnolla ja minkälainen motivaatiotekijä kakkosasunnon lähiympäristön tila on etätyöntekijöille. Miten haastateltavat arvioivat elämäntapansa vaikutusta ympäristöön ja ekologista selkäreppuaan suhteessa etätyöhön kesämökillä? Minkälainen on etätyöntekijän luontosuhde ja miten siitä puhutaan? Tarkoituksena ei ole mitata ympäristökuorimusta tai -tietoa, vaan tuoda esille mökkietätyöntekijöiden mielipiteitä ympäristökäyttäytymisestä ja käsityksiä kakkosasunnolla tapahtuvan etätyön ekologisuudesta. Tässä luvussa käsitellään kesämökillä olemista etätyötä laajemmasta näkökulmasta.

Huolestuneisuus

Haastateltavat olivat erittäin tyytyväisiä ympäristöönsä, ja ympäristön viihtyvyyttä huonontavia tekijöitä mainittiin vähän. Kysyttäessä ”Onko kesämökkiympäristön tilalla vaikutusta etätyöolosuhteisiin?” tai ”Oletteko havainneet ympäristöongelmia kakkosasunnolla?” haastateltavat puhuivat positiivisten viihtyvyystekijöiden lisäksi jonkin verran ympäristöongelmista, joista olivat huolissaan, ja asioista, jotka harmittaisivat niiden ilmaantuessa. Mahdollisia ympäristöongelmia ja muutamassa tapauksessa olemassa olevia ympäristöhaittoja olivat rehevöityminen ja veden laadun huonontuminen, maa- ja metsätalouden jätevedet, tiivis kesämökkirakentaminen, metsänhakuut, melu, neitseellisen luonnon häviäminen ja tuulivoiman rakentaminen lähiympäristöön. Eräs tutkimushenkilö jopa suunnitteli hankkivansa kesämökin erämaasta kesämökkipaikkakunnan ympäristön tilan heikentymisen takia.

Jos mulla olis kesämökki hyvin lähellä Helsinkiä tai minun mielestäni meluisalla paikalla jonkun tien äänet kuuluisivat jatkuvasti tai olisi hyvin saastuneet vedet, jollaisia kesämökkikuntani vedet viime vuosina alkoivat olla, niin kyllä tulee ajatus hankkia mökki hieman puhtaammalta seudulta niin kuin nyt olen tekemässä. (I)

Yleistä vastauksille oli, että kesämökkiympäristö käsitettiin melko suppeaksi, mikä saattoi johtua osin siitä, ettei haastatteluissa kysytty yleistä huolta ympäristön tilasta. Haastateltavia harmitti jonkin verran esimerkiksi lähimetsien hakuut, oman paikkakunnan huono veden laatu tai läheisyyteen mahdollisesti rakennettava tuulimylly. Kesämökin ympäristön tilaa huonontavina asioina pidettiin harvoin alueellisesti laajoja kansallisia ongelmia, joista kuitenkin mainittiin esimerkiksi Itämeren saastuminen ja maatalouden jätevedet. Monet haastateltavista tiedostivat itsekään huolen lähiympäristöstään.

Jos mulla on levää rannassa, niin kyllähän se ottaa päähän tai se et' olis saastunut. Totta kai sillä on iso merkitys. Mitä enemmän siellä kesähuvilalla on, sitä tarkempi on myös sen oman ympäristönsä suhteen, että jätevedet hoidetaan kunnolla. Totta kai on tarkempi, ettei likaa omaa pesäänsä. Koskien sitten ihan omaa ympäristöä tietysti.
(A)

Luonnonkauniilla kakkosasunnolla on helppo käpertyä omaan koteloon, jonne ympäristösaasteet eivät kulkeudu ainakaan pysyvästi. Levä käväisee rannassa ja skootteri ajaa joskus ohitse. Epäkohtien tiedostaminen saattaisi murtaa palan kesämökkielämän hohdosta. Pieni huoli kakkosasunnon ympäristön tilasta viittaa ympäristöasennetutkimusten tuloksiin, joiden mukaan suomalaiset ovat vähemmän huolestuneita paikallisista asioista kuin kansallisista ja kansainvälisistä ongelmista (Tulokas & Laaksonen 2002, s. 18).

Ympäristöasenteet

Etätyöntekijöiden ympäristöasenteita kartoitettiin kysymällä heidän mielipiteitään kesämökkeilyä koskevasta lainsäädännöstä, jätevesisäädöksistä ja rantarakentamisen lainsäädännöstä.³

Haastattelut tehtiin kesän ja syksyn 2004 aikana, jolloin haja-asutusalueen jätevesisäädännön sisältö ja valvonta olivat vastikään valtakunnallisella tasolla muuttuneet. Etenkin kesämökkeilijät olivat tuolloin epävarmoja siitä, minkälaisia käytännön vaatimuksia jätevesien käsittelyyn asetuksen myötä tulisi.⁴ Vaikka jätevesiasioita ja ympäristönsuojelua pidettiin tärkeänä, tiedon puute saattoi vääristää arvioita vaadituista investoinneista omalla kakkosasunnolla, minkä vuoksi jätevesiasetuksesta muotoutui pikemminkin keppi kuin porkkana. Eräs haastateltava arvioi haja-asutusalueen jätevesilainsäädäntöä seuraavasti tuoden esille tiedon puutteen ja epävarmuuden viranomaisvalvonnasta.

Mun mielestä se [jätevesien käsittelyä koskeva lainsäädäntö] on ihan hyvä juttu, mut' mä toivoin, et' siitä ois enemmän tietoo (...) Mulle ei tuu paikallista lehtee, nii mä en kuule näistä asioista, et' nää on ihan tämmösii huhupuheita, et' mä tiän, että on

³ Haja-asutuksen osuus vesistökuormituksesta on yhdyskuntien kuormitusta suurempi (Saukkonen 2004). Haja-asutuksen jätevedet ovat maatalouden jälkeen suurimpia vesistöjen fosforikuormittajia yhdessä teollisuuden kanssa (Wahlström ym. 1996, s. 151). Etenkin kesämökit ovat harvoin keskitetyssä vesijärjestelmässä, sillä vain sadannen mökin jätevedet johdetaan kunnan viemäriverkkoon. Vuonna 2003 mökin ja saunan jätevedet suodatettiin pääasiassa maahan suoraan tai saostuskaivon kautta (Nieminen 2004a, s. 13). Asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (542/2003) tuli voimaan 1.1.2004. Sen tavoitteena on vähentää niin asuinrakennusten kuin loma-asuntojenkin talousjätevesien päästöjä ja ympäristön pilaantumista haja-asutusalueella valtakunnallisia vesiensuojelun tavoitteita silmälläpitäen. Rantarakentamista säädellään kaavoituksella. Rantayleiskaava laaditaan niin, että sen perusteella voidaan myöntää rakennuslupia rannalle rakentamiseen, ja toisaalta sillä säilytetään rakentamattomiksi tarkoitettuja alueita sellaisenaan (Maankäyttö- ja rakennuslaki 72 § ja 73 §).

⁴ Olemassa olevien kiinteistöjen jätevesijärjestelmät täytyy saada asetuksen vaatimusten mukaisiksi pääsääntöisesti 10 vuoden kuluessa asetuksen voimaantulosta eli 1.1.2014 mennessä. Lisäksi kiinteistönomistajan on toimitettava selvitys jätevesien käsittelyjärjestelmästään 1.1.2006 mennessä tai 1.1.2008 mennessä mikäli kiinteistössä ei ole vesivessaa. Selvitys on toimitettava vaikka kyseessä olisi mökki, jonne vesi kannettaisiin tai pumpattaisiin käsin (Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla 542/2003; Saukkonen 2004).

puhuttu hirveesti just täst jätevesisysteemistä, et' se muuttuu. Mä oon aatellu, että no eihän se mua voi koskee, koska ei mulla oo vesivessaa. (...) Se on oikein hyvä juttu, että jätevesisysteemiä valvotaan, että eihän siinä oo mitään järkee, et' ne valuu suoraan järveen. Mut' se varmaan tulee monille olemaan helkkarin kallis tikki sen verran mä oon kuullu noita puheita... Mä en tiää, miten mä itte joudun siihen reagoimaan, että tuleeks ne huutaa mulle, että sun huussi saastuttaa koko kylän. Tietääks ne ees, että mä oon siellä vai kulkeeks siel joku tyyppi, joka tarkastaa joka talon. Mä en tiää, miten viranomaiset toimii. (E)

Kakkosasuntojen jätevesien käsittelyn tärkeyttä ei kielletty, mutta osa haastateltavista toivoi, että vapaa-ajanasuntojen jätevesien käsittelyvaatimuksia kohtuullistettaisiin. Oletukset jätevesiasetuksen mukaisen käsittelyn aiheuttamista kustannuksista saattoivat olla vääristyneitä ja todellisuutta korkeampia toisen käden tiedon vuoksi. Useimmilla suomalaisilla kesämökeillä on käytössä ulkokuusi, jolloin jätevesien käsittelemiseksi riittää kevyt ratkaisu. Yksi tutkimushenkilöistä kommentoi, että jätevesien käsittelyn investointikustannukset ovat väärä perustelu mökkiläiseltä, sillä vapaa-ajan asumisen kokonaiskuluihin verrattuna jätevesien käsittelyn aiheuttamat kustannukset ovat pieniä. Lisäksi jätevesien käsittelyn tiukentamisen arvioitiin olevan luontevaa kakkosasumisen muuttuessa yhä enemmän ympärivuotiseksi. Sen sijaan jätevalvonnan tehokkuutta haja-asutusalueella epäiltiin.

Toi jätevesiin liittyvä juttu osittain tulee jäämään paperitiikeriks. Jos mä oon ymmärtäny, että johonkin tiettyyn päivämäärään velvoitetaan kertomaan, millä tavalla jätevedet on hoidettu. Se pistää fokuksen näihin asioihin. Se on ihan hyvä, mut' se menee varmaan semmoselle millimetritasolle. Se raukkaparka, joka kertoo, että mulla on vähän noin ja noin ja huonosti ja näin tehty, niin sehän saa viranomaisen niskoihinsa. Semmonen joka suoraan valehtelee ja ottaa etukäteen selvää, miten sen pitää olla ja sanoo, että mulla on tämmönen, niin todennäköisesti 10 vuoteen se viranomainen ei tuu käymään. Eiks täs maassa oo puol miljoonaa kesämökkiä. (A)

Mökkeilyä suurempina kuormittajina haastateltavat pitivät maa- ja kalataloutta, paikallisia ihmisiä sekä liikennettä, jotka olisi saatava aisoihin ennen kuin kesämökkiläisten jätevesien säännöstely olisi oikeudenmukaista.

Oikeudenmukaisuuden vuoks sen pitäis olla suhteessa maatalouden jätevesien käsittelyyn tai maatalouden valumiin. Jos katsoo täälläkin, niin kyl' tosta pelloilta valuu noi. Et' kyl' mä ymmärrän hyvin, et' maatalouden kans ollaan EU:n kans niin paljo tekemisis, että on niin hirveen vaikeeta säädellä niitä normeja. Suomalaiset kesäasukat pystytään laittamaan kuriin ja suomalaiset autoilijat pystytään laittaa lainsäädännöl' kuriin, mutta maatalous tuntuu olevan vähän vaikeempi. (...) Nimelliset jotkut suojakaistat ja muuta, niin kuinka hyvinhän ne on tutkittu, et' heinä korjataan pois sieltä. (L₂)

Yksittäiset maatilat saattaa pilata vesistöä aivan dramaattisesti verrattuna mökkiläisten liikuttaviin pieniin mäntysuopaliuksiin, niin se mittakaavaero on huikea. (F)

Suurin osa haastatelluista asui rannalla tai lähellä vesistöä, ja muutamat tiedostivat jääviytensä ja omahyväisen asenteen rantarakentamista kohtaan. Siihen kuului kielteinen suhtautuminen tiheään rantarakentamiseen, kun oma sijainti oli mieluisa ja naapureita ei kaivattu.

Se [rantarakentamisen sääntely] on ihan erinomaista näin se pitää ollaki ainakin niin kauan, kun meil on tää ranta. En sit' tiedä, jos itse olis siin tilantees, että tekis miel rakentaa johonki, mihin mikä onkin kielletty tietyltä metrimäärält. Mut' kylhän minusta noin kaiken kaikkiaan ne on kuitenkin ihan järkeviä se rantarakentamisen säätelykin ja kun ei se oo henkilökohtasesti koskettanu, niin et' täs ois puolet Natura-alueeta, nii on helppo sanoo sillon, et' se on hirveen järkevää. (D)

Rantarakentamisen vastustus on yleistä, sillä vuonna 2000 yli 80 % helsinkiläisistä suhtautui kielteisesti rantojen sulkemiseen (Lankinen & Sairinen 2000, s. 18). Kun jätevesiasetuksen vaatimuksiin sopeuduttiin ja erään henkilön mielestä asetuksen oli korkea aika tulla voimaan vuonna 2004, monet haastateltavista peräänkuuluttivat hieman liberaalimpaa rantarakentamisen politiikkaa. Rannat ovat suomalaisille lähes pyhä asia, minkä vuoksi ranta-alueille rakentamista pidetään kansalaisoikeutena.

Osittain on tietysti hyvä, että on tiukkakin lainsäädäntö, mutta pitää myöskin osata kohtuullistaa asioita, että voi myös rakentaa uutta. Säädetään kauheesti siitä, että minkä kokosia taloja saa ihminen rakentaa itselleen. Minusta on oikeestaan kysymys siitä, minkälaiseen paikkaan vesistön rannallekin rakennetaan ja minkälainen se koko jätehuoltosysteemi siellä on, että just kun ajatellaan sitä kuormitusta. Mä nään tietyn-tyyppistä kadementaliteettia täs' maassa. Ketä se haittaa, jos rakentaa johonkin talon, joka sit' on tietyn kokonen, kun se on sinne rakennettu, niin se on siellä joka tapauksessa. Mä ymmärrän, jos tehdään jotain massiivisia linnoja, jotka ei sovi johonkin paikkaan, mut' et' näkee melkein piirustuksista, et' tää on tämmöne ja tämmönen talo, et' se sopii tohon ja tohon paikkaan ja se ei oo mikään maamerkki tonne järvelle tai merelle päin. Semmosta niin kun terveen järjen käyttö. (A)

Rantojen säilyttämiseen ja asuttamiseen liittyy ristiriita, sillä halu nauttia yksityisestä rannasta tuhoaa rakentamattomia ranta-alueita. Suomessa tätä kehitystä on pyritty taannuttamaan vielä lähinnä kokeilumielessä rakentamalla yhteisiä rantasaunoja ja -alueita kauempana mantereella sijaitsevien mökkien käyttöön.

Ympäristökäyttäytyminen ja -kulutus

Etätyöntekijöiden elämäntavan ekologisia piirteitä kesämökillä kartoitettiin kysymällä, ottavatko etätyöntekijät jotenkin huomioon, etteivät kuormita tai vahingoita luontoa. Lisäksi tiedusteltiin, eroaako heidän ympäristökäyttäytymisensä ja -kulutuksensa verrattuna varsinaisella asunnolla olemiseen. Oman elämäntavan vaikutuksia pyydettiin arvioimaan kysyen, koituuko etätyöstä kesämökillä positiivisia tai negatiivisia ympäristövaikutuksia esimerkiksi suhteessa liikkumiseen, energian kulutukseen ja hyödykkeiden hankkimiseen.

Mökkeilyn ympäristövaikutuksia pidettiin yleisesti pieninä ja niitä verrattiin usein maa-, metsä- ja kalatalouteen sekä paikkakunnalla pysyvästi asuvien jätevesipäästöihin, kuten edellä on todettu. Mökillä tapahtuvan etätyön ympäristövaikutuksista kysyttäessä monet näkivät sekä negatiivisia että positiivisia ympäristövaikutuksia, pari liitti työmuotoon jonkin negatiivisen tai positiivisen seikan, ja muutaman haastateltavan mielestä mökkietäytyöstä ei koitunut ainakaan autoilun lisäksi merkittäviä ympäristövaikutuksia.

Ympäristökäyttäytymisestä kysyttäessä useat haastateltavat puhuivat vesistön puhtaudesta huolehtimisesta, jätevesistä ja jätteiden käsittelystä. Muutamien haastateltavien mukaan vastuullisuus lähiympäristöstä sai erilaisen merkityksen maaseudulla.

Jos meil ois koton järvi, voi olla, et' en ehkä lähtis tähän [harmaiden vesien umpisäiliöintiin], koska silloin kattoo, et' kunta huolehtii näistä asioista. Ehkä tääl enempi huolehtii itse asioista, eikä odota et' kunta hoitaa tai kaupunki hoitaa. Omavastuullisuus korostuu täällä. (D)

Monet haastateltavat olivat kiinnostuneempia asuinympäristöstään maaseudulla kuin kaupungissa ja kaipasivat tietoa varsinkin mökkien jätehuollosta. Haastatteluja tehtäessä heitä huolestutti, joutuisivatko he rakentamaan uuden jätevesien käsittelyjärjestelmän. Useat tutkimushenkilöt pitivät jätteiden paikallista käsittelyä, esimerkiksi kompostoivaa puuseeta, ympäristöystävällisenä ratkaisuna. Erään haastatellun mielestä mökkien jätevesien kerääminen umpisäiliöön kauemmas kuljetettavaksi ei ollut ekologisesti kestäväää jäteautojen päästöjen ja keskitetyn jätteiden sijoituksen takia. Yksi tutkimushenkilöistä korosti teknologian merkitystä ympäristövaikutusten minimoinnissa, kun toisen mukaan teknologian vähäisyys ja jätteiden paikallinen käsittely oli ympäristöystävällistä.

Meiän maalla, kun siinä ei oikeen oo kauheesti teknologiaa, ku ei oo esimerkiks vesivessaa, eikä tällasta, että kaikki niin kun kokolailla maatuu. (E)

Tyypillistä haastateltaville oli, että he nimesivät yhden tai kaksi asiaa, yleensä vesistön suojelun tai jätteiden käsittelyn, ympäristökäyttäytymisestä kysyttäessä. Vaikka säännöksistä oli hieman epätietoisuutta, ympäristöviranomaisten viesti jätevesien käsittelyn tärkeydestä vaikutti menneen kohtalaisesti perille, sillä monet haastateltavat selittivät hyvin seikkaperäisesti, miten yhtä ainuttakaan pisaraa jätevettä ei mennyt suoraan vesistöön.

Kukaan haastateltavista ei olisi todennäköisesti hankkinut erikseen etätyön takia kakkosasuntoa, jollei sitä olisi ollut olemassa tai hankittu muuta tarkoitusta varten. Ekologisen jalanjäljen, konkreettisen luonnonvarojen ja energian kulutuksen, arvioiminen oli vaikeaa melko monien haastateltavien mielestä, koska mökkietäytyön ympäristövaikutukset kietoutuivat osittain mökkeilyn aiheuttamaan ympäristökuormaan.

Onhan se tietysti ihan selvä, jos tätä suures mittakaavas tehdään, niin kyllähän siitä koituu, mutta voihan olla, että jokainen ajattelee näin, että tää mun etätyö on kuitenkin niin vaatimatonta, enkä mä pelkän työn takii tänne tuu koskaan. Päinvastoin mä tuun tänne ja sitten suunnittelen, miten täällä ollessani teen sen työn. Mä tulisin joka tapaukses tänne, niin silloin ne ympäristöhaittatekijät on niitä, mitä autolla kulkemiseen tai mökin sähköistämiseen liittyy, et' se ei oo etätyön aiheuttamaa. (D)

Toisaalta monet tutkimushenkilöt viettivät etätyön myötä enemmän aikaa kakkosasunnolla, ja useimmat haastateltujen kakkosasunnot olivat hyvin varusteltuja talviasuttavia taloja. Tällöin infrastruktuuri vastasi omakotitalostandardia, ja jätehuolto oli hoidettu.

Ympäristökäyttäytyminen ja -kulutus olivat varsinaisessa asunnossa ja kakkosasunnolla haastateltavien mukaan suunnilleen samanlaisia.

Siististihän myö eletään ja roskat viijään aina tuonne, et' en mä usko, että tässä tulee sen kummasempaa kuormitusta. Täähän on meillä siinä mielessä asumista, et' kaikkihan tässä otetaan huomioon. (J)

Tuplahankintoja etätyöstä kesämökillä koitui haastateltavien mukaan vähän. Kakkosasuntojen varustetaso oli hyvä, jolloin etätyön myötä lisääntyntä oleskelua varten ei tarvinnut välttämättä tehdä kovin suuria hankintoja. Kuitenkin monet haastateltavat muuttivat kesämökkiä kodinomaiseksi (ks. s. 36). Kahden asunnon varustelusta ei selviä kuluitta.

Nykyajan standarditason ihmisten kotien varustus on niin kova, jos kaksinkertaiset varustukset hommaa kaikkiin niin, että ei tyydy tähän roskalaatikkosysteemiin niin kun me. (L₂)

Monet toivat maaseudun elävänä säilyttämisen esille ympäristövaikutuksista kysyttäessä. Parin haastateltavan mielestä kakkosasuminen voi olla ekologisesti kestävä ja kulttuurista säilyttävää toimintaa, kun olemassa olevia rakennuksia kunnostetaan käyttöön. Ympäristörasitus on pienempi, kun tyhjilleen jäänyt maaseutuasunto otetaan käyttöön. Kesämökkiasuminen ylläpitää perinnemaisemaa.

On varmaan kadonnu siitä pihapiirist semmosii lintuja, eläimiä ja ehkä jotain kasvejaki, jotka on sillon ollu siinä, kun siinä ei ketään käyny. Mut' toisaalta kun se on piha-piiri maalauskylässä, niin onhan se helkkarin paljon siistimpi, ku siel joku asuu ja nyt sitä peltoa ja pihaa ajetaan. Halutaanko ketokukkaa vai halutaanko villiä ryteikköä, se on niin suhteellista. Mun mielestä maalaismaisema on sellast maisemaa, jota pitää pitää kunnossa, et' se on aika ankeeta, jos se muuttuu pajupusikoksi. (E)

Ympäristövaikutuksia koettiin tulevan loma-asunnolle siirtymisestä. Matkat tehtiin yleensä omalla autolla ja veneellä. Vain yksi haastateltavista ei omistanut autoa. Omia kulkuvälineitä käytettiin liikkumisen vapauden takia, koska yhteydet olivat syrjäseuduilla huonot tai niitä ei ollut ollenkaan. Osa ei pitänyt autoilun ympäristövaikutuksia kovin merkittävänä, ja vain kaksi haastateltavaa pyrki systemaattisesti vähentämään autoilua tehden kauppareissuja toisinaan polkupyörällä ja ollen kakkosasunnolla koko kesäkauden. Autoilu on osa sosiaalista tasavertaisuutta ja modernin maailman tunnus (Lankinen & Sairinen 2000, s. 44). Autoilua kyseenalaistettiin vähän ja siitä aiheutuvia päästöjä pidettiin välttämättömänä pahana.

En mä nyt oikeen nää [ympäristövaikutuksia] suuntaan enkä toiseen. Tietenkin se, että tulee ajettua 500 kilometriä ja pakokaasua päästettyä ilmaan, mut' enpä juuri nää muuta. (F)

Toisaalta mökille osa-aikaisesti muuttavien kokonaisliikkuminen saattaa vähentyä.

Jos mul' ois mökki automatkan päässä Helsingistä, niin sit' mä varmaan huristelisin sinne joka viikkoloppu. Niin kyllähän sitä pakokaasupäästöjä tulee helkkarin paljo enemmän kuin, jos mä meen kerran keväällä Kuusamoon ja tuun syksyllä pois sieltä.

Tietenkin siinä tulee se, kun huristelee kirkolle ostaa ruokia. Kyl' mun järki sanois, et' jos on pidemmän aikaa yhdessä paikassa, niin silloin saastuttaa vähemmän. (E)

Haastateltavien liikkumismäärä ja -tapa ykkös- ja kakkosasunnon sekä työpaikan välillä vaihteli huomattavasti.⁵ Vaikka kiinnostus lähteä ajamaan useita tunteja kestävä matkaa työpaikalle ja takaisin kesken etätyöpäivän oli alhainen, pendelöintiä tapahtui satunnaisesti puutteellisten tietoliikenneyhteyksien ja läsnäoloa vaativien töiden takia. Autoilua ja pitkiä etäisyyksiä problematisoitiin vähän ympäristö- tai terveystieteiden näkökulmasta, ja vain yksi haastateltava valitti vaarallisista teistä, ja toinen harmitteli ikääntymistä, jonka myötä autoilu kävi raskaaksi. Yleisesti kilometrit kuitenkin taittuivat, kun oli mitä odottaa.

Tutkimushenkilöiden arjessa vaatimukset ympäristönsuojeluun ja tietoisuus omista vaikutusmahdollisuuksista ilmenivät hyvin eritasoisina asioina. Muutamit haastateltavat tiedostivat, että maalla olisi mahdollista elää ympäristömyötäisemmin kuin kaupungissa.

Pelkästään se, että kaupunkien houkutukset olivat kaukana, vähensi haastateltujen mukaan kulutusta. Kynnys lähteä markettiin tai ostoskeskukseen oli kesämökillä korkea, ja kuluttaminen ei kiinnostanut samalla tavoin kuin kaupungissa oltaessa. Monet haastatellut käyttivät hyväkseen luonnonantimia: marjoja, sieniä ja kalaa. Yksi pariskunnista satsasi huomattavasti aikaa kotitarveviljelyyn ja marjastukseen, jolloin kauppalasku lyheni. Useiden haastateltavien mukaan turha puleeraaminen, vaatteiden ostelu ja meikkaaminen vähentyi, kun etätyöntekijänä oli omissa oloissaan, eikä sosiaalista painetta tietäntyyppiseen ulkonäköön ollut. Ympäristön vaihdoksen myötä yhteisössä koetut ulkoista olemusta koskevat vaatimukset menettivät merkityksensä.

Kai sitä vähitellen vieraantuu normaalista yhteiskunnallisesta käyttäytymisestä, (...) kun paljon maalla asuu, niin ei enää kiinnitä huomioita siihen, eikä viitsi lähteä ostaa jotain hyväksyttävää työasua niin usein. (I)

Kulutus on osa persoonan luomista, mutta kulutuksella on yhä rajansa. Esimerkiksi ikä, luokka-asema, sukupuoli ja asuinpaikka määrittävät taloudellisia resursseja, mikä vaikuttaa kulutusmahdollisuuksiin ja kulutuksen vapauteen (Toivonen & Räsänen 2004, s. 242). Kulutuskäyttäytymiseen vaikuttaa iän lisäksi sukupolvi ja aikakauden käyttäytyminen (vrt. mt., s. 246). Samana aikakautena eläneillä ihmisillä on yhteneväisiä kulutustottumuksia, ja aineiston yksipuolisen ikäjakauman takia kulutuksen talonpoikaisarvot saattoivat korostua.

⁵ Haastattelujen pohjalta muodostin pelkistetyn esimerkin mökkiliikenteen vuosittaisista hiilidioksidipäästöistä. Henkilö A käy kesämökillään etätöissä ja lomailemassa noin kolme kertaa kuukaudessa ympäri vuoden. Edestakainen mökkimatka on 300 km, jolloin ajokilometrejä henkilöautolla kertyy vuodessa noin 10 800. Henkilöautojen keskimääräisillä päästöarvoilla laskettuna hänen mökkimatkoistansa kertyy vuodessa 1,8 t hiilidioksidia. Henkilö B muuttaa kakkosasunnolleen kesäksi. Hän kulkee 800 km matkan mökille linja-autolla noin kolme kertaa vuodessa, jolloin matkustettuja kilometrejä julkisessa liikenteessä kertyy 4 800. Linja-auton pitkän matkan maantieajoarvoja käyttäen henkilön B matkat etätyöhön mökille tuottavat hiilidioksidia 0,24 t. Päästötiedot perustuvat VTT:n Rakennus- ja yhdyskuntatekniikan MOBILE²-projektin tuloksiin (<http://lipasto.vtt.fi/yksikkopaastot>).

Vaikka monet esimerkiksi hyödynsivät luonnon sekä puutarhan antimia, ero maaseutu- ja kaupunkielämän ekologisuudessa oli monien haastateltavien mukaan pieni.

Mä veikkaisin, et' pikkusen ekologisemmin asuu maalla sen takia, et' siel' tehään niin paljo ite käsillä alusta loppuun kaikkee ja ehkä se ruokakin on sellast sen tekee enemmän alusta loppuun ite, ettei syö niin paljo jotain eineksii ja sellasia. Mut' en mitään merkittävää eroo kyllä nää siinä. (E)

Haastateltavat kertoivat jonkin verran asuntonsa ympäristöystävällisistä ratkaisuista, muttei kakkosasumisen julkisivua kuitenkaan kuorrutettu ekotekoja ja -tapoja pursuavaksi. Perinteisen puuseen lisäksi mainittiin esimerkiksi hakkuujätteen tai puun kerääminen metsästä ja merestä sekä kesämökin kalustaminen kierrätetyillä huonekaluilla.

Monien haastateltavien hyvä toimeentulo edisti kulutuksen vapautta, josta kakkosasuminenkin oli osoitus. Toisaalta kakkosasunnolla työskentelemiseen ja kesämökkielämään voidaan yhdistää kulutuksen osittain tahaton väheneminen. Kulutuskäyttäytymisessä ilmeni vapaaehtoista yksinkertaisuutta (voluntary simplicity) (Etzioni 1998), kun ruokatalous mukautettiin osittain omavaraiseksi ja ulkonäköön ei kiinnitetty erityistä huomiota. Samoin palveluja käytettiin vähän kaupassa asiointia lukuun ottamatta. Massan (2006, s. 105) mukaan vaatimatonta elämäntapaa harjoittavat kotitaloudet luopuvat osittain modernin yhteiskunnan apuvälineistä eläen vähemmän ympäristöä ja terveyttä kuormittavasti. Kuten Massa toteaa, säästäväisyys ja omavaraisuus ovat osa muidenkin kuin elämäntapavihreiden vapaaehtoisia tai matalan toimeentulon aiheuttamia kulutustottumuksia.

Vain harvat haastateltavat pohtivat kahden talouden energia- ja ylläpitokustannuksia, mikä ilmentäne moniasumisen yleistymistä osaksi suomalaista kulutuskulttuuria. Kesämökin ylläpitäminen ja sinne kulkeminen olivat pysyvästi elämäntapaan liittyviä arkipäiväisiä asioita, eikä niitä yleensä kyseenalaistettu ympäristönäkökulmasta.

Mökkietätyön ekologiset sudenkuopat

Muutamit haastatelluista arvioivat, että laajamittaisella etätyöllä kakkosasunnolla on lähinnä negatiivisia ympäristövaikutuksia kasvavan liikenteen, teiden rakentamisen ja kesämökkikannan suurenemisen sekä lisääntyneen varustelun, energiankulutuksen ja jätemäärän takia. Kaupunkimaisen ja maaseutumaisen elämäntavan vuorottelun voi muokata ympäristön kannalta ympäristömyötäiseksi tai tuhlaavaksi.

Se vaatii tiettyntyyppistä ihmistä niin kun me, et' me kerätään hirveesti marjoja ja sienii, viljellään puutarhas' puolet ruuastamme. Että sellaselle tällanen sopii. Mut' toisaalta varmaan ympäristötase on negatiivinen, jos haluaa sen saman elämäntyylin kummassakin päässä. (L₂)

Etätyö kesämökillä soveltuukin ympäristömyötäisesti ajattelevan mielestä parhaiten luontoa harrastaville, sillä erilaisten palveluiden sekä kulttuurin perässä juokseminen ja uuden työyhteisön hakeminen saattavat aiheuttaa suuria kuluja.

Etätyöläinen, joka ei ois niin kiinnostunut luonnosta ja ois kiinnostuneempi kulttuurista, niin se voisi kyllä aiheuttaa aika paljon lisäkuormaa sillä vaan et' se liikkuu. (...) Se voi hyvin mennä siihen, että jos ei ole niin maaseudulla ja kotona viihtyvä tyyppi kuin me ollaan, niin rupee ryntäilemään eripuolilla. (L₁)

Ympäristötiedon ja huolestuneisuuden suhde ei ole yksiselitteinen, sillä tieto ympäristöongelmista vaikuttaa ympäristöhuolestuneisuuteen sitä vähentäen tai lisäten (Tulokas & Laaksonen 2002, s. 29). Tilastokeskuksen mukaan suomalaisten huolestuneisuus oman paikkakunnan ympäristöongelmista kasvaa suhteessa väestötiheyteen sekä teollisuuslaitosten määrään, ja vähiten huolestuneet kansalaiset asuvat harvaan asutuilla alueilla, joilla ei ole teollisuutta (mt., s. 24). Kakkosasunnolla suhde ympäristöön on tiivis, ja sen alueen asioista ollaan kiinnostuneita. Kaupungissa harvat omistivat maata, ja siellä harrastukset liittyivät ilmeisesti maalla olemista enemmän kulttuuriin kuin luontoon. Kakkosasuminen on saattanut lievennyttää ympäristöhuolta, koska kakkosasunnolla ympäristöntila on hyvä ja toisaalta kakkosasunnon taaja käyttö on voinut kannustaa oman alueen suojeluun. Koska etätyöntekijät elävät osittain kaupungissa ja joutuvat kohtaamaan ympäristöongelmia, kakkosasunnon ympäristön puhtaus ei sinänsä lakaisse pois ympäristöhuolta. Ympäristömyötäisen toiminnan motiivit liittyivät etenkin oman lähiympäristön suojeluun, ja vastuullisuus kesämökillä korostui ainakin kaupunkielämään verrattuna. Asuinalueen laadun vaihtelu lienee syventänyt näkemyksiä ympäristöongelmista.

Ympäristönsuojelun kompastuskivi on ympäristötietoisuuden kehittyminen, sillä oma toiminta koetaan hyödyttömäksi, kun pelätään muiden olevan vapaamatkustajia (Lankinen & Sairinen 2000, s. 44). Ympäristökäyttäytymisestä kysyttäessä erään haastateltavan mukaan omien tekojen vaikutukset olivat epäselviä, jolloin arkielämän ympäristöpolitiikkaa oli vaikea harjoittaa.

Nää on tämmösiä keskustelunaiheita, joista ei oo olemas' tarkkaa tietoo, että mikä kuormittaa, mikä ei. Sillon kun minä olin nuori piti pestä astiat mäntysuovalla vedessä tai järvessä. Nykyäänhän se on kuolemansynti. (...) Toi sun kysymykses on äärimmäisen vaikea ehkä just sen takia, kun mä oon yrittäny seurata, mitä siinä tapahtuu. Ei enää oookkaan helppoja vastauksia. (G)

Kun kaupunkilainen harmistuu teollisuuden, liikenteen ja asumistiheyden aiheuttamista ympäristöongelmista, mökkiläinen näkee vaikutusmahdollisuutensa pieninä verratessaan päästöjään maatalouteen, kalatalouteen tai vakituisesti maaseudulla asuviin. Suurimpana esteenä ympäristömyötäiselle toiminnalle vaikutti olevan käsitys henkilökohtaisen ympäristöpolitiikan mitättömyydestä käytännössä ja omien ympäristövaikutusten arvioinnin vaikeus. Massan ja Haverisen (2001, s. 22) mukaan pieni yksilöiden ja perheiden ympäristöpolitiikka niveltyy kotitalouksien toiminnassa ja arjen rutiineissa suureen ympäristöpolitiikkaan. Tätä kautta yksilöiden arkisilla valinnoilla on kansallinen ja globaali ulottuvuus. Tiina Silvastin (2001, s. 299) mukaan maanviljelijät tulkitsevat teollisia piirteitä saanutta tuotantoon perinteisen talonpoikaisen tuotannon lähtökohdista ja heidän on vaikea nähdä toiminnan negatiivisia ympäristövaikutuksia. Samoin kesämökkiasumiseen ja mökkietätyöhön

saatetaan liittää ajatus myötäsyttyisistä ekologisesta kestävydestä ja pienimuotoisuudesta, vaikka äärimmillään se on kahden tai jopa useamman talouden ympärivuotista ylläpitämistä. Kesämökkielämä voi olla kotiarkeen verrattuna asumisen tasosta ruokailuun ylellistä hemmottelua ja luksusta. Yksi haastateltavista sanoi esimerkiksi laittavansa kesämökillä paljon parempaa ruokaa kuin kotona.

Aiemmin on todettu, että kakkosasuntojen varustetaso paranee jatkuvasti. Juuri kakkosasumisen vakiintuneisuus lisää paineita sähköistää kesämökkiä. Mökkietäytyöntekijät murtaavat mökkietäytyön ekologiset kulissit, sillä vaativan työn ohessa harvat jaksavat elää metsästä ja pellostasta edes puheissaan. Välillä on ajettava veneellä tai autolla kaupalle, sillä vaikkapa 40 kilometrin edestakainen pyöräilymatka vie aikaa ja on liian raskas töiden ohessa. Yksityisautoilu oli kuin kansalaisoikeus, jota harvat haastateltavista kyseenalaistivat ympäristönäkökulmasta. Satojen kilometrien pistäytymiset mökiltä työpaikalle ovat osalle etätyöntekijöistä arkipäivää. Vain harvat yksilön ympäristövastuuseen myönteisesti suhtautuvista kakkosasunnolla asuvista sopeutuvat erityisen vihreään ympäristöelämäntapaan.

6.2 Toimintaa, työtä ja rauhaa luonnossa – Etätyöntekijän luontosuhde

Luonnon rauha ja yhteys luontoon ovat itsestään selviä kesämökki- ja kakkosasumisen motiiveja, joihin liittyy kulttuurisia, nostalgisia ja myyttisiä piirteitä (Venäläinen 1989; Hirvonen 1992). Edes yhtä luonnonläheinen kaupunkiasunnon ympäristö ei tyydytä kakkosasujaa mökkiympäristön vertaisesti, koska mökillä hän kaipaa luonnon toiminnallisia elementtejä, harmoniaa, symbolisia merkityksiä, tuttuutta ja antikaupallista ajankäyttöä (Pitkänen & Vepsäläinen 2005, s. 173; Venäläinen 1989, s. 126).

Etätyön tekeminen on mahdollista monessa ajassa ja paikassa niin fyysisissä tiloissa kuin tietoverkoissakin. Lähes kaikki etätyöntekijät ovat tietotyöläisiä, joten etätyö liittyy olennaisesti rauhallisen ja innovatiivisen työympäristön valintaan. Työ sinänsä oli monien haastateltavien mielestä samanlaista maalla ja kaupungissa, jolloin tärkeäksi osoittautui mahdollisuus mielekkääseen toimintaan samassa paikassa töiden jälkeen tai tauoilla ja työnteko itselle soveltuvassa paikassa. Tässä luvussa aineistoa lähestytään etätyöympäristön näkökulmasta tuoden esille, minkälaisia aktiivisia ja passiivisia luontoelämyksiä haastateltavat liittävät työskentelyyn sekä asumiseen kesämökillä ja miten kakkosasunnon ympäristö verrattuna toimistoympäristöön aktivoi, viritti ja rentoutti etätyöntekijöitä.

Emäntä, viljelijä, kalastaja, viherpiipertäjä ja eko

Yllä oleva osin haastateltavien kuvauksen pohjalta ja osin heidän itselleen antamien nimitysten perusteella laadittu rimpsu esittelee, minkälaisista toiminnallisista asemista ympäristöä voidaan lähestyä kakkosasunnolla. Luettelon tarkoituksena on tuoda esille luontosuhteiden kirjo ja toiminnallinen elementti.

Arkiympäristöä ei voi etäännyttää vain katseen kohteeksi. Arjessa luonnon merkitykset rakentuvat ihanteiden lisäksi suhteessa elämäkokemuksiin ja jokapäiväisen elämän materiaaliin käytäntöihin, sosiaalisiin suhteisiin ja arvoihin (Vilkuna 1997, s. 164). Kakkosasunnon historia ja haastateltavan ammatti sekä tausta epäilemättä vaikuttivat siihen, miten ja milloin luonnosta nautittiin, miten ympäristöä hoidettiin ja mitkä olivat tärkeimmät luontoharrastukset.

Kakkosasunnon ympäristö oli paikka, joka tarjosi vaihtelua tutkimushenkilöille niin työpäivän keskellä kuin töiden jälkeen. Etätyö kakkosasunnolla liittyi eniten kevät-, kesä- ja syyskauteen, jolloin luonnossa liikkumisesta nautittiin eniten.

Tää on kyl' ihanneratkasu, että sen mukavimman ajan siis ilmastollisesti helpoimman ajan asuu täällä ja sitte ku tulee pimeetä ja kylmää. (L₁)

Talvi tulee ja yks lanattu tie. Kävelet tonne suuntaan tai tonne suuntaan, niin siinä sitä ollaan. (L₂)

Niin että sillon asuu taas lähempänä kulttuuririentoja tai mitä muuta hyvänsä tuolla [kaupungissa]. (L₁)

Useimmilla haastateltavilla oli maanläheisiä harrastuksia, kuten sienestys, marjastus, kalastus ja metsästys. Monet haastateltavat harjoittivat ainakin jonkinasteista omavaraistaloutta, ja heillä oli kotitarveviljelyä kesämökillä. Muutamat kokivat olleensa aina ”viherpiipertäjiä” tai aktiivisia luonnossa liikkujia.

Mun harrastukseni on aina liittynyt luontoon. Ne on ollu luonnossa liikkuminen, luonnonantimien hyväksikäyttö, joihin on kuulunut myös kalastus ja nyt kuuluu kulta [kullanhuuhdonta]. Oon siis todella joka ikinen vuosi ottanut maasta irti sen, minkä sieltä saa niin metsästä kuin pellostakin (...) eli ne on semmosii arvoja, mitkä mulla on aina ollu, eikä ne tuu muuttumaan. (I)

Toisaalta ympäristö sosiaalisti luonnontarkkailuun ja luonnonläheisiin harrastuksiin.

Hurahtaa sellasiin juttuihin niin kun marjassa käynti. Kun lapsena pakotettiin ja mä olin siel', että mä en enää ikipäivänä lähe johonki hillaan, niin enköhän mä nyt siel' kökkiny hillassakii. (E)

Kakkosasumiseen, kuten omakotitaloasumiseen yleensä, liittyy arkisia ylläpitotehtäviä. Etenkin vaatimattomasti varustelluissa mökeissä muutamit etätyöntekijät kertoivat touhuvansa kuin itsestään, mikä lisäsi hyvinvointia.

Löytää ittestään semmosen vanhanaikasen emännän, kun eri tavalla pitää tehdä ruumiillista työtä, hakata polttopuita ja kantaa vettä, niin siel' on hyvä oloki, kun sä tuut automaattisesti koko ajan touhunneeksi jotain, että on pieni hiki pinnassa. Kun se päivä kännistyy, nii ilta on hirveen nopeesti tullu. (E)

Muutammat haastateltavat kokivat aikapulaa, kun kaikkia kiinnostavia asioita ei ehtinyt kukaan tehdä kakkosasunnolla, jolloin kesämökin ja sen ympäristön keskeneräisyyteen oli totuttava. Pari haastateltavaa kuvaili mökkielämää fyysisesti ”raa’aksi puurtamiseksi”, mutta toiminnan ollessa omaehtoista ja täysin erilaista kuin ansiotyö, se koettiin rentouttavaksi vastapainoksi. Eräs etätyöntekijä kuvasi mökkiympäristön toiminnallisuutta seuraavasti.

Kun sä lopetat, panet tuolla koneen kiinni, niin sul’ on ihan eri maailma ja sä voit tehdä ihan melkein mitä vaan tässä. (J)

Kukaan kakkosasunnolla työskentelevistä ei hakenut harrastuksia lähiympäristön ulkopuolelta. Ainoastaan yksi vakituisesti huvilallaan asuva kertoi käyttävänsä kunnan liikuntapalveluita. Haastateltavat puhuivat vähän paikkakuntansa nähtävyyksistä tai harrastusmahdollisuuksista. He olivat tyypillisiä kakkos- ja kesämökkiasukkaita, joiden toimintojen alustana oli asunnon lähiympäristö. Kuten Seija Tuulentie (2005) esitelmöi, vapaa-ajan asunnon lähiympäristö ei ole aina tärkeä, sillä esimerkiksi Lapin matkailukeskitymissä aktiviteettejä, palveluita sekä luontoelämyksiä haetaan välittömän ympäristön ulkopuolelta vaikkapa liikunta- ja ulkoilukeskuksista. Tällaisesta vapaa-ajan asumisesta Tuulentie käytti kolmosasumisen käsitettä.

Monet haastateltavat kuvasivat lähiympäristöään mielenkiintoiseksi ja virikkeelliseksi, kun kahden haastateltavan mukaan kaupungissa vastaavasti ei ollut mitään tekemistä. Taukojen täyttäminen kesämökkiaskeilla, puutarhahoidolla tai lumitöillä oli järkevää yleishyödyllistä toimintaa. Ihmiset kokevat jonkin konkreettisen asian tekemisen merkityksellisenä (vrt. Kaplan & Kaplan 1989, s. 194), mikä on tietotyölle vastapaino. Toiminnalliset elämykset luonnonympäristössä auttoivat ansiotyön pulmakohdissa, kun asiaan tuli etäisyyttä. Parin haastateltavan mukaan kaupunkiympäristössä rentoutuminen ja työstä irtautuminen kesken työpäivän ei ollut luontevaa tai edes mahdollista.

Se keskittyminen sit’, jos lähtee luontoon, niin siinä voi mietiskellä niitä asioita sienii poimies, halkoja hakates tai mitä nyt tekeekin hiihtää siellä. Se nyt on vähän työpäivällä hulluu, jos painuu ovesta ulos ja kävelee kaupungilla, niin se ei oo tavallaan semmonen, miten mä sanosin, että ei se ainakaan mulle sovi. En mä pysty siinä työpöydän ääres muuteskaan. Semmonen levoton luonne. (G)

Ympäristön virikkeellisyys antoi ”ihan toisenlaiset pelimerkit”, kuten eräs haastateltava kuvasi, luovan ajatustyön tekemiselle ja työstä irtaantumiselle. Monilla haastateltavilla työt seurasivat ajatuksissa mukana koko ajan, ja mökkiaskareet stimuloivat prosessimaista työtä. Tosin parin henkilön mielestä työn ja vapaa-ajan sekoittuminen oli ongelmallista, kun edes kesämökillä ei ollut selvää vapaa-aikaa.

Kyllä se tyypillinen työpäivä tääl’ on, että tekee vähän aikaa töitä, sit’ tekee jotakin muuta tähän mökkiin liittyen ja sit’ tekee töitä, soittaa muutaman puhelun ja tännehän soitetaan tietysti ja aina kun mä oon ulkon, mul’ on puhelin mukana siis arkipäivisin ja et’kyllähän tää tietyl tavalla sit’ myöskin sitoo. (D)

Useimmat tutkimushenkilöt kuitenkin kuvailivat työn, harrastusten ja mökkitöiden lomittuvan, nivoutuvan tai tasapainottuvan mukavasti. Kolmen haastateltavan mainitsema tehotomampi työskentely liittyi etenkin ajankäyttöön ja työtä kiinnostavampiin virikkeisiin. Haastateltavat antoivat ohjeita, miten etätyö kakkosasunnolla sujuu parhaiten ja mitkä ovat sen suurimmat kompastuskivet. Mökkietätyöhön liittyi opetteluvaihe, jolloin työ sopeutettiin usein runsaasti funktionaalisia ja symbolisia merkityksiä sisältävään kesämökkiympäristöön.

Kaikki haastateltavat käyttivät hyväkseen lähiympäristönsä toiminnallisia mahdollisuuksia kävelystä melontaan ja viljelystä marjastukseen. Niiden lisäksi haastateltavat nauttivat lintu- ja kasvilajien tunnistamisesta. Tietoon liittyviä elämyksiä ja harrasteita tuotiin toiminnallisia ja esteettisiä elämyksiä vähemmän esille. Suomalaiset tietotyöläiset harrastavat muita palkkatyöntekijäryhmiä harvemmin käsitöitä, askartelua ja nikkarointia sekä metsästystä, kalastusta, marjastusta ja sienestystä (Blom 2001a, s. 198). Mökkietätyöntekijät ovat erikoinen tietotyöntekijäryhmä, sillä luontoharrastukset ja mökin ylläpito ovat heille tärkeitä harrastuksia.

Parin haastateltavan puheesta tuli esille ympäristöarvoihin sitoutunut käyttäytyminen. He tavoittelevat valtavirralla epätyypillistä vähemmän kaupallista ja urasuuntautunutta ympäristöelämäntapaa maaseudulla. Elämäntavalle oli leimaavaa omaehtoisesti eläminen yhteiskunnan vallitsevista rutiineista luopuen ja palkkatulosta tinkiminen laadullisesti paremman elintason saavuttamiseksi määrällisen ansion sijaan. Aikaa budjetoitiin runsaasti oma-araistaloudelle ja luonnonantimien keräilylle, jotka eivät olleet vain toissijaisia harrastuksia. Tällaisessa vaihtoehtoisessa ympäristömyötäisessä elämäntavassa työ ei ollut pelkästään palkkatyötä, vaan niin palkkatyötä kuin muita askareita, esimerkiksi viljelyä ja marjastusta (vrt. Saaristo 1994, s. 39).

Mökkiaskeleet olivat olemassa lähiympäristössä automaattisesti, eikä vapaa-aikaa tarvinnut erikseen budjetoida ja suunnitella harrastuksille. Kukaan haastateltavista ei valittanut luonnonoloista, ja vain yksi harmitteli kakkosasunnon ylläpitämisen raskautta, mikä ilmentää kakkosasumisen olevan tärkeä toiminnallinen osa etätyöntekijöiden elämäntapaa. Vaikka kakkosasumisen taso oli suurimmalla osalla tutkimushenkilöistä hyvä, liittyi kakkosasumiseen runsaasti ulkona tehtäviä toimintoja, jotka olivat luontokeskeisiä verrattuna muuhun arkielämään. Haastateltavat nauttivat siitä, että kakkosasunnolla ympäristöä voi muovata omanlaisekseen.

En tiidä ootko nähny, mut' mä rakastan kauneutta ja mä oon jonkunnäkönen esteetikko, niin mä ainakin pidän huolen, että tää ympäristö on siisti ja kaunis. (D)

Mökkeilijät ovat erityinen ryhmä luonnonhoitajia muiden yksityisten maanomistajien esimerkiksi paikallisten ja maanviljelijöiden rinnalla. Kesämökkkitontit muodostavat hajanaisen maa-, metsä- ja vesistöalueiden reservaatin, jota kukin mökkiläinen hoitaa omasta ympäristönäkökulmastaan tai alueen perinteiden mukaisesti.

Maisemakonttori

Vaikka haasteltujen puheesta välittyi kuva päivästä, joka täyttyi aamusta iltaan ansiotyöstä ja muusta aktiivisesta toiminnasta, liittyi etätyöntekijöiden mökkielämään joutenoloa.

Välillä on ihan mukava istua ja katella, koska ei tähän maisemaan oo vielä hirveesti kyllästynyt, vaikka tää on ollu toistakymmentä vuotta. Kun tää kuitenkin on sillä tavalla rauhallinen paikka, niin siinä on oma viehätöksensä. (J)

Esteettisistä elämyksistä haastateltavat mainitsivat yleisesti kauniin maiseman, luonnon tai maaseudun sekä vuodenaikojen niissä aiheuttamat muutokset. Lisäksi mainittiin erityisesti vesistöön liittyviä asioita, sääolosuhteiden seuraaminen, luonnonnähtävyydet, luonnon äänet sekä eläin- ja lintulajit. Melko monilla kontrasti kaupunki- ja maaseutuasunnon ympäristön välillä oli merkittävä, jolloin ikkunoista ja pihapiiristä avautuvaa vihermaisemaa arvostettiin. Eräs haastatelluista toi ilmi maiseman sopivuuden itselle, kun häneltä kysyttiin, vaikuttaako ympäristö työntekoon.

Äärettömän positiivinen, kun tää ei oo ollenkaan hulppee, eikä hieno, niin tää ei niinkun liikaa... Tää on just sellanen karu, hyvän karu ja tää sopii mulle. Jos täällä ois jotkut uljaat tammimetsät ja kaikki ihmeelliset pinjakäytävät, niin siin vois olla jotain ihan toisenlaista, mut' tämmönen karu, selkee maisema sopii ihan hyvin. (...) se sykähdyttää, lämmittää ja koskettaa toi maisema. (K)

Mökkietätyöntekijät eivät yleensä työskennelleet ulkona, vaan useimmille vakituinen työpiste sisätiloissa oli tärkeä. Muutamat haastateltavat kertoivat seuraavansa luonnontapahtumia ja katselevansa maisemaa työpöytänsä ääressä, jolloin maalaismaisema ja toimistoympäristöstä poikkeava työhuone loivat virettä työskentelyyn.

Kun istuu luokahuoneessa ja joinakin kesinä kattelee, kun ruskosuohaukat pesii tuolla, niin onhan se jotenkin ihan toista kuin et' istuis toimistossa jossain Helsingissä. (L₁)

Haastateltavat toivat esille muutamia kertoja, jolloin olivat siirtyneet ulos luonnon keskelle työskentelemään.

Kyllä mä tos ulkon viime kesänäkö mä valmistelin yhtä koulusta ja se oli viel englantinkielellä, joka ei oo mulle kauheen helppo, niin mä olin täällä tekemäs powerpointit ja tavallaan treenasin ja kävin vähän mentaalisesti läpi sitä, ni silloin istuin just tos ulkoterassilla ja se on jäänyt jotenki mieleen, kun noi linnut laulo. Ikään kuin hömöti-aisille pidin sen koulutuksen ja sitte olin valmis astumaan johtajien eteen. (D)

Ympäristöpsykologian tutkimusten mukaan ikkunanäkymä puistoon tai vain tietoisuus luonnon läheisyydestä nostavat asumistyytyväisyyttä (Kaplan & Kaplan 1989). Jotkut haastateltavat kuvailivatkin luontoelämyksiään kakkosasunnollaan pieninä asioina.

Sellasi ihania pieniä juttuja, että siinä portaalla juo kahvii ja kattelee pihalla lintuja ja no onhan Kuusamossa aika uskomaton luonto, et' siellä on valtavan paljo just näitä lintuja ja kaiken maailman ihmekukkaa ja nähtävyyttä ja voi käydä uimassa ja katis-kassa ja tämmöstä mikä nyt maalla on ihanaa. (E)

Vastaavasti yksi tutkimushenkilöistä pohti tuulivoiman epäesteettisyyttä, kun kunta oli myymässä hänen asuntonsa lähiympäristöstä maa-alueen tuulivoimayhtiölle.

Mä oon sitä mieltä, että ne vois sijoittaa lisää sinne samaan paikkaan, ettei niit' tulis moneen paikkaan. Kun se sähkö menis kuitenkin muualle, että siitä ei ois yhtään hyötyä eikä. (H)

Näistä esteettisistä syistä vai? (VK)

No esteettisistä syistä nimenomaan. Joo kyllähän ne näkyy. (H)

Samoin tiheä kesämökkirakentaminen, tuulivoimalan rakentaminen ja metsähakkuun jäljet mainittiin ympäristön esteettisyyttä heikentävinä asioina. Lähiympäristön koskemattomuus ja maiseman pysyvyys olivat monille tärkeitä. Esteettisiin elämykset olivat luonnon pieniä ihmeitä, joita haastateltavat eivät ehkä huomanneet tai johon he eivät ehtineet kiinnittää huomiota kaupungissa yhtä paljon. Luontomaisema oli työn taustatekijä, joka viritty kakko-sasunnolla työhön.

Keskittymisrauhaa ja mielenrauhaa

Kakkosasunnolla elämänlaatu syntyy luonnosta, rauhallisuudesta ja hiljaisuudesta, kuten eräs haastateltava toteaa.

Elämäntapa on rauhallinen ja hiljainen, eikä stressaava autopörinä. Se on puol seittemän herätys ja rauhallisesti eteenpäin ilman sen kummallisempaa stressiä. (C)

Ympäristön rauhallisuus koettiin tärkeänä työhön keskittymisen ja voimavarojen uudistumisen kannalta. Useimmat haastateltavat kuvasivat työtään kiireiseksi ja hektiseksi, jolloin etätyöpäivä tai -viikko maaseudulla oli tarpeellinen jonkin työtehtävän suorittamisen tai yleisen työssä jaksamisen takia. Useat haastateltavat pitivät kakkosasuntoa erityisenä paikana keskittymisen kannalta. Etäämpänä arjen rutiineista työ oli tuloksellista, ja yksinäisyys lisäsi luovuutta.

Työrauha on tietysti se, että mä oon siellä viikolla yksin, mä saan ihan rauhassa miettii, tuumia ja pohtia ja se antaa tämmösen, näkee pitkälle ja saa olla omassa rauhassa luonnossa, niin ajatus on kirkas niin sanotusti. (A)

Yhden haastateltavan mukaan kesämökki oli ajatuksissa kuin takaportti kiireisen työn keskellä, sillä keskittymisrauhaa vaativat suuret työkokonaisuudet oli mahdollista saattaa tehokkaasti valmiiksi siellä, kun kalenterista sai raivattua etätyöpäiviä. Eräälle etätyöntekijälle mökkietätyö oli keino jaksaa työssä. Työkiireet itsessään eivät kadonneet kakkosasunnolla, mutta etätyöntekijä välttyi työpaikan hektiseltä ilmapiiriltä, jolloin työskentely oli levollisempaa.

Jos ei sais tehdä etätyötä, niin ei tiedä miten jaksais. Kyl' siin on kumminkin se oma rauha ja mielenrauha on siellä. (H)

Muutamit halusivat muuttaa elämäntapansa pysyvästi rauhalliseksi. Mökkietäytyön hyödyistä ja motiiveista kysyttäessä lähes kaikki haastatellut mainitsivat jonkin rauhaan liittyvän asian: *työrauhan, keskittymisrauhan, oman rauhan, mielen rauhan, maaseudun rauhan, ympäristön rauhallisuuden, luonnonrauhan* tai *rauhan maailman*. Rauhaa kuvailtiin epätarkasti, mutta usein siihen liitettiin maaseudun, ympäristön ja luonnon elementtejä sekä mahdollisuus päättää sosiaalisista suhteista.

Mikähän siinä nyt viehättää, se on tää maaseudulla olo ja toi vesi ja rauha. (D)

Ja lähes yksinomainen syy kesämökkityöskentelyyn on se, että siellä on mahdollisuus keskittyä yhteen ja ainoaan asiaan ilman ulkosia häiriötekijöitä. (...) ympäristö on maksimaalisen miellyttävä ja rauhallinen ja sallii keskittymisen. (F)

Kakkosasunnolla ollessaan ihmiset havainnoivat ja jäsensivät luontoa eri tavoin. Kaikki haastateltavat arvostivat maaseudun rauhaa ja luonnonläheisyyttä työn, virkistymisen ja levon mahdollisuutena. Yhdenkään haastateltavan ammatti ei ollut välittömästi yhteydessä luontoon, vaikkakin yksi haastateltava toimi ympäristöalalla tutkijana, joten luontoon liittyvät arkiset päämäärät koskivat lähinnä maanomistamista ja luontoharrastuksia. Esimerkiksi Natura-alueista oli tutkimushenkilöille viihtyvyyteen ja harrastuksiin liittyvää hyötyä.

Juhanikin paljon lintuja harrastaa niin tossa on lintulahtea edessä suoraan ja toi metsä tuos takana on nykyään Natura-aluetta, et' se on luonnonsuojelualuetta, et' tää on monessa mielessä hirveen ihanteellinen sijainti. (L₁)

Eräeseen haastateltavaan luonto oli tehnyt kokonaisvaltaisen vaikutelman.

Sillon ihan ensimmäisenä ja toisena kesänä mä menin ihan sekasi siitä luonnon ihannuudesta, niin mä laitoin koko ajan jotain tekstareita [kavereille], et' ooh olen nähnyt lehtokurpan, kotkan ja kaikkee (...) Mut' et' nythän sitä on itekki rauhottumu, ettei sitä niin hirveesti hehkuta koko ajan. (E)

Niin töitä tehdessä kuin vapaa-ajalla ympäristö viritti visuaalisuudellaan (vrt. s. 64). Monet asuivat kaupungissa omakotitalossa, jolloin välittömän ympäristön esteettisyys ja vehreys eivät ilmeisesti olleet riittäviä. Lähiympäristön rauhallisuus syntyi haja-asumisesta ja maalla-asumisen tunteesta. Henkisesti oli tärkeää olla tietyssä fyysisessä paikassa.

Se on must kauheen hauskaan, ku mä esimerkiks asiakkaan kans käyn puhelimitse parin tunnin neuvotteluu ja itse katselee tonne järvelle ja eihän tää asiakas se voi olla Kiinassa, mul' on siis ympäri maailman, eihän ne tiedä, et' missä olosuhteis mä puhun niiden kanssa. Ne kuvittelee mut varmaan steriiliin toimistoon ja must on tosi mukava tunne, kun mä tiedän olevani tääl' kuitenkin. (D)

Kesämökkiympäristöön liittyi erilaisia emotionaalisia elämyksiä. Muutamit haastateltavat eivät nauttineet vain luonnossa toimimisesta, luonnon estetiikasta ja luonnon keskellä olemisesta, vaan kokivat elämyksenä yhteyden luontoon tai jopa osana luontoa olemisen. Kolme tutkimushenkilöä valitsi suhteen ympäristöön ja luontoon yhdeksi mökkietäytyön merkittävimmistä hyödyistä.

Suhde ympäristöön ja luontoon, että pystyy pitämään ehkä paremmin yllä tai nauttimaan siitä omasta ympäristösuhteesta ja luontosuhteestaan täällä. (L₁)

Kakkosasunnon ympäristö ja luonto voidaan kokea niin toiminnallisina, kognitiivisina, esteettisinä kuin emotionaalisinakin elämyksinä, kuten edellä on kuvailtu. Venäläisen (1989, s. 126) mukaan kesämökin ja varsinaisen asunnon luonto saattoivat muistuttaa toisiaan, mutta kesäpaikkakunta muistoinen antoi kesämökkiympäristölle erityismerkityksen. Aineistosta kävi ilmi, että kakkosasunnon ympäristö on kaikin tavoin ”ominta” haastateltaville, mikä selittää elämyksellisyyttä ja kiinnostusta ympäristöstä kakkosasunnolla. Kuten Vilkuna (1997) toteaa Helsingin Vuosaaren asukkaiden luontokokemuksia käsittelevässä artikkelissaan, ”missä minä olen” liittyy siihen ”mitä minä olen”. Luonnon kokemuksellisuus on osa yksilöiden paikkasuhdetta ja itsensä paikantamista. (Vilkuna 1997, s. 174). Kakkosasunnolla ympäristö vastasi tutkimushenkilöiden odotuksia ja tarpeita niin työ-, vapaa-ajan kuin asumispaikkana.

7 Etätyö kakkosasunnolla osana elämäntapaa

Etätyö kakkosasunnolla on elämäntapaan liittyvä kokeilu, jolla on vaikutuksia työorientaatioon ja elämän kokonaisuuteen. Minkälaisia merkityksiä ja arvoja tähän elämänmuotoon liitetään? Seuraavissa kahdessa luvussa käsitellään mökkietäytyön motiiveja laajemmassa kontekstissa kahden osin päällekkäisen teeman alla.

Ensimmäinen teema, moderni eskapismi ja uudelleen juurtuminen, edustaa nykyajan elämänasenteelle vastakkaisia asioita. Nykytodellisuus on työn, asuinpaikan tai sosiaalisten suhteiden vaihtelua ja epävarmuuteen sopeutumista. Moderni elämäntapa on jopa irrallaan traditioista, ja ihminen sitoutuu moniin paikkoihin ja erilaisiin kulttuureihin. Ei ole enää ”minun paikkaa”, vaan monipaikkaisuutta. Näin ihmisen identiteetti kehittyy vaihtelevissa sosiaalisissa rakenteissa (Beck 1999). Etätyössä kakkosasunnolla oman elämän ehdot ovat rajattavissa.

Toinen teema, joustavan elämäntavan taiturit, sisältää edellisen teeman lisäksi vaihtelun ja vapauden elementit. Monipuolisuudestaan huolimatta kesämökki ei ole itseriittoinen paikka. Etätyöntekijän elämäntapa sekä identiteetti kietoutuvat erilaisiin paikkoihin ja ilmapiireihin. Kolmantena mökkietäytyöntekijän elämänkokonaisuus sidotaan hyvinvoinnin kontekstiin ja sitä tarkastellaan ympäristöpsykologian käsitteen, mielipaikan, näkökulmasta.

7.1 Moderni eskapismi ja uudelleen juurtuminen

Pysyvyys, juurtuminen ja perinteet

Kesämökkikulttuurin ja vapaa-ajan asumisen yhteys perinteisiin, juuriin ja jatkuvuuden kokemukseen on todettu useissa kesämökkeilytutkimuksissa ja -kirjoituksissa (Venäläinen

1989; Hirvonen 1992). Kesämökkielämää on kuvattu vastakohtana modernille kaupunkiasumiselle ja kritiikkinä sivilisaatiolle (Löfgren 1999, s. 153), vaikka tyyppillinen mökkeilijä on kaupunkilainen (vrt. Karisto 2006, s. 132). Tämä ilmeni haastateltavien puheessa.

Sehän on ympäristö, mikä täällä vetää. Minä en oo kaupunkilainen missään tapauksessa. Täällä on oma rauha ja omat traditionaaliset elämäntavat, jotka houkuttaa. Sen takiahan ne etätyöt varmasti tehdäänkin, että on joku paikka, missä haluaa olla. Mieshän on aivan turha olento nykypäivän kaupunkikulttuurissa, mutta tämmösessä paikassahan se ei ole turha, kun täällä on ne omat asiat, mitä voi värkätä kalastella ja metsästää ja niitä näitä traditionaalisia asioita. Elämänlaatu, sehän on itsestään selvä motiivi tällaiselle valinnalle kun lapset alkaa olla siinä iässä, että ne pärjää jo itse. (C)

Maaseudulla työskenteleminen liittyy koettuun elämänlaatuun, jota muutamat olivat tavoitelleet muuttamalla työtehtäviään. Antimodernin elämäntavan ja kotiseudun kaipuu oli voimakasta, sillä yksi haastateltavista oli valmis jättämään pitkäaikaisen työnsä, mikäli työnantaja ei hyväksyisi hänen valintaansa siirtyä osittaiseen etätyöhön.

Koko ajan pitää olla poissa [työmatkoilla] ja koko ajan sinne tänne. Oon nyt tähän sanonut ihan suorat sanat, että jos tää jatkuu, niin mä keksin jotain muuta. Saa nyt nähdä, miten tässä käypi. (C)

Työelämän hektisyyteen verrattuna kesämökki fyysisenä, sosiaalisena ja henkisenä ympäristönä on pysyvä. Noin puolella haastateltavista liittyi kakkosasuntoon tai paikkakuntaan perheen ja suvun historiaa, jolloin tunneside paikkaan oli vahva.

Ehkä mä alun perin lähin sinne enemmän sen takia, että mä en kokenu olevani mikään luontoihminen erityisemmin, vaan mä lähin sen takia, et' mummola on rakas paikka lapsuudesta, et' siinä on enemmän tämmöinen nostalginen kuvio. (E)

Kesämökkiympäristöön liittyi rakkaita muistoja. Haastateltavat kuvailivat kakkosasuntoa ympäristöineen tutuksi jo lapsuuden ja nuoruuden kesistä. Yhdelle etätyöpaikka oli synnyinkoti ja toisella paikkakunnalla asumisesta huolimatta paikka lähiympäristöineen oli säilynyt henkisesti kotina. Etätyö oli mahdollistanut ainakin osittaisen paluun juurille.

Mun juuret on tässä syvällä niin minusta tää on ykkösasunto edelleenkin, että siin on hirvittävä ristiriita ollu siis semmonen ihan henkinen probleema välillä, et' missä se oikea koti on, että onko se täällä vai onko se [kaupungissa], et' välillä se on semmosta henkien taistoa vähäsen (...) täällä ne juuret on ja täällä tämä talo on juurtunut, eikä se lähe minnekään. (C)

Kesämökki herätti tuntemuksia vanhempien vallasta, jota kaupunkielämässä ei koettu. Mökillä toimintaa ei välttämättä tarvitse suunnitella, vaan siellä voi (ja pitää) tehdä kuten aina ennenkin on tehty.

Siellä on nää sukusysteemit, että kyl' ne varmaan mullekin merkkää aika paljo, et' mä yritän olla yhtä hyvä emäntä kuin äiti tai isoäiti, että talo täytyy pitää kunnossa. Mua

hävettää hirveesti, jos siel' ei oo siistii, ku tulee sukulaisii käymään tai jos ei oo mitään kahvin kans tarjottavaa. Siellä nousee jotaki kummallisia vanhanaikasia, jotka ei kaupungis merkkää mulle yhtään mitään tollaset jutut tai ne ei ainakaan nouse pinnalle samalla tavalla. (E)

Osa kakkosasujista oli maaseutupaikkakunnalle paluumuuttajia ja osa tulomuuttajia, jotka olivat kiinnittyneet uuteen paikkakuntaan. Paikkaan kytkeytyminen oli kaikkien tutkimushenkilöiden osalta uudelleen juurtumista, sillä etätyöpaikasta tai paikkakunnalta kotoisin olevat olivat asuneet vuosikymmeniä poissa paikkakunnalta. Äärimmillään juurtuminen oli kiinnittymistä lähes tuntemattomaan alueeseen.

Täydellinen vaihdos tässä luonnonpaikassa on se joka nyt vetää (...) ensimmäisen kerran vasta tänä vuonna kävin Lapissa, aivan ensimmäisen kerran, tiedän, että en sieltä koskaan pois halua. (I)

Modernisaation myötä kotiseutu on pelkkä asuinpaikka tai kotiseututunteen on korvannut juurettomuus ja asumisen monipaikkaisuus. Kesämökki on nykyaikana uusi kiinnekohta (Kurri 2004, s. 11) ja edustaa pysyvyyttä ihmisen asumishistoriassa (Müller 2005). Mökkeily on pakoa tuttuun tai perittyyn elämäntapaan.

Kuten Hietala (1996, s. 43) kuvaa elokuvan ja tv:n maaseutukuvaa käsittelevässä artikkelissaan, jälkiteollisissa kulttuureissa maaseutunostalgia, maaseutu kotina ja pysyvyyden tilana, liittyy postmoderniin angstiin ja metafyyssiseen kodittomuuden tunteeseen. Mökkeilyn mahdollistama yhteys ”juuriin” on Kariston (2006, s. 130) mukaan erityisen tärkeää kaupungistumisen, rakennemuutoksen ja globalisaation läpikäyneille sukupolville.

Kesämökkejä ei välttämättä personoida, muuteta omien mielikuvien mukaisiksi, (ks. Aura, Horelli & Korpela 1997, s. 54), vaan olemassa olevaa sisustusta ja tyyliä pidetään yllä. Ympäristölle toki annetaan henkilökohtainen leima, mutta samalla siinä koettuja merkityksiä imetään ja vahvistetaan. Muutamat puhuivat rakennusten ylläpitämisestä, mikä oli parin haastateltavan mielestä kulttuurihistoriallisesti tärkeää toimintaa.

Harri Anderssonin mukaan kiinteistöjen symbolinen uskäyttö ja visuaalisuus ovat tärkeitä vaikuttajia amerikkalaisissa ja eurooppalaisissa kaupungeissa. Julkisten paikkojen identiteettejä pyritään vakiinnuttamaan niiden vetovoiman avulla (Andersson 1997, s. 118). Kaupungeissa toimintansa lopettaneet telakka-, varasto- ja teollisuusalueet puhdistetaan fyysisen ympäristön menneisyyden jäännöksistä ja muutetaan työ- ja asuinympäristöiksi sekä postmoderneiksi elämisen paikoiksi (Ward & Gold 1994, s. 1–2). Myös maaseudulla ympäristöjä kierrätetään, kun entinen työpaikka, paja, kauppa ja koulu valjastetaan asumiskäyttöön tai navetasta syntyy elokuvateatteri, kulttuurikeskus tai kutomo. Vanhoille rakennuksille on usein enemmän ottajia kuin on tarjontaa.

Etätyöhön kakkosasunnolla liittyy kulttuurin kierrättämistä, sillä muutamat haastateltavat tekivät etätyötä sekundäärisessä kesämökissä eli esimerkiksi entisessä kansakoulussa.

Säilyttäessään kulttuuria vanhaa kansakoulua kunnostaen etätyöntekijät loivat samalla uusia maalla asumisen käytäntöjä ja identiteettiä paikkakunnalle.

Samoin perinteiseen talonpoikaiseen tai saaristolaiseen elämäntapaan liittyvät toiminnot olivat osa arkea.

On traditionaalinen miesten tehtävä ajella ympäri ja etsiä ajopuuta ja pilkkoa ne sitten polttopuuksi talven varalle. (C)

Luotsit ovat joka toisen viikon merellä luotsaustehtävissä ja joka toisen viikon vapaalla. Insinööri kertoi mukautuvansa perinteiseen luotsin rytmiin työskentelemällä vuoroviikoin ympäri maailmaa ja kotoa käsin. Tiina Silvasti (2001) arvioi viljelijöiden elämänkertojen skriptejä eli kulttuurisia malleja joustavina ja olosuhteisiin sopeutuvina. Silvastin tutkimuksen mukaan viljelyksessä esimerkiksi perinteistä sukupuolisidonnaista työnjaon mallia tai vutetaan, muttei murreta, jolloin elämäntavan olennainen jatkuvuuden ihanne on läsnä jälki-modernissa maailmassa (mt., s. 209). Joidenkin haastateltavien käsitykset työstä ja ajankäytöstä kakkosasunnolla sisälsivät kaikuja maanviljelijän tai kalastajan perinteisestä elämäntavasta. Vaikkei elämäntapaa varsinaisesti jatkettu ansiotyön ollessa elämäntavalle vieras, arkeen haettiin elementtejä esimerkiksi suvun historiasta, paikan perinteistä tai mielikuvista. Etätyö kakkosasunnolla on perinteen uudelleen täyttymistä ja muuntamista, kun esimerkiksi entisajan saaristoelämä muodostaa rytmin, johon nykyaikainen toimistotyö mukautetaan. Perinteitä ja nykyaikaa risteytetään.

Haastattelussa kysyttiin tulevaisuuden suunnitelmia kakkosasunnolla tapahtuvan etätyön ja vakituisen kakkosasunnolla asumisen suhteen, mikä kuvanee hyvin haastateltavien kiinnostumista paikkaan. Yksi haastatelluista asui jo vakituisesti huvilallaan, lähes puolet oli valmiita muuttamaan kakkosasunnolle pysyvästi ja loput noin puolet haastatteluista oli kiinnostunut pidentämään kakkosasunnolla oleskeluaikaansa. Vaikka kakkosasunnon käytön

Kuva 6. Kansakoulun luokahuone kahden etätyöntekijän käytössä.

intensiteetti ei lisääntyisikään, vaikutti siltä, että sen merkitys läheni kotia ja monille se oli henkinen koti.

Yksityisyys ja sosiaalisuus

Useiden haastateltavien puheessa tuli esille, että mahdollisuus säädellä niin työelämän kuin yksityiselämän sosiaalisia kontakteja oli yksi syy tehdä töitä kesämökillä. Muutamat halusivat olla mökillä omissa oloissaan, jolloin kaupungin kasvottomuus siirtyi maaseudulle.

Mä oon pitäny hyvin matalaa profilia. Mul' vois olla jopa mahdollisuuksia saada asiakkaita täältä, mut' mä en haluu. Jos tiedetään, että jos mä nyt vaikka kunnassa oleviin yrityksiin tekisin... Mä haluan olla kuitenkin tuntematon, nimetön, neutraali. En mä tarkoita, että mä kauheen nimekäs ihminen olisin, mut' se suhde tänne paikkakuntaan olis vähän toisenlainen. (D)

Kesämökillä oli mahdollista elää yhtä salattua elämää kuin kaupungin kerrostaloasunnossa ainakin, jos ei asunut kyläyhteisössä. Pari etätyöntekijää teki toimeksiantoja kakkoskunnassaan ja suhtautui avoimemmin paikkakuntaan. Kesämökillä pidettiin erittäin harvoin työpalavereita, mutta eräs yrittäjä kertoi vievänsä parhaita asiakkaitaan joskus viettämään aikaa mökilleen.

Kukaan ei maininnut tunteneensa oloaan kesämökillä tahtomattaan eristyneeksi tai yksinäiseksi. Tarvittaessa kakkosasunnon naapureista löytyi seuraa. Matkapuhelimella oli vaivatonta olla yhteydessä läheisiin, ja monet pitivät tekstiviestejä hyvänä sosiaalisen kanssakäymisen muotona. Pari haastateltavaa kaipasi yhteisöä, mikä oli osalle tärkeä työnteon kannalta.

Pitää ihan mielettömästi omasta nupistaan pystyy aina käsittää lukemalla. Luen hurjasti, käytän kirjastoo, mutta silti semmonen tietynlainen logiikka tulee muitten ihmisten ja sen työyhteisön kautta. Et' yhtäkkiä kun ihmiset voi vaikka löpötellä, niin yhtäkkiä sä huomaat, että nyt puututaan hurjan oleellisiin seikkoihin, niin semmonen jää aistimatta. Monta kertaa mä istun vaan jossain kahvilassa tai torilla tai ihan missä vaan, jossain työpaikalla ja kirjastoissa. Mä katon mitä ihmiset tekee ja mitä ne puuhaa ja mistä ne puhuu, et' mä jotenkin ymmärrän, saan jonkun kontaktin semmoseen, jota täällä ei saa. Ei sitä voi oikein millään määritellä semmosta, josta itse pystyy nappaamaan sitten. Se ei nimenomaan oo mitään informaatioo vaan se on ikään kuin yhteisön tuoma semmonen humaani tieto ei voi sanoa kertomakirjallisuus, mutta semmonen arjen puhe. (K)

Monet mainitsivat tulleen mökille etätöihin olemaan yksinään, ja etätö oli muutamien haastateltavien osalta tilapäistä erakoitumista. Yksinäisyyttä ihannoitiin, ja monet tutkimushenkilöt yhdistivät halun viettää aikaa yksin maaseudulla ikääntymiseensä.

Olipa suhde paikkakuntalaisiin kasvoton, lämpimän naapurillinen, kontakteja aktiivisesti etsivä tai ansiotyöhön liittyvä oli haastateltaville tärkeää, että sosiaaliset suhteet olivat itse säädeltävissä. Sosiaalisuus kuului lähinnä mökkilomailuun, jolloin mökille mentiin perheen kanssa ja vieraita kutsuttiin kylään.

Erään kaupunkiasumiseen tottuneen etätyöntekijän mökillä työskentelyyn liittyi ristiriitoja. Vaikka hän koki suurta hyvinvointia kesämökillä, samalla hän kertoi jännittävänsä syrjäisellä mökillä olemista pimeään aikaan.

Kaikki aina ihailee, et' kui sä uskallat olla. Mut' kyl' mul' on aina iltasin pieni jännitys, en mä nyt pelkää, mut' että ehkä mä en välttämättä nuku ihan niin hyviä unia täällä, kun mä oon yksin ja ehkä mä pikkusen jännitän näitä kaikkia kolahduksia, että meil' on itsesytyvät valot tuol pihalla, nii siihen ei tarvi lentää ku lintu, ni se syttyy ja totta-kai mä oon niinkun, että apua tuleeks tänne joku. Tää on kuitenkin iso niemi, et' jos ei täällä oo ketään muita. Et' tämmöstä pelkokertoimen sietoo, semmost valppaana olemista. Nyt kun syksy on tulos, niin mä huomaan, etten mä kauheen mielellään yksin haluais lähteä ja sillohan tää on mahoton yhtälö, koska eihän mun mies tässä voi olla mukana. Et' se on yks semmonen voimavarajuttu tietyl' taval'. Tää on kuitenkin aika syrjänen paikka. (D)

Yksinäinen etätyöntekijä ei kaihda naapureita, sillä heillä on merkitystä turvallisuuden tunteen ylläpitäjänä.

Pimeel' on vähä naisihminen yksin, niin vaatii tiettyy rohkeutta, mut' kun tääl' saattaa olla naapurit paikalla, näkyy ainakin valot, niin tuntuu paljon mukavammalta. Moni hakee mökistään semmosta täydellist rauhaa, ettei saa naapurit näkyy, ni ei meit häiritse se ollenkaan, päinvastoin. (D)

Mökkietätyö on kaatanut kesämökkikulttuurin historian päälaelleen, kun tutkimushenkilöistä yksi nainen ja muutamat miehet suuntasivat yksin kakkosasunnolle perheen jäädessä kaupunkiin. Perinteisesti vaimo ja lapset viettivät aikaa kesämökillä perheen ansaitsijan, yleensä miehen, tullessa maalle vain lyhyemmiksi ajoiksi (Löfgren 1999, s. 134). Vaikkei haastatteluissa syvemmin puututtu mökkietätyön vaikutuksiin perhe-elämään, kävi ilmi, että etätyö mökillä yksin ollen takasi työrauhan, jota lapsiperheessä ei muuten ollut.

Sit' kun siellä on yksin, niin on paljon helpompi rytmittää asioita. Ei oo nälkäsiä lapsia huutamassa vieressä tai mitään sellasia, että joku sanoo, laita sauna päälle nyt, vaan laittaa saunan päälle sitten kun huvittaa. Kyllä se ajankäyttö on aika paljon tehokkaampaa, kun tekee yksin. (A)

Erään etätyöntekijän mielestä maalla työskenteleminen ei ollut suuri muutos perheelle, koska hän oli työmatkojensa vuoksi ollut aiemmin paljon poissa kotoa.

Ja vaimohan kans matkustaa paljon, kun hän on tulkki, niin ei oo suurta väliä sitten, missäpäin on. Pojat nyt ehkä vähän sillä tavalla tai ei se oikeestaan heillekään oo suuri muutos, koska mä en oo koskaan kuitenkaan kotona [kaupungissa], että oonks mä täällä [maalla] vai jossain muualla maailmassa niin se on yksi lysti. (C)

Etätyötä mainostetaan keinona yhteensovittaa työ- ja perhe-elämää. Kotona tai kakkosasunnolla työskenteleminen ei välttämättä toimi perhettä yhdistävänä tekijänä, eivätkä monet työt sovellu kotona tehtäviksi.

1800-luvulla niin, kun siinä oli sitten se talo ja sit' oli torpat ja muut, niin pennut potkastiin ulos. Ja niillä oli seuraa toisistaan ja niitä oli paljo eri ikäsi. Ja vaarat oli ne mitä oli, mutta siellä oli aina isompia kattomassa, et' ne oli huomattavasti pienempiä, mitä nykyisin kaupunkiympäristössä. Sitä paitsi se työ oli sellasta, että ne lapset saatto olla mukana siinä ja opiskella tulevaisuutta varten maalaistalossa tai missä tahansa. Ja se homma toimi toisenlaisilla ehdoilla ennen kaikkee, kun se työpaikka oli kotona hyvin paljo. Nykyaikanahan se työ on sellasta, että niin ei siinä enää lapset ymmärrä yhtään mitään mitä tekee ainakaan mun töistäni. Ne on niin omituisia niitten mielestä ja ihan oikeeshan ne onkin. (G)

Maaseutuasumisen ekologisesta kestävydestä kiistellään, mutta sosiaalisesti ja kulttuurisesti sitä pidetään kestäväänä. Etätyöntekijät olivat saaneet hyvän vastaanoton kakkosasunnon naapurustossa, mikä ei ole itsestäänselvyys, jos muutetaan täysin uudelle paikkakunnalle.

Mä en tiää onkse ympäristölle, mut' tälle kylän virkeydelle, että on enemmän elämää kylänraitilla ja kyllähän me tuodaan rahaakin kuntaan hirveesti. Ja kun siellä on paljo sukulaisia, niin ne kaikki sanoo, että onpa ihanaa, kun meidän talossa asutaan. Ne on niin ilosia, kun siellä on ajettu peltoa ja näkee, et' ihmisiä liikkuu ja pyykkiä roikkuu narulla, että siel' on paljo sellasia ihmisiä, jotka on asunu lapsesta asti siellä, niin ne on hirveen ilosia siitä, et' siel on ihmisiä. Se on varmaan parempi, ku mä oon kuitenkin sukua, että mä en oo ihan joku ventovieras, joka sinne tulee. (E)

Pari kakkosasunnolle kesäkaudeksi muuttavaa totesi elävänsä maalla jopa sosiaalisempaa elämää kuin kaupungissa, mikä johtui ilmeisesti siitä, että kakkosasunnot olivat osa sosiaalisesti vilkasta maalaiskylää tai lähistöllä asui paljon sukulaisia. Kaupungissa vastaavasti ei pidetty yhteyttä naapureiden kanssa, ainakaan yhtä tiiviisti.

7.2 Joustavan elämäntavan taiturit

Vapaus, vaihtelu ja irtautuminen

JET Järvi-Suomi hankkeessa vapaa-ajan asumista on lähestytty joustavan elämäntavan näkökulmasta. Joustavalle elämäntavalle on tutkimuksen mukaan ominaista ajan ja paikan murtuminen elämän jäsentäjinä, elämänpiirin monipaikkaisuus, kaupunki- ja maaseutuelämän yhdistäminen sekä vapaa-ajan asumisen muuttuminen ympärivuotiseksi kakkosasumiseksi (Pitkänen & Kokki 2005; Pitkänen ym. 2005). Joustavan elämäntavan käsite sopii raamittamaan mökkietäytyöntekijöiden elämäntapaa. Joustavuuden ja vaihtelun tavoittelu ilmeni moniasumisena, pendelöintinä, erilaisina sosiaalisina verkostoina, vuorovaikutuksena maaseudun ja kaupungin välillä sekä etäläsnäolona. Haastateltavat olivat identifioituneet ympäristöön eri tavoin. Monelle kesämökki edusti pysyvyyttä, mutta toisaalta etätyö mahdollisti liikkuvan elämäntavan. Yhdelle paikkakunnalle tai esimerkiksi kaupunkiin ei tarvinnut jäädä sen vuoksi, että työt olivat kesken. Eräälle henkilölle molemmat, kiinnittyminen paikkaan ja vapaus liikkua, olivat osa elämäntapaa.

Suhde lähiympäristöön on mun mielestä oleellinen, että elää osana kappaleena tässä paikassa. Ja sitten toi vapaus, että lähtee sillon kun haluttaa mihin tahansa, että mulla hommat kulkee yhtä hyvin mukana lähen mä Kanarian saarille. (L₂)

Monet haastatelluista kokivat vapauttavana arjen rutiineista, pakkotahtisesta työnteosta, työmatkoista ja ulkonäön ylläpitämisestä irrottautumisen.

Säännöllinen työpaikalle meno on vähän tylsää pitemmän päälle. Kun mä nyt 10 vuotta sitä harrastin suunnilleen, että kävin säännöllisesti töissä, niin kyl' se menee ihan sillä tavalla, mut' kyl' siin kuitenkin se oma vapautensa on olevinaan kun tekee omassa kodissaan sitä hommaa, niin voi ainaki vähän säiden mukaan päätellä, et' koska tekee ja koska ei ja sit' täällä nimenomaan on kuitenkin tää ympäristö niin hirveen kiva. (L₁)

Muutaman tutkimushenkilön mielestä myös matka sekä muuttaminen oli irtaantumista arjesta, ja kaupunkiasunnon tyhjentäminen kesävuokralaista varten oli piristävää siirtymäriitti.

Vapauden tunne, kun sä polkaset sen kaasupolkimen, kun sä lähdet tännepäin niin se on joku semmonen, että nyt lähetään sitte irtaannutaan. (D)

Kesämökkikulttuuriin liitettiin keskittymisen, rentoutumisen, palautumisen ja paikkaan juurtumisen ajatus. Haastattelujen muissa osioissa ilmeni, että mökkietäytyöntekijän elämäntapaan liittyy paljon vaihtelua. Suurin osa tutkimushenkilöistä, jotka vakavasti suunnittelivat kakkosasunnolle muuttamista, halusivat säilyttää yhteyden kaupunkiin. Oleskelua maaseudulla haluttaisiin pidentää, mutta samalla kaupungissa säilytettäisiin asunto esimerkiksi kulttuurimenoja varten. Pari etätyöpaikkakunnaltaan kotoisin olevaa haastateltavaa piti työmatkoja hyvänä vaihteluna. Maaseutuelämä ei kyllästyttänyt, kun oli mahdollisuus ”käydä vilvoittelemassa ympäri maailmaa” silloin tällöin. Vaihtelusta, matkustamisesta ja monipaikkaisuudesta voi tulla riippuvaiseksi. Eräs haastateltava vastasi seuraavasti pysyvistä maalla asumisesta kysyttäessä.

Mä kuitenkin pidän kaupungissa kaupunkilaiselämän semmosest, mä huomaan syksyllä, et' mä rupeen kaipaamaan elokuvia, klubeille, kahviloihin ja kirjastoihin, että ihanaa kun on lyhyt matka kirjastoon. Sekin rupee vähä rassaa jossain vaiheessa, et' aina pitää suunnitella, miten mä pääsen sinne 20 kilometrin päähän. En mä voi kuvitella, et' mä talvella olisin. (E)

Yhtä paikkaa, paikkakuntaa tai aluetta ei koeta riittäväksi, vaan kaivataan erilaisia paikkoja ja siirtymiä niiden välillä.

Jos käy niinkun mä oon suunnitellu, niin sitten ei varmasti oo mitään ongelmaa, että viikko tai kaks viikkoa täällä ja viikko [kaupungissa]. Mähän oon matkustanu 20 vuotta melkein viikoittain, mutta parhaimmillaan 195 matkapäivää yhdessä vuodessa, niin siinähan tulee riippuvaiseksi semmosesta. Jos käy hyvin, niin mä istun täällä, testaan ja dokumentoin ja sitten kerran pari kuukaudessa lähtee jonnekin kouluttamaan ihmisiä. Meil' on nyt konttori Saksassa ja USA:ssa ja Kiinaan perustetaan kohta konttori, että tämmöstä globaalia toimintaa. (C)

Tutkimushenkilöiden puheessa tuli vahvasti esille tyytyväisyys elämään, jossa elämän aika sekä paikka olivat ideaalisia. Juha Antilan (2005) tutkimuksen mukaan työaikatyytyväisyys

paranee työaika-autonomian lisääntymisen ja työaikojen lyhenemisen myötä. Antila liittää ilmiön yksilön ”minäprojektiin”, jossa elämää halutaan järjestää itsenäisesti perinteitä kyseenalaistaen ja työaikaa arvioidaan uudelleen. (Antila 2005, s. 64). Vapaus on tyypillinen etätyön hyöty, ja monipaikkaisuuden vuoksi esimerkiksi liikkuvaan etätyöhön sekä mökkietätyöhön liittyy erityisesti vaihtelun elementti. Mökkietätyön motiivina kysyttäessä haastateltavat painottivat vapautta vaihtaa asuin- ja työpaikkaa, ja lisäksi mökkietätyöhön liittyy elämäntapojen yhdistämistä. Suurin osa haastateltavista nautti elämäntavastaan, jossa kaupunki- ja maaseutuelämä lomittuivat.

Mökkityö, kuten etätyö yleensä, saattaa ruuhkauttaa etätyöpäivien jälkeisiä työpäiviä varsinaisella työpaikalla, kun päivittäiset rutiinityöt kasautuvat. Erään haastateltavan mukaan koko kaupunkielämän kohtaaminen tuntui toisinaan stressaavalta mökkipäivien jälkeen ja toisaalta hektisen kaupunkityörupeaman jälkeen töitä oli vaikea jatkaa mökillä.

Tietylainen oma väsymisprosessi sekkin on, että täs' on kaks niin kauhean erilaista maailmaa koko aika, mitä sun pitää hallita niin kun mun työssä. Semmonen hirveen hektinen maailma toisaalta ja sitte toisaalt tämmönen rauhan maailma, jossa ei oo kiirettä niin ku mekin nyt täs istutaa ja tää luonto antaa jo sen oman. Niin koko aika kulkee näiden kahden maailman välissä, että se voi alkaa enempi ja enempi tuntuu rasitukselta. Etätyöstä aina puhutaan, et' se on niin ihanaa, mut' kyl' siin on myöskin tää puoli. (D)

Tämä ongelma liittyi säännöllisesti mökille pendelöiviin etätyöntekijöihin. Kesämökille osaisa-aikaisesti muuttavat kaipasivat syksyllä kaupungin kulttuurimenoihin maaseudun pimeästä talvesta, ja samalla sosiaalisen ympäristön vaihtuminen oli virkistävää. Vaihtelu oli piristävää niin keväällä kuin syksyllä, vaikka elämä täytyi erään haastateltavan mukaan perustaa aina uudelleen.

Aina tää työolot voittaa. (L₂)

Kyl' siis justiin, että meillä nyt on niin hirveen hyvin, kun on kaks mahdollisuutta, kaks asuntoa ja voi asua pitempää aikaa molemmissa. Kun alkaa pänniä täällä kyllästyy naapureiden kans seuruteluun, niin onkin yleensä se aika jo syksyllä, et' muuttaa kaupunkiin ja siellä voi hermostuu sitten vähä sukulaisiin ja sitten jo pääseekin keväällä tänne. Jos halua karkeesti sanoo. Mut' muukin asia tietysti kun pelkästään nyt näe sosiaaliset. Et' täällä kun alkaa tulla syksy, pimee ja kylmä ja sataa, niin sitten tuntuu kamalan ylelliseltä päästä huusholliin, jossa on jopa sisävevessa. Ja sit' taas siellä keväällä kun aurinko paistaa, niin on tosi kiva tulla tänne maaseudun rauhaan. (L₁)

Tutkimushenkilöiden elämäntapaan liittyi toisistaan selvästi eroavia elämänmuotoja, jotka vuorottelivat ympäri vuoden tai seurasivat vuodenaikoja. Kärjistäen voidaan puhua kesä- ja talvi-ihmisestä tai vaikkapa insinööristä ja luotsista, mitkä ovat yhden ihmisen elämäntavan kaksi eri puolta tai päällekkäistä roolia. Perinteisessä porotaloudessa työ sekä asumisen tapat ovat olleet kytkeytyneitä vuodenaikoihin, ja samankaltaista vaihtelua pitää sisällään mökki- ja kaupunkielämä (Karisto 2006, s. 125) sekä etätyöntekijöiden elämäntapa. Kuitenkin suurella osalla varsinaisen ansiotyö oli samanlaista molemmilla asuinpaikkakunnilla. Perinteiden

sijaan eräs haastateltava unelmoi kurkien vuosirytmistä, jolloin elämä sijoittuisi ainakin neljään eri paikkaan.

Kurkiaikataulu olis sellanen, että me syksyllä muutetaan tästä, kun ne pysähtyy tohon Etelä-Suomeen tai Viroon pysähdyttäs kans kuukaudeks sinne. Sit' jatkettas Espanjaan. Kun ne kurjet lentää sieltä maaliskuussa pois, niin sit' pysähdyttäs taas Viroon, pysähdyttäs Etelä-Suomeen vähäks aikaa ja sit' tultas taas tänne takasin. Tää ei oo viel' menny läpi. (L₂)

Etäläsnäolo mahdollistaa elämän nostalgian ja nykyajan, perinteen ja modernin, välissä.

Niin et' vaikka mä käyn Kiinaan sitä palautetta, niin sehän on hurja vapauden tunne, et' sä täältä kommunikaattorista puhut ja toinen on siellä ja sä et oo aikaan sidottu, etkä sä oo paikkaan sidottu. Hiukan tietyst aikaan, mut' et oo paikkaan sidottu. (D)

Jälkimodernit maalaiset

Maaseutu symboloi elämän ja yhteiskunnan alkuperää. Maaseudun modernisaatioon liittyvät asiat, kuten teollistunut maanviljely, köyhyys, työttömyys ja usein alhaisempi koulutustaso, jätetään huomiotta (Müller 1999, s. 38). Kakkosasujat voivat olla omissa oloissaan, jolloin maaseudun ongelmat eivät heidän arkeaan kosketa. Kuitenkin muutamat haastateltavat halusivat pelastaa kylän autioitumiselta, luoda paikkakunnalle etätyötiloja tai tehdä yhteistyötä kylän yrittäjien kanssa. Useimpien haastateltavien puheessa ei tullut esille erityistä huolta maaseudun ongelmista, vaikkakin lähes kaikki haastatellut pitivät kakkosasumistaan tärkeänä vastavoimana maaseudun autioitumiselle. Vastakaupungistaminen ei ollut siis etätyön perimmäinen motiivi.

Huomasin asenteen kesämökkeilyä ja kakkosasumista kohtaan olevan toiminnoiltaan rajattu, ja erään kunnan työntekijä totesikin minulle etätyöntekijöitä etsiessäni: ”saattaahan joku kesämökille kannettavan ottaa mukaan, mutta ei hän siellä oikeasti töitä tee”. Osa-aikaisesti maalla asuvien työnteosta ei paikkakunnalla läheskään aina tiedetä, vaikka he asuisivat siellä puolet vuodesta.

Koko kylältä [sähköasentaja] löi päivän aikana sähköt poikki. Sit' me sanottiin, et' vois vähän varotella, millon lyö sähköt poikki, niin sano, et' ei he tienny, et' joku tekee tietokonehommia täällä. Huomattiin, et' täällä kukaan ei välitä mitään, et' tyrkkää sähköt poikki huushollista. (L₂)

Ne oli ihan hämmästyneitä, että mitä onks täällä jossain tietokone. (L₁)

Yleensä mitään muuta ei tarvii varoo kun Kansallisosakepankkia. (L₂)

Muutamien haastateltavien mukaan paikallisten oli ollut vaikea sisäistää, että kakkosasunnolla tehtiin ansiotyötä. Tämä saattoi johtua siitä, että etätöinä tehtävät työt ovat vieraita osalle maaseudun vakituisista asukkaista.

Niin kyllähän siellä on paljo semmosta, että ne: ”sinä vaan kessee viettelet siellä mökillä. Jokos sinä oot eläkkeellä?” Että ei välttämättä oo se tieto kaikilla, että me oikein töitäkin tehään täällä. (J)

Erilaisissa maallemuuttohankkeissa ollaan kiinnostuneita tulomuuttajien sosiaalisesta pääomasta ja siitä miten he voisivat vireyttää esimerkiksi paikkakunnan talous- ja elinkeinosekä sosiaalista elämää. Joissakin kunnissa kakkosasujiin ja tulomuuttajiin suhtaudutaan kielteisesti, koska ainakin palveluiden tuottamisen näkökulmasta eläkeikää lähenevien ihmisten muutto koetaan taloudellisena taakkana. Etätyöntekijät luovat uudenlaista yhteisöllisyyttä maaseudulle, sillä yleensä he haluavat päättää missä ja milloin he tapaavat ihmisiä. Toisaalta tämä ei ole tuntematon tapa, sillä Marja Holmilan (2001, s. 146–147) mukaan maaseutuyhteisöjen vielä parikymmentä vuotta sitten kompleksiset sosiaaliset roolit olivat jo 1990-luvulla yksinkertaisempia ja suoraviivaisempia. Holmila kuvaa osuvasti 1990-luvun lopun kyläyhteisön suhteita: ”Ystävyysuhteet olivat ystävyysuhteita, naapurit vain naapureita, sukulaiset vain sukulaisia, liikekumppanit vain liikekumppaneita.” (mt., s. 147).

Useat tutkimushenkilöt harmittelivat sitä, etteivät paikkakunnan päättäjät huomioineet mökkiläisiä laajemmin resurssina maaseudun elävänä pitämiseksi. Maalle suureksi osaksi vuotta muuttavien osalta kaksoiskuntalaisuus oli verotuksen, vakuutusten ja postin järjestämisen kannalta käytännössä hankalaa. Haastateltavat toivoivat hallinnollisia helpotuksia ja kaksoiskuntalaisuuden normalisoimista työn ja asumisen kannalta.

Kesäasukkaat kehittävät uudenlaista sosiaalista vuorovaikutusta ja verkostoja maaseudulla (Holmila 2001, s. 141). Etätyö kakkosasunnolla maaseudulla ei ole vain kaupungista pakoa ja erakoitumista, sillä se voi lisätä vuorovaikutusta maaseudun ja kaupungin välillä. Erilainen sosiaalinen ja luonnonympäristö avasi juuriltaan kaupunkilaisen näkökulmaa niin maalla kuin kaupungissa elämisestä. Kakkosasunnolla työskentelevän on mahdollista purkaa maalaisuutta ja kaupunkilaisuutta koskevia ennakkoluuloja.

7.3 Mielipaikkana mökki

Etätyötä kesämökillä on lähestytty elämän kokonaisuuden näkökulmasta painottaen fyysisen paikan merkitystä arkielämässä. Kakkosasunto on työn henkinen ympäristö ja voi toimia työn voimavara- tai rasiustekijänä, millä on vaikutusta työn imuun sekä yleiseen hyvinvointiin.

Monien haastateltavien mukaan elämänlaadun tärkeä osatekijä oli se, että pystyi päättämään omasta fyysisestä olinpaikastaan. Muutamat kuvasivat olevansa erityisen onnellisia kesämökillään, ja eräille kakkosasunnon hankkiminen sekä mahdollisuus olla siellä olivat haaveiden täyttymyksiä. Tutkimushenkilöiden mukaan asumisen taso oli laadultaan erilainen ykkös- ja kakkosasunnolla rauhallisuuden sekä luonnon takia, vaikka ykkösasuntokin saattoi olla omakotitalo taajaman maalaismaisemassa. Mökkiasumisen yhteiset nimittäjät luonnonläheisyys ja rauhallisuus sisältävät erilaisia luonto- ja kulttuurimaisemia sekä kesämökki-

miljöitä. Haastateltavien puheessa niiden sisältöä oli vaikea houkutellessa esiin. Rauhallisuus on irrottamaton osa suomalaista maaseutua ja luontoarvot ovat ”hiljaisia”, jolloin niitä analysoidaan vasta häiriön ilmetessä.

Vaikka tutkimuksessa ei erityisesti kysytty aiemmasta työelämästä, monet kertoivat liiallisen työkiireen aiheuttamista ongelmista, loppuunpalamisesta ja muista terveysasioista. Kesämökillä etätyöntekijät tunsivat olonsa terveeksi ja jopa liian hyvin levänneeksi. Kysyttäessä yleistä tyytyväisyyttä elämään (”Nautitko elämästäsi?”), lähes kaikki haastateltavat sanoivat nauttivansa elämästään. Mökkietätyön suoria vaikutuksia työhyvinvointiin olivat keskittynyt työskentely ja siitä koituva aikaansaamisen tunne. Epäsuoria mökkietätyön vaikutuksia työhyvinvointiin ja elämään yleensä olivat palautuminen, rentoutuminen ja latautuminen. Eräs haastateltava mainitsi stressinsäätelyn ja henkisen tasapainon saavuttamisen olevan helpompaa kaukana varsinaisesta työpaikasta. Muutamalle henkilölle etätyö kakkosasunnolla oli ikään kuin yksi työn voimavaroja lisäävä osa-alue, joka toimi palauttavana tekijänä muuten hektiselle työlle. Toisille taas se oli työn vireyttä ja tehokkuutta lisäävä tekijä. Haastateltavat nauttivat siitä, että kaikki toiminnot ja viihtyisä ympäristö olivat mökillä ikään kuin aina vastassa, minkä vuoksi työ rytmittyi sopivasti ja fyysinen toiminta kuului arkirutiineihin kohentaen hyvinvointia. Melkein kaikki haastateltavat puhuivat fyysisen ponnistelun ja lisääntyneen ulkoilun terveysvaikutuksista.

Etätyö kakkosasunnolla ei ollut pelkästään voimavaratekijä. Siirtymät ykkös- ja kakkosasunnon sekä työpaikan välillä veivät aikaa ja rahaa. Ainainen matkustaminen väsytti ja rasitti terveyttä. Työpaikalle palaaminen oli joidenkin mielestä raskasta, kun kakkosasunnolla oli totuttu erilaisiin arkirutiineihin ja -rytmiin. Työnteon tehokkuus saattoi laskea kakkosasunnolla virikkeellisen ympäristön ja teknisten ongelmien takia.

Tutkimuksen mukaan kakkosasunnolla työskennellessä työ ja muu elämä yhdistyivät haastateltavia tyydyttävällä tavalla. Elämä kakkosasunnolla on etätyöntekijöille tärkeä osa niin elämäkokonaisuutta kuin työhyvinvointia. Kesämökkiä voidaan kutsua tutkimuksen perusteella eräänlaiseksi *mielipaikaksi*, johon liittyy elvyttäviä kokemuksia, jotka parantavat keskittymiskykyä. Mieli- ja luontopaikan käsitteitä käytetään ympäristöpsykologiassa liittyen psyykkiseen itsesäätelyyn ja stressin hallintaan. Mielipaikkaan meneminen on stressin, mielialan sekä minäkokemuksen säätelykeino (Korpela & Hartig 1996) ja keino pitää yllä myönteistä olotilaa myös silloin, kun ihminen ei koe olevansa stressaantunut (Korpela 2001a, s. 140). Pääkaupunkiseudun asuinalueiden ympäristöterveyttä kartoittaneessa tutkimuksessa havaittiin, että asukkaiden valitsemat mielipaikat viittasivat suoraan havaittuun tai koettuun elämään. Paikkojen historiallisia, uskonnollisia, poliittisia tai muita symbolisia tekijöitä ei mainittu ollenkaan. (Korpela 2001a, s. 139). Luonto- ja kotiympäristöt valittiin useimmin mielipaikoiksi, mutta myös rakennetut julkisemmat ympäristöt olivat mielipaikkoja: ”oli ’puisto-, metsä-, kävelytie-, merenranta- ja koti-ihmisiä’ ja oli myös pienempi joukko ’kanavanranta-, kahvila-, uimahalli-, urheilutalo-, leikkipuisto- tai koirapuistoihmissä’” (Korpela 2001a, s. 138–139). Erilaisista mielipaikoista luontopaikoissa olennaisinta

oli luonnonläheisyys sekä rauha, ja asuinympäristössä arvostettiin yksityisyyttä. Liikunta-, palvelu- sekä julkisten paikkojen suosio selittyi harrastusmahdollisuuksilla ja sosiaalisilla suhteilla (mt., s. 128). Epämiellyttävistä paikoista yllidustettuja olivat liikenneympäristöt sekä torin, marketin, ravintolan tai aseman lähitienoot, jotka olivat epämiellyttäviä runsaan liikenteen, epämiellyttävien ihmisten, melun tai ulkonäön takia (mt., s. 131).

Kesämökki tai kakkosasunto on täyteläinen mielipaikka, sillä siihen liittyy luontopaikan elementtien, luonnonläheisyyden ja rauhallisuuden, ohella yksityisyyden ominaisuus. Kakkosasuntoon kerrostuu merkityksiä, koska ympäristön mieluisuuden ja perinteiden lisäksi se on myös osa-aikainen koti ja työpaikka etätyöntekijälle. Haastateltavien puheessa tuli esiin, että kakkosasunto on mielipaikka, johon liittyy koetun ympäristön ohella paljon symbolisia tekijöitä, perinteitä ja mielikuvia.

Korpela ym. (2001) ovat tutkineet elvyttävien kokemusten, itsesäätelyn ja paikkaan kiinnittymisen yhteyksiä. Luonnon suosio mielipaikkana selittyy tutkimuksessa sen stressistä elvyttävien vaikutusten kautta, mutta myös itselle sopivuuden tunnun kautta, menneiden muistelun sekä omien tunteiden ja minäkokemuksen säätelyn kautta. Mielipaikkaan assosioituu emotionaalinen hyvinvointi: rentoutuminen, rauhallisuus ja miellyttävyys. (Korpela ym. 2001). Vastavuoroisesti psyykinen itsesäätely ja kokemukset mielipaikassa muovaavat paikkaidentiteettiä (Korpela & Hartig 1996). Ympäristöpsykologian mukaan ihminen ei vain toimi ja vastaanota palautetta ympäristöstään, vaan hän myös aktiivisesti luo käsitystä itsestään, ylläpitää minuuttaan ja rakentaa identiteettiään ympäristön avulla (Aura ym. 1997, s. 47).

Erään ympäristöpsykologian tutkimuksen mukaan työntekijöiden, joiden työhuoneen ikkunasta näkyi luonnonelementtejä, työtyytyväisyys oli korkeampi ja he olivat terveempiä kuin työntekijät, joilla ei ollut luontonäkymää työhuoneen ikkunasta. (Kaplan & Kaplan 1989, s. 162). Elvyttävän luontokokemuksen syntymiseksi riittää siis työhuoneen ikkunasta avautuva puistomaisema.

Kuva 7. Näkymä etätyöntekijän työpöydän äärestä.

Vihermaisema avautuu mökkietäytyöntekijän ikkunasta, ja luontoympäristö on läsnä myös tauoilla, kertoivat haastateltavat. Tutkimushenkilöiden kakkosasuntojen lähiympäristöt olivat luonnonläheisiä ja rauhallisia. Työnteon kannalta ympäristö voi olla jopa liian rentouttava kaupunkitoimistoon verrattuna, ja työskentely tuntuu siksi ahdistavalta. Kesämökillä ei ole tyypillisiä epämiellyttävän paikan elementtejä, liikennettä tai melua. Useimmat tutkimuksen kakkosasunnot sijaitsivat syrjäisellä maaseudulla, jolloin yksinäisyys, eristyneisyys tai pimeänpelko voisi olla kesämökkiympäristöön liittyviä huonoja piirteitä. Tällaisia tekijöitä tutkimushenkilöt mainitsivat vähän, mikä johtunee kaupunkielämän mahdollistamasta sosiaalisesta vaihtelusta ja haastateltavien maahenkisyydestä. Samoin kaupunkiluonto voi merkitä turvapaikkaa urbaanin vilinän rinnalla (Lankinen & Sairinen 2000). Se edustaa luonnon manipuloinnista ja hoitamisesta huolimatta kaupunkilaiselle alkuperäisyyttä (Ilmonen 2000, s. 205). Luontoympäristönä mökki lähiympäristöineen on kaupunkiympäristöä pysyvämpi ja personoidumpi, kun kakkosasuja toimii alueensa hoitajana.

8 Lopuksi

8.1 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa kuvailen etätyötä kakkosasunnolla ja kesämökillä, joilla tarkoitan erillistä asuinrakennusta maaseudulla. Tavoitteena oli selvittää kakkosasunnolla tapahtuvan etätyön motiiveja, hyötyjä ja haittoja. Kakkosasunnon ja sen lähiympäristön merkitystä etätyöntekijälle tutkittiin ansiotyön ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena oli esitellä, minkälainen rooli ympäristöllä oli mökkietäytyöntekijän arjessa ja miten ympäristöasioita mahdollisesti huomioitiin kakkosasunnolla.

Olen pyrkinyt tuomaan erilaiset teoreettiset lähtökohdat, työelämän ja elämäntavan tutkimuksen sekä yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen keskustelemaan keskenään. Tutkimuksen edetessä teoriataustaan haettiin myös ympäristöpsykologiasta. Näin olen kuvannut tutkimuskohdettani, etätyötä maaseudulla kakkosasunnolla, työelämän ilmiönä. Aiemmat tätä aihepiiriä koskevat suomalaiset tutkimukset ovat keskittyneet lähinnä määrällisiin arvioihin. Tutkimalla modernia joskin harvinaista mökkeilyyn liittyvää ilmiötä olen avannut nykypäivän kesämökkikulttuurin sisältöä ansiotyön näkökulmasta.

Tutkimukseni perusteella etätyö osin murtaa kesämökki-idylliä, sitä mitä kesämökkielämään perinteisesti liitetään. Etätyö vaikuttaa modernisoivasti kakkosasunnon olosuhteisiin ja mökki-ihanteeseen. Se samanaikaisesti romahduttaa ja uusintaa illuusiota ympäristöystävällisestä ja luonnonläheisestä elämästä, joka saa vaikutteita talonpoikaisesta elämäntyylistä. Maaseutuasumisen myyttisyys horjuu, muttei läheskään sorru, kun nostalgisesta kesämökistä tulee asuin- ja työpaikka merkittäväksi ajaksi vuodesta. Etätyö kakkosasunnolla luo uusia perinteitä, kun tietotekniikka omaksutaan osaksi mökkeilyä, ja tietotyö nivoutuu mökkeilyyn.

Kuten aiemmissa tutkimuksissa on todettu, useimmille etätyöntekijöille kesämökki on myös lomapaikka tai ensisijaisesti lomapaikka. Kakkosasuminen ja kesämöккеily maaseudulla sijoittuvat jonnekin ykkösasumisen ja matkailun väliin. Etätyö lähentää kakkosasunnon ja kodin merkityksiä kuitenkin kesämökin viehätystä vähentämättä. Kun kesämökillä ollaan enemmän, paikan henkinen arvo nousee. Kesämökki on yhä kesämökki. Ehkäpä kesämökki identifioituu niin selvästi lomapaikaksi, ettei edes ansiotyön tekeminen siellä ainakaan aineiston sukupolvien mielessä vähennä kesämökin merkitystä ja vetovoimaa paikkana. Sama koskee kodinomaisempia kakkosasuntoja, joihin ei liity symbolisia merkityksiä. Etätyö kakkosasunnolla osin murtaa ja siten oikeastaan ylläpitää ja uusintaa kesämökkikulttuuria.

Suomalainen mökkiloma ei ole pelkkää joutenoloa, vaan siihen liittyy fyysistä puurtamista, minkä vuoksi työnteko kakkosasunnolla ei ole täysin vieras tai irrallinen käytäntö. Erona mökkilomaan etätyöntekijän mökkielämä ei ole täydellinen vastakohta kaupunkiarjelle, vapauden valtakunta, sillä ansiotyö säteilee kakkosasunnolle työn rytmitystä, sosiaalisia kontakteja ja työmoraalia. Tutkimukseni mukaan työ on vapaampaa kakkosasunnolla kuin esimerkiksi kaupunkitoimistossa. Toisaalta mikäli kakkosasunnolla työ ei imenyt puoleensa, työaikataulut pakottivat työntekijän töihin.

Väitän, että kakkosasunnolla monet haastateltavat elivät eri ajassa kuin kaupungissa, koska siellä ajankäyttöön liittyi vähän sosiaalista kontrollointia. Toimintojen eriaikaistumista oli melko paljon vuosi- ja viikkotasolla verrattuna perinteiseen työ- ja lomarytmiin. Päivärytmissä toimintojen desynkronisaatio oli satunnaista. Selänniemen mukaan kotona ja arjessa aika on mitattavissa tarkemmin kuin lomalla (Selänniemi 1996, s. 207). Tutkimukseni mukaan kesämökillä vuoden kierto, vuodenajat ja subjektiivinen aika ovat jonkin verran hallitsemampia kuin kaupungissa, jossa aika käsitetään lineaarisemmin. Vaikka kakkosasunnolla ajankäyttö ehkä myötäili toimistotyön rutiinia, oli ajan tuntu henkilökohtaisempi rauhallisuuden ja paikan luoman jatkuvuuden tunteen takia. Mökkillä aika on hetkittäin pysähtynyttä (vrt. mt., s. 208), kun työelämän rutiinit eivät puske yhtä kovasti tulevaisuutta kohti kuin varsinaisella työpaikalla.

Juntto ja Vilkkö (2005, s. 139) havainnollistavat kesämökkiä aikapoimuna, jossa eletään muutoksen keskellä omaa itsenäistä aikapaikallisuutta. Tutkimuksen mukaan etätyöntekijä ei elä kakkosasunnolla eristetyssä aikakapselissa, sillä työn johdosta tietoliikenteen välityksellä erilaiset aikakäsitykset ja sosiaaliset kontaktit kulkeutuvat kakkosasunnolle, mutta etätyöntekijällä säilyy vapaus säädellä sosiaalista kanssakäymistä.

Yksilön elämän kokonaisuuden näkökulmasta etätyö kakkosasunnolla on kolmen toiminnon, asumisen, työn ja vapaa-ajan, tietoista saattamista samaan fyysiseen paikkaan (vrt. Kuva 5, s. 22). Fyysisen tilan lisäksi etätyötä voidaan lähestyä työskentelynä sosiaalisissa, henkisissä ja virtuaalisissa työtiloissa (Pekkola 2002, s. 227–229). Tutkimuksen perusteella etätyössä kakkosasunnolla korostuvat fyysinen sekä henkinen ulottuvuus. Mökki on monipuolinen toimintaympäristö. Se on paras mahdollinen paikka, mielipaikka, jonka ympäristö on rau-

hallinen ja luonnonläheinen, mutta toisaalta se tarjoaa sopivia virikkeitä taukojen aikana. Henkisenä ympäristönä kakkosasunto lisää työhyvinvointia ja hoitaa työntekijää. Etätyö on virtuaalista läsnäoloa vain muutamalle mökkietäytyöntekijälle. Virtuaalinen läsnäolo korvaa jonkin verran etätyöntekijän muuten melko vähäisiä sosiaalisia kontakteja.

Kuvassa 8 on esitetty etätyö kakkosasunnolla työtä, asumista ja vapaa-aikaa yhdistävänä asiana. Etätyö kakkosasunnolla nivoo yhteen työn ja muun elämän. Etätyö kakkosasunnolla ei ole vain fyysisen paikan muutos, vaan Pekkolaa (2002) mukaillen erilaisessa henkisessä ja sosiaalisessa sekä mahdollisesti virtuaalisessa tilassa työskentelyä. Kolmion ulkosivuille on tiivistetty mökkietäytyön ominaispiirteet avainsanoin, jotka kuvaavat kakkosasunnolla koettua elämänlaatua.

Raja-aidat niin asumisen ja työnteon kuin työnteon ja liikkumisen välillä ovat löystymässä (Heinonen ym. 2004, s. 18). Etätyö kakkosasunnolla on heikko merkki siitä, että toimistotyörakenteen murtuminen ja työ- ja vapaa-ajan liudentuminen voivat olla myös positiivisia ilmiöitä hyvinvoinnin kannalta. Työn vieminen lomapaikalle ilmentää luovaa suhtautumista työhön, mikä muuntaa käsitystä perinteisestä suomalaisesta työetiikasta ja sisältää ituja nautinnollisuutta sekä luovuutta korostavasta hakkerietiikasta. Osa tutkimushenkilöistä ei tunnistanut arjessaan työn ja vapaa-ajan erottelua. Himasen (2001, s. 135) mukaan hakkerien vapaa-ajan ja työn mielekkyys riippuvat siitä, miten ne toteutetaan. Tutkimuksessa erottui kaksi erilaista mökkietäytyöntekijätyyppiä, etätyöissä ja etätyötsillaaja, joilla esittelen erilaista asennoitumista työhön (ks. s. 45). Toisaalta kesämökkiympäristö ja -asuminen aktiivisine ja passiivisine virikkeineen voi vahvistaa tai heikentää työn merkitystä. Etätyössä

Kuva 8. Etätyö kakkosasunnolla työtä, asumista ja vapaa-aikaa yhdistävänä asiana.

kakkosasunnolla työntekijä punnitsee suhdettaan työhön uudestaan ja saattaa tuntea itsensä pinnariksi liian hyvien työolosuhteiden takia. Mökkietätyön harvinaisuuden vuoksi kakkosasunnolla työskentelevät joutuvat perustelemaan työmuotoaan niin työpaikallaan kuin yksityiselämässään.

Tulosten mukaan etätyö kakkosasunnolla on kannattavaa erityisesti henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja työnteon kannalta. Siihen liittyy kuitenkin joitakin ongelmia, vaikka työntekijällä olisi pysyvä mahdollisuus tehdä etätyötä (ks. s. 43). Etätyön järjestäminen aiheuttaa ylitöitä ja työteho sekä tiedonkulku huononevat ainakin vielä puutteellisen tietoliikennetekniikan takia. Vaikka kakkosasunnolla etätyöntekijöiden paikka on muuttumaton, liittyy heidän elämäntapaansa monipaikkaisuutta ja matkustamista, jotka imevät paljon rahaa ja aikaa.

Tuloksieni valossa kuvaan mökkietätyöntekijöiden elämäntavan kaksoismorfologiaa elämän kaksikaistaisuutena, sillä etätyöntekijät työskentelevät osana vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä, mutta vaihtavat toisinaan hitaalle ”kaistalle” elämään ihmisen mittaista elämää, jollaisena etätyö maaseudulla kakkosasunnolla näyttäytyy. Harvoin etätyöelämäntapa lienee totaalista irtautumista oravanpyöristä, onnelan luomista Suomen salomaille (vrt. Mannermaa 2004, s. 125), kun ansiotyö sitoo yhteiskuntaan.

Luonnonläheiseen paikkaan kiintyminen voi olla kritiikkiä vallitsevalle elämäntavalle sekä vihreän ja paikallisen elämäntavan tavoittelua. Elämä kakkosasunnolla on vastakkainen tai rinnakkainen kehitys luontosuhteen urbanisoitumiselle, sillä kakkosasunnolla ollaan suoraan yhteydessä luontoon. Kakkosasunnolla työskenteleville on ominaista myös luontokokemuksen kaksoismorfologia, sillä osa haastateltavista työskenteli maaseudulla ”luonnon ehtojen” mukaan, säätä ja vuodenaikoja myötäillen. Kaupungissa työ oli rutiinimaisempaa. Maaseudulla vapaa-ajan vietto oli luontokeskeistä. Haastateltavat olivat kiinnostuneita kulttuurimenoista, kirjastoista, ravintoloista ja kahviloista, mutta vain harvat kertoivat käyvänsä näissä kakkosasunnoltaan käsin. Haastateltavien puheesta ei kuitenkaan välittynyt kuvaa utooppisesta luonnon armoilla elämisestä, vaan kesämökkielämään liittyi ”normaalia” hyödykkeiden ja energian kulutusta sekä autoilua. Kesämökillä pärjättiin kuitenkin vähemmällä, luonnonantimia käytettiin hyväksi, ja oman ulkonäön ylläpito (esim. työasu, meikit ja hius tyyli) ei ollut tärkeää. Kulutus ei haastateltavien mukaan ylipäänsä ollut yhtä kiinnostavaa, ja lähiympäristöstä oltiin kiinnostuneempia kuin kaupungissa, mikä ilmeni ajatuksissa ja teoissa. Etätyön motiivit ovat erilaisia. Mökkietätyön järjestäminen vie kuitenkin voimavaroja. On todennäköistä, että siihen ryhtyvät henkilöt, joille lähiympäristöllä on merkitystä. Voi olla, että aineistoon valikoitui henkilöitä, jotka ovat keskimääräistä kiinnostuneempia luonnosta.

Ympäristönsuojelun näkökulmasta paikkaan sitoutuminen on merkittävää, sillä henkilökohtaisesti tärkeitä luontopaikkoja suojellaan ja niiden lähiympäristöä valvotaan. Kakkosasuminen voi olla ympäristöystävällistä esimerkiksi tulevaisuudessa mahdollisesti yleistyvään kolmosasumiseen verrattuna. Tietotekniikka- ja taideteollisuusammattilaisille

tehdyn kyselytutkimuksen tuloksissa luonnon merkitys korostui. Vapaa-aika luonnossa oli tärkeämpi kuin keskustan kulttuuripalvelut (Hirvonen 2000, s. 152). Ympäristöpsykologian tutkimuksissa on todettu, ettei terveystieteen näkökulmasta ole yhdentekevää, minkälainen näkymä työpaikan ikkunasta avautuu ja mitkä ovat virkistävyyden mahdollisuudet työpäivän aikana. Kesämökki on kuitenkin fyysisesti kohtuullisen vaikeasti saavutettavissa oleva mielipaikka, koska se sijaitsee usein satojen kilometrien etäisyydellä ykkösasunnosta, ja suurin osa suomalaisista ei omista kesämökkiä. Etätyöskentely kakkosasunnolla lienee mahdollista lähinnä hyväosaisille tietotyöntekijöille, kuten aiemmissa tutkimuksissa on todettu muiden joustavien työjärjestelyjen osalta.

Parhaimmillaan etätyö kakkosasunnolla on sosiaalinen ja ekologinen innovaatio, joka edistää tasapainoista aluekehitystä osa-aikaisen maalla asumisen myötä. Monet suomalaiset ovat valmiita sanomaan, että maaseutu on mukava ja tarpeellinen. Harvat ovat kuitenkin valmiita maksamaan maaseudun säilyttämisestä. (Rosenqvist 2003, s. 9). Useimmat ihmiset viettävät aikaa kesämökkillään vain lomaillessa. Vaikka mökkietäytyöntekijät jakavat elämänsä kaupunkiin ja maaseudulle, on heidän siteensä maaseutuun esimerkiksi lomalaisia voimakkaampi. Etätyössä kesämökillä maaseutukaipuu realisoituu elämäksi ja työskentelyksi maalla. Etätyöntekijät ovat myös valmiita maksamaan maaseudulla asumisestaan, sillä etätyöjärjestelyistä koituu heille kuluja. Mökkietäytyöntekijöiden elämäntapa saa aikaan maaseudulle uudenlaista vetovoimaa.

Tutkimus vahvistaa aiempien tutkimusten tuloksia kakkosasumisen yleistymisestä ja monipaikkaisuuden mielekkyydestä ihmiselämän rakennuspuuna. Edes suomalaisten mielipaikka kesämökki ei ole itseriittoinen paikka, ja pitkään jatkunut oleskelu kakkosasunnolla aiheuttaa negatiivisia eristymisen tuntemuksia, muuttumista ”mökkihöperöksi”. Välillä, erityisesti talviaikaan, halutaan kaupungin kulttuurimenoihin, ja vain harvat olivat valmiita muuttamaan pysyvästi maaseudulle.

Yksilön paikkaidentiteetti voi samanaikaisesti vaikuttaa useat paikat: valtio, kotiseutu, koti, kakkosasunto, kaupunki ja maaseutu. Näistä juuri kakkosasunto edustaa pysyvyyttä ihmisen asumishistorian moninaisuudessa, kuten aiemmissakin tutkimuksissa on huomattu. Kakkosasunnon suuri henkinen merkitys kertoo halusta kiinnittää itsensä suvun historiaan tai tarpeesta muodostaa yksityinen paikka miellyttäväksi koettuun ympäristöön. Vaikka monille mökkielämä on vetäytymistä omalle, sosiaalisesta kontrollista vapaalle yksityiselle reviirille, muutamille se tutkimukseni mukaan on paluuta sosiaalisuuteen ja yhteisölliseen elämään esimerkiksi kyläyhteisössä tai lähellä sukulaisia.

Mannermaa (2004) on tulevaisuutta käsittelevässä teoksessaan luetellut kolme trendiä, joita yhteiskunnassa pyritään edistämään tietoteknologialla seuraavan alle kymmenen vuoden kuluessa. Ne ovat yksilön liikkuvuuden maksimointi (maximum mobility), ”aina yhteydessä kaikkeen” (universal connectivity) ja pyrkimys siihen, ettei ihmisen tarvitsisi juuri koskaan

lähteä juuri mihinkään (maximum immobility). Paradoksaalista on jälkimmäisen trendin suhde kahteen edeltävään. (Mannermaa 2004, s. 86). Nämä kolme trendiä ja liikkumisen paradoksi ovat selvästi läsnä kakkosasunnolla työskentelevän etätyöntekijän elämäntavassa.

Etätyöntekijän identiteetti ei ole riippuvainen vain työnantajaorganisaatiosta, henkilöstö- ja ammattiryhmästä, vaan rakentuu työprosessien suuntaan, jolloin työssä selviäminen on tärkeää (Pekkola 2002, s. 225). Tämä selittää kakkosasunnolla työskentelevän identiteetin taipuisuuden ja elämäntavan moninaisuuden. Kävi ilmi, että työidentiteetti ei kahlitse työn monipaikkaisuuden vuoksi ja että etätyöntekijät voivat sen ohella samaistua elämäntapoihin, jotka tyypillisesti ovat olleet insinöörin tai virkamiehen vaikeasti saavutettavissa ja vain osa lomanviettoa. Etätyö kakkosasunnolla uusintaa suhdetta niin työhön kuin identiteettiin. Kakkosasunnolla etätyöntekijän työhön, kotiin ja henkilöhistoriaan liittyvien sosiaalisten roolien välille syntyy identiteettiä tukevia kytköksiä, mikä johtune kakkosasujan paikkaan kuulumisen tunnusta.

Tutkimuksen perusteella etätyöntekijät pitivät kakkosasuntoa mielipaikkanaan. Lähiympäristön merkityksen korostuminen on ikään, erityisesti lapsuuteen ja vanhuuteen, liittyvä asia (Aura ym. 1997, s. 86). Heikkisen ym. (2003, s. 135) mukaan maallemuutto on tyypillisesti elämänvaihemuuttoa, joka ajoittuu eläkevaiheeseen, lähelle eläkeikää tai lapsiperheillä pienten lasten aikaan. Osa muuttajista on pysyviä maallemuuttajia. Juntto ja Vilkkö (2005, s. 117–118) arvelevat, että suuret ikäluokat ovat aluemurroksen ja muuttoliikkeeseen liittyvien kokemusten vuoksi joutuneet työstämään paikkoihin kiinnittymistään enemmän kuin edelliset ja seuraavat ikäryhmät. Vastaavasti ikääntyvien elämäntyylejä selvittäneen Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimuksen mukaan vuosina 1926–50 syntyneiden henkilökohtaiset suosikkipaikat liittyivät etupäässä luontoon. Seuraavaksi tärkeimpiä lempipaikkoja olivat elämänhistoriaan liittyvät paikat: kesämökki, syntymäkoti ja sauna. (Karisto & Kontinen 2004, s. 126).

Tämän tutkimuksen osalta jää avoimeksi se, onko etätyö kakkosasunnolla erityisesti suurien ikäluokkien tai työuransa loppupuolella olevien ihmisten tavoittelema asia. Aineiston ikäjakama oli yksipuolinen, sillä kaksikolmasosaa haastateltavista oli 50–59-vuotiaita, mikä esti vertailun eri ikäryhmien välillä. Useampien 25–40-vuotiaiden etätyöntekijöiden tavoittaminen olisi tuonut syvyyttä tutkimukseen. Vaikka mökkietätyön sosiaalisesta levinneisyydestä saa tämän tutkimuksen perusteella vain viitteitä, liittyy etätyö kakkosasunnolla ainakin jossain määrin toisen polven kaupunkilaisten elämään. Tutkimuksessa korostuivat etätyön hyödyt ja tyytyväisyys elämään. Vaikka myös aiemmissa etätyötutkimuksissa hyödyt ovat korostuneet, tutkimuksen luotettavuutta olisi mahdollisesti parantanut tutkimushenkilöiden haastatteleminen myöhemmin uudelleen. Muilta osin tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu menetelmien yhteydessä (ks. s. 33).

8.2 Jatkotutkimusaiheita

Jotta suomalaisen kesämökkikulttuurin ja kakkosasumisen sekä mökkietäytyön tulevaisuutta voitaisiin arvioida, tarvitaan tietoa eri-ikäisten ihmisten mökkeilyintresseistä. Aineiston ikäjakauman vuoksi vertailuja eri sukupolvien välillä ei voitu tehdä. Olisi kiinnostavaa tutkia, minkälaisia sukupuolien välisiä eroja ja sukupuolirooleja kesämökkielämään yleensä ja etätyöhön kakkosasunnolla liittyy. Mökkietäytyö on harvinaista Suomessa, vaikka ilmeisesti monet haaveilevat siitä. Mökkietäytyöstä unelmoivien tutkiminen olisi mielenkiintoista, koska mökkietäytyön kytkennät työhön, asumiseen ja vapaa-aikaan viestivät laajemmasta yhteiskunnallisesta kehityksestä.

Ansiotyö on siirtynyt kotiin matkapuhelimen sekä tieto- ja tietoliikennetekniikan mukana, mutta suunnitelmallisesti se kulkeutuu kesämökille vasta harvojen ihmisten viemänä. Onko tämä seurausta etätyön yleistymisen hitaudesta vai yksilöiden halusta pitää työ ja vapaa-aika erillään edes kakkosasunnolla?

Alueellisen rakennemuutoksen jatkuessa kakkosasujan maaseutuidentiteetin tutkiminen olisi mielestäni hedelmällistä maaseudun tulevaisuuden, fyysisen paikan merkityksen ja alueellisen identiteetin kannalta.

Ympäristönsuojelun näkökulmasta on kiinnostavaa, miten kesämökki- ja kakkosasumisen ekologisuutta voitaisiin vahvistaa ja minkälaisia luonnonhoitajia kesämökkiläiset ovat. Kesämöккеilyn ympäristövaikutusten tutkiminen luonnontieteellisestä näkökulmasta on ollut tähän asti lähes olematonta.

Kirjallisuus

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Allardt, E. 1983. Sosiologia. Porvoo: WSOY.
- Andersson, H. 1997. Kulttuuri ja paikan politiikka kaupunki uudistuksessa. Teoksessa: Haarni, T. & Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S (toim.). Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino. s.107–128.
- Antila, J. 2005. Veteen piirretty viiva? Työn ja yksityiselämän välisen rajapinnan tarkastelua. Työpoliittinen tutkimus nro 272. Helsinki: Työministeriö.
- Arnfolk, P. 1999. Information Technology in Pollution Prevention: Teleconferencing and telework used as tools in the reduction of work related travel. IIIEE Dissertations 1999:1. Lund: Lund University.
- Aura, S. & Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo: WSOY.
- Beck, U. 1999. Mitä globalisaatio on? Virhekäsityksiä ja poliittisia vastauksia. Suom. Tapani Hieta-niemi. Tampere: Vastapaino.
- Blom, R. 2001a. Tietotyöläisen sosiaalinen muotokuva. Teoksessa Blom, Raimo & Melin, Harri & Pyöriä, Pasi. Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus. 197–209.
- Blom, R. 2001b. Tietotyön ristiriidat. Teoksessa: Blom, R., Melin, H. & Pyöriä, P. Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus. s. 122–147.
- Blom, R. & Melin, H. & Pyöriä, P. 2001. Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Casey, E.S. 1996. How to Get from Space to Place in a Fairly Short Stretch of Time: Phenomenological Prolegomena. Teoksessa: Feld, S & Basso, K.H. Senses of Place. Santa Fe: School of American Research Press. s. 13–52.
- Castells, M. & Himanen, P. 2001. Suomen tietoyhteiskuntamalli. Sitra 242. Helsinki: WSOY.
- Dimitrova, D.I. 2002. The telework mosaic: How people telework. Toronto: University of Toronto.
- Ellei meille suoda aikaa... 1983. Työaikaseminaari 19.3.-83. KSL, marxilaisuuden ja työväenliikkeen tutkimusprojekti. Helsinki: KSL.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Etzioni, A. 1998. Critical Essay/Commentary. Voluntary simplicity: Characterization, select psychological implications, and societal consequences. Journal of Economic Psychology 19. 619–643.
- Feld, S. 1996. Waterfalls of Song: An Acoustemology of Place Resounding in Bosavi, Papua New Guinea. Teoksessa: Feld, S. & Basso, K.H. Senses of Place. Santa Fe: School of American Research Press. 91–135.
- Flick, U. 1998. An Introduction to Qualitative Research. London: Sage.
- Glaser, B. 1992. Basics of grounded theory analysis: emergence vs forcing. Mill Valley: Sociology Press.
- Grint, K. 1998. The Sociology of Work. 2nd edition. Cambridge: Polity Press.
- Hakanen, J. 2002. Työn imu ja työuupumus - laajennetun työhyvinvointimallin kehittäminen ja testaaminen. Psykologia 2002:4. 291–301.

- Hakanen, J. 2004. Työuupumuksesta työn imuun: työhyvinvointitutkimuksen ytimessä ja reuna-aleilla. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti 27. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Haliseva-Soila, M. 1993. Maaseudun uudet asukkaat: kaupunkilaisten maaseutukuva ja maalle-muuttopotentiaali maaseudun kehittämisen mahdollisuutena. Seinäjoki: Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Hanhike, T. 1997. Etätyön todellisuus seitsemän tapauksen valossa. Siemensin ja Siemens Nixdorfin kokeilu 1.95–9.95. Työhallinnon julkaisu no. 180. Helsinki: Työministeriö.
- Hanhike, T. 2004. E-työ Suomessa 2003. ETR:n selvitys ja toimenpidesuositukset e-työn kehittämismahdollisuuksista. Helsinki: Työministeriö.
- Hanhike, T., Immonen, J., Kanerva, L. & Luukinen, A. 1998. Etätyö muutoksen välineenä - kokemuksia yritysten ja työntekijöiden sopeutumisesta ympäristön muutokseen etätyön ja hajautetun työn avulla. ESR-julkaisu 1998/29. Helsinki: Työministeriö.
- Heikkinen, T., Hirvonen, J. & Maijala, O. 2003. Tarjolla maaseutu. Tutkimus maallemuuton tarjonnan toimijoista ja maallemuuttajamielikuvista. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuk- sen julkaisuja B 85. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Heinonen, S. 1998a. Kestävä kehitys, etätoiminnot ja liikenne. Sitra 169. Helsinki: Sitra.
- Heinonen, S. 1998b. Suomalaisen etätyöpotentiaalin analyysi. Toteutumisen edellytyksiä ja vaikutuksia. Euroopan sosiaalirahasto, Suomen tavoite 4 ohjelma. ESR-julkaisu 34/98. Helsinki: Työ- ministeriö.
- Heinonen, S. 2000. Etäläsnäolon liikenteelliset ja ympäristölliset vaikutukset. LYYLI-raporttisarja 21. Helsinki: Liikenneministeriö.
- Heinonen, S., Huhdanmäki, A., Niskanen, S. & Kuosa, T. 2004. Ekohallittu etätyö. Asumisen, työn ja liikkumisen kaupunkirakenteellisen uusjaon ympäristövaikutukset. Suomen ympäristö 701. Hel- sinki: Ympäristöministeriö.
- Helminen, V. & Ristimäki, M. & Oinonen, K. 2003. Etätyö ja työmatkat Suomessa. Suomen ympäris- tö 611. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Hietala, V. 1996. Takaisin kotiin? Myyttinen maaseutu elävän kuvan kulttuurissa. Maaseudun uusi aika 2/1996. 40–44.
- Hiltunen, M. & Pitkänen, K. 2005. Lopuksi. Teoksessa: Pitkänen, K. & Kokki, R. Näkökulmia pääkau- punkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa. Savonlinnan koulutus- ja kehittämis- keskuksen julkaisuja no. 11. Savonlinna: Joensuun yliopisto, Savonlinnan koulutus- ja kehittämis- keskus. s. 187–191.
- Himanen, P. 2001. Hakkerietiikka ja informaatioajan henki. Helsinki: WSOY.
- Hirvonen, J. 1992. Asuminen ja vapaa-aika. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja B 69. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Hirvonen, J. 2000. Kahden ammattiryhmän asumisvalintojen yleispiirteitä. Teoksessa: Ilmonen, M., Hirvonen, J., Knuuti, L., Korhonen, H. & Lankinen, M. Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taito- ammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulu- tuskeskuksen julkaisuja B 78. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. s. 121–160.
- Hoikkala, T. 1999. Suuret ikäluokat ja työ. Teoksessa: Parikka, R. (toim.). Suomalaisen työn historiaa - Korvesta konttoriin. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 730. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. s. 395–440.
- Holmila, M. 2001. Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus. Hel- sinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Höjer, M. 1998. Ökad tillgänglighet och minskat resande? - en framtidsstudie om bebyggelsestruktur och IT för en minskad pendling. Stockholm: Royal Institute of Technology, Institutionen för Infrastruktur och Samhällsplanering.
- Ilmonen, M. 2000. Parasta asuinalueella on ympäristö ja luonto. Teoksessa: Ilmonen, M., Hirvonen, J., Knuuti, L., Korhonen, H. & Lankinen, M. Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 78. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. s. 193–208.
- Julkunen, R., Nätti, J. & Anttila, T. 2004. Aikanyrjähdys. Keskiluokka työn puristuksessa. Tampere: Vastapaino.
- Juntto, A. & Viikko, A. 2005. Monta kotia. Suurten ikäluokkien asumishistoriat. Teoksessa: Karisto, A. (toim.). Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino. s. 115–144.
- Kaplan, R. & Kaplan, S. 1989. The Experience of Nature. A Psychological Perspective. Cambridge: Cambridge University Press.
- Karisto, A. 2005. Suuret ikäluokat kuvastimessa. Teoksessa Karisto, Antti (toim.), Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino. s. 17–58.
- Karisto, A. 2006. Kesämökki ja arjen ympäristöpolitiikka. Teoksessa: Massa, I. & Ahonen, S. (toim.). Arkielämän ympäristöpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus. s. 122–137.
- Karisto, A. & Konttinen, R. 2004. Kotiruokaa, kotikatua, kaukomatkailua. Tutkimus ikääntyvien elämäntyyleistä. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Karisto, A., Takala, P. & Haapola, I. 1998. Matkalla nykyaikaan: elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. Porvoo: WSOY.
- Konttinen, A. 1998. Ympäristö tietoisuudessa ja toiminnassa. Teoksessa: Koskinen, K. (toim.). Sosiologisia karttalehtiä. Tampere: Vastapaino. s. 277–290.
- Konttinen, A., Jokinen, P. & Koskinen, K. 2004. Ympäristö sosiologisena kysymyksenä. Teoksessa: Kantola, I., Koskinen, K. & Räsänen, P. (toim.). Sosiologisia karttalehtiä. Tampere: Vastapaino. s. 289–299.
- Korpela, K. 1995. Luontomaiseman ja kasvillisuuden elvyttävät vaikutukset. Ympäristö ja Terveyslehti 6/95. s. 20–23.
- Korpela, K. 2001a. Koettu terveys ja asuinalueen mieluisat ja epämieluisat ympäristöt. Teoksessa: Melukylä vai mansikkapaikka? Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveellisyydestä. Suomen ympäristö 467. Helsinki: Ympäristöministeriö. s. 123–141.
- Korpela, K. 2001b. Luonnonympäristöjen elvyttävät vaikutukset. Teoksessa: Kangas, J. & Kokko, A. (toim.). Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 800. Kannus: Metsäntutkimuslaitos, Kannuksen tutkimusasema. s. 169–175.
- Korpela, K. & Hartig, T. 1996. Restorative Qualities of Favorite Places. *Journal of Environmental Psychology* 16. s. 221–233.
- Korpela, K.M., Hartig, T., Kaiser, F.G. & Fuhrer, U. 2001. Restorative Experiences and Self-Regulation in Favorite Places. *Environment and Behavior*, Vol. 33 No. 4, July 2001. Sage Publications. s. 572–589.
- Kotilainen, H. 1998. Ulkokuntalaiset kesämökkiläiset kuntien taloudessa. Saaristoasiain neuvottelukunta. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 2/1998, Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä.
- Kurri, M. 2004. Loma suomalaisella mökillä. Sotien jälkeinen vapaa-ajan asuminen kulttuurisena ilmiönä. Pro gradu -tutkielma. Kansatiede. Turku: Turun yliopisto.

- Kvale, S. 1996. Interviews. An introduction to qualitative research interviewing. Thousand Oaks: Sage.
- Laajakaistatyöryhmä 2005. Kansallinen laajakaistastrategia: väliraportti II. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 71/2005. Helsinki: Liikenne- ja viestintäministeriö.
- Lahti, V.-M. 1996. Riskiyhteiskunta tuli kylään. Sosiologinen tutkimus vesijohtoveden saastumisen seurauksista ihmisen elämässä. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia No. 229. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lankinen, M. & Sairinen, R. 2000. Helsingiläisten ympäristöasenteet vuonna 2000. Tutkimuksia 2000:6. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Lehto, A.-M. & Sutela, H. 2004. Uhkia ja mahdollisuuksia. Työolotutkimuksen tuloksia 1977-2003. Helsinki: Tilastokeskus.
- Leinamo, K. 2003. Maaseudun kutsu. Näkemyksiä eläkeläisten maallemuutosta ja kakkos asumisesta. Levón instituutti. Julkaisu no. 106. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. 1985. Naturalistic inquiry. Beverly Hills: Sage.
- Loma-asutuksen tihenemisen aiheuttamat haitat luonnon taloudelle ja ihmisen viihtyvyydelle 1980. Helsingin yliopiston Ympäristönsuojelun laitoksen laatima katsaus. Työn johtajana Pekka Nuorteva. Kansanterveys 2-3. s. 57–131.
- Löfgren, O. 1999. On Holiday. A History of Vacationing. Californian studies in critical human geography; 6. Berkeley: University of Californian Press.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2000. Mökkiläisten etätyökampanja. Loppuraportti. Saaristoasiain neuvottelukunta, Etätyön teemaryhmä. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2000. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä.
- Mannermaa, M. 2004. Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus. Helsinki: WSOY.
- Massa, I. 2006. Perheen elämäntavan muutos ja arjen ympäristöpolitiikka. Teoksessa: Massa, I. & Ahonen, S. (toim.), Arkielämän ympäristöpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus. s. 104–121.
- Massa, I. & Haverinen, R. 2001. Arkielämän ympäristöpolitiikka. Esitutkimus. Suomen ympäristö 521. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Melasniemi-Uutela, H. 2004. Suomalaisen mökkikulttuurin suunta. Teoksessa: Ahlqvist, K. & Rajas, A. (toim.). Ihanne ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen. Helsinki: Tilastokeskus. s. 145–163.
- Moilanen, T. & Roponen, S. 1994. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ATLAS/ti-ohjelman avulla. Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 2/1994. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Müller, D.K. 1999. German Second Home Owners in the Swedish Countryside. On the Internationalization of the Leisure Space. ETOUR Vetenskapliga Bokserien V 1999:4. GERUM Kulturgeografi 1999:2, Östersund: ETOUR.
- Myrskylä, P. 2004. Työn ja asumisen eriytyminen jatkuu. Hyvinvointikatsaus 3/2004. Helsinki: Tilastokeskus. s. 32–37.
- Mäntylä, K., Pekkanen, J. & Sneck, T. 1998. Haja- ja loma-asumisen uudet muodot. Tulevaisuuden näkymiä ja kehittämismahdollisuuksia. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 76. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Niemi, I. & Pääkkönen, H. 2001. Ajankäytön muutokset 1990-luvulla. Kulttuuri ja viestintä 2001/6. Helsinki: Tilastokeskus.

- Nieminen, M 2004a. Kesämökkibarometri 2003: keskeisiä tuloksia postikyselyaineistosta. Tilastokeskus ja Sisäasiainministeriö. Helsinki: Tilastokeskus.
- Nieminen, M. 2004b. Kesämökkibarometri 2003: postikyselyn tulokset. Taulukot. Helsinki: Tilastokeskus.
- Nieminen, M. 2004c. Kesämökki, ikioma pienoisvaltakunta. Hyvinvointikatsaus 2/2004. Helsinki: Tilastokeskus. s. 20-25.
- Paavola, S. 2003. Dualismeista dynamiikkaan - filosofian roolista yhteiskuntatieteiden metodologiasa. Teoksessa: Eskola & Pihlström (toim.). Ihmistä tutkimassa. Yhteiskuntatieteiden metodologian ajankohtaisia kysymyksiä. Kuopion yliopisto: Kuopio University Press. s. 31–52.
- Paunonen, H. 2001. Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii: Stadin slangin suursanakirja. 3. painos. Helsinki: WSOY.
- Pekkanen, J., Majjala, O., Piispanen, E. & Lehtonen, H. 1997. Maaseudun kilpailukykyisyys asuinympäristönä. Esimerkkinä Hämeenlinnan seutu. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja B 74. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Pekkola, J. 2002. Etätyö Suomessa. Fyysiset, virtuaaliset, sosiaaliset ja henkiset työtilat etätyöympäristöinä. Helsinki: Svenska handelshögskolan.
- Periäinen, K. 1999. Suomalainen mökki. Arkkitehti 1999:4. s. 18–21.
- Pitkänen, K. & Kokki, R. 2005. Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa. Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja no. 11. Savonlinna: Joensuun yliopisto, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus.
- Pitkänen, K. & Vepsäläinen, M. 2005. Mökille hommiin ja hiljaisuuteen. Mökkeilymotiiveista. Teoksessa: Pitkänen, K. & Kokki, R. Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa. Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja no. 11. Savonlinna: Joensuun yliopisto, Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus. s. 161–186.
- Pyöriä, P. 2001a. Tietotyön idea. Teoksessa: Blom, R., Melin, H. & Pyöriä, P. Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus. s. 24–40.
- Pyöriä, P. 2001b. Tietoyhteiskunnassa työelämän vaatimukset kiristyvät. Teoksessa: Blom, R., Melin, H. & Pyöriä, P. Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus. s. 101–121.
- Pääkkönen, H. & Niemi, I. 2002. Suomalainen arki. Ajankäyttö vuosituhannen vaihteessa. Kulttuuri ja viestintä 2002/2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Rahkonen, K. & Roos, J.P. 1990. Kovaa pehmeää vai pehmeää kovaa? Teoksessa: Takala, P. ym. (toim.). Hyvinvointi ja muutosten Suomi. Helsinki: Hakapaino.
- Reijo, M. 2002. Suomalaisilla käytössään kakkosasuntoja useimmin EU:n alueella. Hyvinvointikatsaus 2/2002. Helsinki: Tilastokeskus. s. 20–23.
- Reijo, M. 2004. Suomalaisen kakkosasunto on kesämökki. Hyvinvointikatsaus 2/2004. Helsinki: Tilastokeskus. 26.
- Reijo, M. & Juntto, A. 2002. Kansallinen omaleimaisuus säilyy asumisessa. Teoksessa: Pyy-Martikainen, M. (toim.). Arki EU-maissa. Työt, tulot ja asuminen 1996. Elinolot 2002:1. Helsinki: Tilastokeskus. s. 57–78.
- Robertson, R. 1995. Glocalization. Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. Teoksessa: Featherstone, M., Lash, S. & Robertson, R. (toim.). Global Modernities. London: Sage. s. 25–44.
- Rontu, M. & Santala, E. 1995. Haja-asutuksen jätevesien käsittely. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja nro 584. Helsinki: Vesi- ja ympäristöhallitus.

- Roos, J.P. 1988. Elämäntavasta elämäkertaan - Elämäntapaa etsimässä 2. Tutkijaliiton julkaisusarja 53. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Rosander, G. 1990. Fritidshusens symboliska gestaltning. Exemplet Norge. Teoksessa: Arvidsson, A. ym. (toim.). Människor & föremål. Etnologer om materiell kultur. Stockholm: Carlssons. s. 243–258.
- Rosenqvist, O. 2003. Minä ja maaseutu - maallikkodiskurssit kriittisen maaseutututkijan tulkitsemina. Maaseudun uusi aika 2/2003. s. 5–25.
- Rouhiainen, V. 2002. Suomalaisten maaseutukuvat. Verkkojulkaisu. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Saatavissa internetistä <http://www.mtkk.helsinki.fi/rural/liitteet/V.Rouhiainen.pdf>. Viitattu 23.8.2005.
- Saaristo, K. 1994. Henkilökohtainen ekologia. Onko vihreä elämäntapa vastayritys moderniin? Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 58. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Saaristoasiain neuvottelukunta 2001. Mökkien korjaus- ja rakentamiskampanja. Loppuraportti. Sisäasiainministeriön aluekehitysosaston julkaisu 1/2001. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Saaristoasiain neuvottelukunta 2003. Saaristo-ohjelma 2003-2006: saaret, meri, joet ja rantavyöhyke aluekehitystekijöinä. Sisäasiainministeriön julkaisu 1/2003. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Sairinen, R. 1996. Suomalaiset ja ympäristöpolitiikka. Tilastokeskuksen tutkimuksia 217. Helsinki: Tilastokeskus.
- Salmi, M. 1991. Ansiotyö kotona - toiveuni vai painajainen? Kotiansiotyö Suomessa työntekijän arkipäivän kannalta. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Saukkonen, H. 2004. Jätevesien käsittely haja-asutusalueella. Opassarja, nro 3. Turku: Lounais-Suomen ympäristökeskus.
- Schaufeli, W.B., Salanova, M., González-romá, V. & Bakker, A.B. 2002. The Measurement of Engagement and Burnout: A Two Sample Confirmatory Factor Analytic Approach. *Journal of Happiness Studies*. Mar2002, Vol. 3 Issue 1: 71–92.
- Selänniemi, T. (1996). Matka ikuiseen kesään. Kulttuuriantropologinen näkökulma suomalaisten etelänmatkailuun. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 649. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Sennett, R. 2002. Työn uusi järjestys. Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta. Suom. Eine ja David Kivinen. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, J. 2004. Hullu työtä tekee. Helsinki: Otava.
- SIBIS 2003. Statistical Indicators Benchmarking the Information Society. SIBIS Pocketbook 2002/03. Measuring the Information Society in the EU, the EU Accession Countries, Switzerland and the US. Empirica, Germany. Saatavissa internetistä <http://www.sibis-eu.org/>. Viitattu 29.8.2005.
- Silvasti, T. 2001. Talonpojan elämä. Tutkimus elämäntapaa jäsentävistä kulttuurisista malleista. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 821. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Silverman, D. 2001. Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. 2nd edition. London: Sage.
- Strandell, A. 2005. Asukasbarometri 2004: asukaskysely suomalaisista asuin ympäristöistä. Suomen ympäristö 746. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Strauss, A. & Corbin, J. 1990. Basics of qualitative research. Grounded Theory Procedures and Techniques. Newbury Park: Sage.

- Sulkunen, P. 1999. Johdatus sosiologiaan - Käsitteitä ja näkökulmia. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Suomen kielen perussanakirja 1994. Haarala, R. ym. (toim.). Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Tanskanen, E. 1997. Suomalaiset ja ympäristö kansainvälisestä näkökulmasta. Tilastokeskuksen tutkimuksia 225. Helsinki: Tilastokeskus.
- Taylor, S.J. & Bogdan, R. 1984. Introduction to Qualitative Research Methods: the search for meanings. 2nd ed. New York: Wiley.
- Tesch, R. 1990. Qualitative research. Analysis types and software tools. Basingstoke New York: Falmer Press.
- Tilastokeskus 2000. Liikennetilastollinen vuosikirja 2000. Liikenne ja matkailu 2000:17. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tilastokeskus 2005. Kesämökkit 2004. Asuminen 2005:7. Helsinki: Tilastokeskus.
- Toffler, A. 1980. The Third Wave. London: Collins.
- Toivonen, T., Räsänen, P. 2004. Kulutus ja elämäntapa. Teoksessa: Kantola, I., Koskinen, K. & Räsänen, P. (toim.). Sosiologia karttalehtiä. Tampere: Vastapaino. s. 233–248.
- Tulokas, R. & Laaksonen, S. (toim.). 2002. Suomalaiset ja ympäristö. Ympäristö ja luonnonvarat 2002:1. Helsinki: Tilastokeskus.
- Ulrich, R.S. 1984. View Through a Window May Influence Recovery from Surgery. Science 224: 420–421.
- Venäläinen, E. 1989. Onnelaan, kulusseihin, luontoon. Näytöksiä suomalaisesta kesämökkielämästä. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita, 57. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vilkuna, J. 1997. Kaupungin eletyt ja institutionaaliset luonnot. Teoksessa: Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.). Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino. s. 163–178.
- Virtanen, V. 2003. Valta- ja vastavirtaan. Selvitys maassamuuttajien elinoloista, uuteen kiinnittymisestä ja arvotaustasta Suomessa. Sisäasiainministeriön julkaisu 14/2003. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Wahlström, E., Hallanaro, E.-L. & Manninen, S. 1996. Suomen ympäristön tulevaisuus. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Ward, S.V. & Gold, J.R. 1994. Introduction. Teoksessa: Gold, J.R. & Ward, S.V. (toim.). Place promotion. The use of publicity and marketing to sell towns and regions. Chichester: Wiley. 1–17.
- Weber, M. 1980. Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. Suom. Timo Kyntäjä. Porvoo: WSOY.
- Willamo, R. 1988. Miten kesämökkiasutus vaikuttaa linnustoon? Lintumies 3/23 (1988): 112–115.
- Ympäristöministeriö 2001. Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000, Opas 5. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Muut kirjalliset tai www-lähteet

- Haaso, S. 2005. "Järvi saisi olla mieluusti iso". Mökkiäinen-liite, Paraisten loma-asuntomessujen lehti. Maaseudun Tulevaisuus. 15.6.2005. 5.
- Ojanperä, P. 2005. Laajakaista ulkosaarille ensi vuonna. Saaristoverkko kasvaa langattomaksi. Turun Sanomat 5.5.2005.
- Santala, E. 2005. Vastaus palauteviestiin. Suomen ympäristökeskus. Sähköpostiviesti 28.12.2005.
- Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta laajakaistastrategiasta 29.1.2004. Saatavissa internetistä <http://www.laajakaistainfo.fi/laajakaistastrategia>. Viitattu 5.1.2006.
- Vanhanen, M. 2004. Kaksoiskuntalaisuus haasteena. Pääministeri Matti Vanhasen puhe Kangasniemen 350-vuotisjuhlassa 1.8.2004. Valtioneuvoston kanslia. Saatavissa internetistä <http://www.vnk.fi/> → tietoaarkisto → puheet. Viitattu 6.1.2006.
- Vattenfall 2006. Kodin sähkönkäytön jakaantuminen. Saatavissa internetistä <http://www.vattenfall.fi/>. Yksityisasiakkaat → Sähkö- ja sähkömarkkinat → Energian kulutus → Kodin sähkönkäytön jakaantuminen. Viitattu 25.3.2006.
- Weckström, N. 2005. Våldiga villor och ett trendigt badhus i Pargas. Huvudstadsbladet. 17.6.2005. 8–9.

Esitelmät

- Heinonen, S. 2004. Kuinka saada aikaan e-työn ja maallemuuton hyvän kierre? Analyysia, haasteita ja jatkotyöskentelyn evästyksiä. Alustus tilaisuudessa E-työ ja maallemuutto - mahdollisuus hyvään elämään. Aivoriini pitkospuiksi kohti uuden elämän kehyksiä. 30.4.2004. Pellervo-Instituutti, Espoo.
- Müller, D.K. 2005. Second Home Research in Sweden. Esitelmä toisessa mökkitutkijoiden valtakunnallisessa tapaamisessa 16.11.2005. Lusto, Punkaharju.
- Pitkänen, K., Kokki, R., Vepsäläinen, M. & Hiltunen, M. 2005. Vapaa-ajan asuminen ja joustava elämäntapa Järvi-Suomessa. Esitelmä Suomen ympäristökeskuksen Rantasuunnittelun ja -rakentamisen neuvottelupäivänä 9.6.2005. Helsinki.
- Tuulentie, S. 2005. Third Homes: Transformations in Relationships to Place and Nature? Esitelmä toisessa mökkitutkijoiden valtakunnallisessa tapaamisessa 16.11.2005. Lusto, Punkaharju.

Liite 1 (1/1). Tiedote tutkimuksesta.

Helsingin yliopisto
Bio- ja ympäristötieteiden laitos

Etätyö kesämökillä -tutkimus

Helsingin yliopiston Bio- ja ympäristötieteiden laitoksella käynnistyneessä pro gradu - tutkielmassa tarkoituksena on selvittää, miksi ihmiset tekevät etätöitä kesämökillä ja minkälainen merkitys kesämökillä tapahtuvalla etätyöskentelyllä on ihmisten arjessa. Tutkimus liittyy myös Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen kesämökkitutkimushankkeeseen. Työn ohjaajina toimivat ympäristöpolitiikan professori Ilmo Massa Helsingin yliopistosta ja tutkija Katriina Soini Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta.

Tutkimusta varten haastatellaan kaikkiaan noin viittätoista kesämökillä etätöitä satunnaisesti tai säännöllisesti tekevää henkilöä. Haastateltavat haetaan Helsingin, Kainuun ja Pohjois-Savon työssäkäyntialueilta.

Mikäli kuulutte kohderyhmäämme, toivomme, että Teillä on mahdollisuus varata aikaa tällaista haastattelua varten elokuun 2004 aikana. Haastattelun kestävät arviolta yhdestä kahteen tuntiin. Haastateltujen kesken arvotaan kaksi A-lehtien Meidän Mökki -lehden vuosikertaa.

Lisätietoja tutkimuksesta antavat tarvittaessa Virpi Komulainen ja Ilmo Massa. Haastatteluihin liittyvissä asioissa pyydämme ottamaan yhteyttä Virpi Komulaiseen. Mikäli olette kiinnostuneet tutkimuskokonaisuudesta voitte ottaa yhteyttä myös Ilmo Massaan.

Helsingissä 1.6.2004

Maat. ja metsät. yo Virpi Komulainen

virpi.komulainen@helsinki.fi

Liite 2 (1/1). Lehti-ilmoitus tutkimuksesta.

Etätöissä kesämökillä?

Miksi ihmiset tekevät etätöitä kesämökillä? Helsingin yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitoksella käynnistyneessä pro gradu -tutkielmassa selvitetään vapaa-ajan asunnolla tapahtuvan etätöiden merkitystä ihmisten arjessa. Tutkimusta varten haastatellaan noin viittätoista kesämökillä etätöitä tekevää henkilöä.

Mikäli kuulut kohderyhmäämme ja kiinnostuit tutkimuksesta, otathan yhteyttä. Haastattelut tehdään elokuussa 2004. Haastateltujen kesken arvotaan kaksi Meidän Mökki -lehden vuosikertaa.

Lisätietoja: Virpi Komulainen, puh. 050 3021 268

Email: virpi.komulainen@helsinki.fi

Meidän Mökki (2004). 5/2004, 47. A-lehdet Oy, Helsinki.

Liite 3 (1/2). Etätyö kesämökillä -teemahaastattelurunko.

ETÄTYÖ KESÄMÖKILLÄ - TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Taustakysymykset

- *kerro itsestäsi (ikä, työpaikka, koulutus, perhe)
- *asuinpaikka (paikkakunta ja minkälainen kaupunkiasunto)
- *kulkuvälineet
- *kesämökki (varustetaso [sähkö, vesi], taloudelliset panostukset liittyen etätyöhön, mökin käyttöaste)
- *kuvailisitko kesämökkiäsi ja sen ympäristöä
- *oletko tyytyväinen tähän ympäristöön ja kesämökkipuitteisiin yleensä?

2. Mökkietätyön historia

- *milloin ja miten päädyit tekemään etätöitä kesämökilläsi? kenen aloite? (erillinen etätyösopimus?)
- *minkälaisia vaiheita mökkietätyössäsi on ollut? onko jokin muuttunut?
- *jos sinulla ei olisi ollut kesämökkiä, olisitko hankkinut sen etätyötarkoitusta varten?

3. Mökkietätyön määrä ja rytmitys sekä etätyöpuitteet

- *minkä verran teet etätöitä kesämökillä nykyisin? (esim. pv/kk tai pv/a)
- *miten kesämökillä tapahtuva etätyö rytmittyy? (esim. 1 pv/vk, 1 pv/kk, viikko lomien jälkeen, aina keskittymisrauhaa kaivattaessa) pidätkö vapaapäiviä mahdollisten etätyöjaksojen aikana (intensiivistä vrt. joustavaa)?
- *minkälainen on etätyöpisteesi kesämökillä?
- *minkälaisia tietoteknisiä välineitä ja tietoliikennejärjestelmiä sinulla on käytössäsi mökillä työskennellessäsi?

4. Etätyöpäivä kesämökillä

- *kuvaile sinulle tyypillistä etätyöarkkipäivää kesämökillä (esim. eilinen, jos haastattelu tehdään mökillä)
- *miten työskentely lomittuu muihin arkisiin askareisiin ja mahdollisiin harrastuksiin, vapaa-aikaan? onko sinulla suhteellisen säännöllinen työaika kesämökillä?
- *oletko yhteydessä muihin ihmisiin etätyöpäivien aikana? (perhe, suku, ystävät, työkaverit, pomo, paikalliset) miten? (kasvotusten, puhelimitse, verkossa)
- *suunnitteletko etukäteen, mitkä työtehtävät teet mökkietätyöpäivän aikana?
- *haluaisitko käyttää johonkin enemmän aikaa kesämökillä työskennellessäsi?
- *kuluuko johonkin liikaa aikaa etätyöpäivien aikana?
- *minkälainen sosiaalinen verkosto sinulla on kesämökkipaikkakunnallasi: tunnetko paikallisia asukkaita tai muita kesämökkiläisiä? minkälaisia kontakteja sinulla on heihin?

Liite 3 (2/2).

5. Mökkietätyön motiivi ja tulevaisuus

- *miksi teet etätöitä kesämökillä?
- *mitkä ovat mökkietätyön mahdolliset ongelmakohdat? miten tekniset ongelmat ratkotaan työpaikan ulkopuolella?
- *onko etätö kesämökillä vaikuttanut työtehoosi tai työnlaatuun?
- *onko kesämökin pääasiallinen käyttötarkoitus ja merkitys paikkana muuttunut etätöskentelyn myötä?
- *jatkatko etätöskentelyä tulevaisuudessa kesämökillä? oletko ajatellut kehittää etätömahdollisuuksia mökilläsi (tekniset välineet yms.)?
- *voisitko kuvitella asuvasi vapaa-ajan asunnollasi pysyvästi?

6. Mökkietätyötä koskevat käsitykset

- *miten perheesi ja ystäväsi ovat suhtautuneet työskentelyysi mökillä? entä paikalliset? ovatko mökkipaikkakunnan päättäjät reagoineet asiaan?
- *miten työkaverit ja työnantajasi suhtautuvat mökkietätyöhösi? (tasa-arvo ja luottamus)
- *onko työnantaja tukenut sinua taloudellisesti tai muuten tässä työjärjestelyssä?
- *miten mökkietätö liittyy työpaikkasi toimintaan ja henkilöstöpolitiikan periaatteisiin? valvotaanko etätöitä?
- *oletko vaihtanut kokemuksia etätöistä jonkun muun kesämökillä työskentelevän henkilön kanssa?

7. Etätö kesämökillä ja ympäristö

- *onko kesämökkiympäristön tilalla vaikutusta etätöolosuhteisiin?
- *koituuko etätöistä kesämökillä mielestäsi positiivisia tai negatiivisia ympäristövaikutuksia? (liikennepäästöt, energian kulutus, hyödykkeiden "tuplahankinnat" yms.) mitkä näistä ovat merkittävimmät?
- *otatko kesämökillä ollessasi jotenkin huomioon, ettet vahingoita tai kuormita ympäristöä?
- *eroaako kulutuksesi (esim. energian kulutus) tai ympäristökäyttäytymisesi (esim. kierrätys ja muut ekoteot) kesämökillä verrattuna ykkösasunnolla olemiseen? miten?
- *mitä mieltä olet kesämökkiasumista koskevasta lainsäädännöstä? (esim. jätevesien käsittely ja rantarakentaminen)
- *pystytäänkö etätöillä ylipäätään mielestäsi vaikuttamaan ympäristön tilaan?

8. Etätöön suhde perinteisesti järjestettyyn työhön yksilön näkökulmasta

- *mökkietätyön hyödyt ja haitat (kts. lista hyödyistä ja haitoista)
- *jos teet etätöitä jossain muualla, eroaako työntekeo jotenkin kesämökillä tapahtuvasta etätöistä?
- *miten etätö vaikuttaa työssä jaksamiseen, henkiseen ja fyysiseen kuntoosi?
- *minkälaisia voimavaroja etätö kesämökillä sinulta vaatii?
- *onko kesämökillä etätöpäivien aikana sosiaalista kanssakäymistä riittävästi tai liian vähän?
- *nautitko elämästäsi?

9. Sana on vapaa

- *haluaisitko kertoa jotain muuta kesämökillä tapahtuvasta etätöistä?

Liite 4 (1/1). Teemahaastatteluun liittyvä luettelo mökkietätyön hyödyistä ja haitoista.

Kesämökillä tapahtuvan etätyön hyödyt ja haitat

Mitä hyötyä ja haittaa etätyöstä kesämökillä on alla lueteltujen tekijöiden kannalta verrattuna perinteisesti järjestettyyn työhön?

Valitse Sinulle merkittävimmät kolme hyötyä sekä haittaa, ja perustele valintasi!

- a) työnteon tehokkuus
- b) työrauha
- c) työn laatu
- d) työkuormitus ja ylityöt
- e) suhde työhön
- f) ammatillinen kasvu

- g) tiedonkulku
- h) työyhteisö
- i) suhteet työkavereihin
- j) suhde esimieheen
- k) asema työmarkkinoilla
- l) sosiaaliset suhteet

- m) ajankäyttö
- n) työmatkat
- o) taloudelliset kustannukset
- p) kulutus
- q) ympäristövaikutukset

- r) kodin merkitys
- s) perhe
- t) asumisolosuhteet
- u) vapaa-aika ja harrastukset
- v) henkilökohtainen vapaus

- w) elämänlaatu
- x) arjen rutiinit
- y) henkilökohtainen elämä yleensä
- z) suhde lähiympäristöön
- å) suhde ympäristöön ja luontoon

- ä) muu, mikä?

Liite 5 (1/1). Analyysin kategoriat.

YLEISIÄ

- mökkietätyön hyödyt
- mökkietätyön ongelmat
- mökkietätyöhön päätyminen
- mökkietätyön motiivi

AINEISTON, KAKKOSASUNNON JA TUTKIMUSHENKILÖIDEN KUVAUS

- työn kuvaus
- etätyön määrä mökillä
- kakkosasunnon kuvaus
- kesämökin käyttöaste
- etätyöpiste ja tietotekniikka
- matkat ja muuttaminen
- taloudelliset kustannukset

AIKA

- mökkietätyön rytmitys
- mökkietätyöpäivän rakentuminen
- ajankäyttö
- arjen rutiinit
- suunnitelmallisuus

PAIKKA

- merkitys paikkana
- perinteet ja juuret
- etätyö ja paikka
- mökkietätyö vrt. kotietätyö
- mökkietätyö vrt. työ muualla
- nettitupa
- kaupunki vrt. maaseutu

YMPÄRISTÖ

- suhde lähiympäristöön
- suhde ympäristöön ja luontoon
- ympäristö ja etätyö
- ympäristökäyttäytyminen ja kulutus
- ympäristöongelmat
- ympäristövaikutukset
- etätyön alueellinen merkitys
- lainsäädäntö ja kesämökkeily

ELÄMYKSELLISYYS

- rauha
- luonnonläheisyys
- emotionaaliset elämykset
- kesämökin ympäristö
- vapaa-aika ja harrastukset
- ympäristön virikkeellisyys

HYVINVOINTI

- elämän laatu
- vapaus
- vaihtelu
- henkilökohtainen elämä yleensä
- elämäntapa
- vaikutus työssä jaksamiseen
- voimavarat

SOSIAALISET SUHTEET

- sosiaaliset suhteet kesämökillä
- perhe ja työ
- läheisten suhtautuminen
- paikallisten suhtautuminen
- yhteydet muihin mökkietätyöntekijöihin
- uskottavuus

TYÖYHTEISÖ

- suhteet työkavereihin ja työnantajaan
- työnteon tuki - työkaverit ja työnantaja
- etätyö työpaikalla
- tiedonkulku

SUHDE TYÖHÖN

- suhde työhön
- mökkietätyöhön asennoituminen
- ammatillinen kasvu
- vaikutus työtehoon, työnlaatuun ja motivaatioon
- mökkietätyön muuttuminen
- työkuormitus ja ylityöt

TULEVAISUUS

- etätyö kesämökillä tulevaisuudessa
- kesämökki varsinaisena asuinpaikkana
- kaksoiskuntalaisuus

MTT:n selvityksiä -sarjan Maaseutu-teeman julkaisuja

- No 95 Voutilainen, O. 2005. Yritystuki maaseudun kehittämisen välineenä - maaseudun mikro-yritykset ja yritystukien kohdentuminen. 85 s. 6 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts95.pdf>).
- No 103 Vihinen, H., Tapio-Biström, M.-L. & Voutilainen, O. 2005. Rural marginalisation and multi-functional land use in Finland. 121 p. 4 appendices. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts103.pdf>).
- No 127 Aakkula, J., Jokinen, P., Kaljonen, M. & Kröger, L. 2006. Maatalouden ympäristöpolitiikan skaalat ja oppiminen. 73 s., 2 liitettä.
- No 136 Komulainen, V. 2007. Etätyö maaseudulla kakkosasunnolla. Töissä lomalla luonnon helmassa. 94 s., 5 liitettä.

